

Η συγκεκριμένη έκδοση τυπώθηκε σε 600 αντίτυπα και διακινείται με ελεύθερη συνεισφορά για την κάλυψη του κόστους της και για τη στήριξη αντίστοιχων εκδόσεων.

Η εικόνα του εξωφύλλου προέρχεται από την Μιννεάπολη των Η.Π.Α στις 29 Μαΐου του 2020 εν μέσω των ταραχών με αφορμή τη δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ.

αγγλική έκδοση: δεκέμβρης 2020
ελληνική μετάφραση: καλοκαίρι 2022

ΕΜΠΡΟΣ
ΒΑΡΒΑΡΟΙ
ENDNOTES

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα για την έκδοση	6
Εμπρός Βάρβαροι	8
1. Μια παγκόσμια συσσώρευση μη-κινημάτων	13
2. Σύγχυση και ακυβερνησία	25
3. Μία νέα παγκόσμια αταξία	33
4. Τώρα, είμαστε όλες μπάσταρδες	46
5. Μια επιστήμη του ανθρώπινου είδους	57
Σημειώσεις	72
Εμπρός Βάρβαροι; Ένας κριτικός σχολιασμός	97

Σημείωμα για την έκδοση

...

*Γιατί αδειάζουν γρήγορα οι δρόμοι κι οι πλατέες,
κι όλοι γυρνούν στα σπίτια τους πολύ συλλογισμένοι;
Γιατί ενύχτωσε κ' οι βάρβαροι δεν ήλθαν.
Και μερικοί έφθασαν απ' τα σύνορα,
και είπανε πως βάρβαροι πια δεν υπάρχουν.*

—

*Και τώρα τι θα γένουμε χωρίς βαρβάρους.
Οι άνθρωποι αυτοί ήσαν μια κάποια λύσις.*
Κ.Π. Καβάφης, Περιμένοντας τους βαρβάρους

Είμαστε μια μικρή ομάδα ανθρώπων που συναντηθήκαμε εξαιτίας του κοινού μας ενδιαφέροντος σε σχέση με το κείμενο των Endnotes, «Εμπρός Βάρβαροι». Ενώ αρχικά η ορμητικότητα του κείμενου μας παρέσυρε και εμάς, στη συνέχεια μέσα από ενδελεχή επεξεργασία της μετάφρασης και συλλογική συζήτηση, μας δημιούργησε και πολλαπλούς προβληματισμούς. Παρόλα αυτά οι Endnotes διατηρούν το βλέμμα τους στη ζωντανή κίνηση, στους αγώνες, στα κινήματα και στις εξεγέρσεις. Αυτή τους η συνέπεια μας έπεισε για την ανάγκη έκδοσης της συγκεκριμένης μετάφρασης. Επιπλέον, ως αποτύπωση της συζήτησής μας και των κριτικών παρατηρήσεων γράψαμε ένα επίμετρο που μπορείτε να βρείτε μετά το κύριο κείμενο.

φίλες της αναταραχής / εχθροί του έθνους

awaitingbarbarians@proton.me

Λευκοσα/ Σαλονίκη/ Τουλούζη, Καλοκαίρι 2022

Εμπρός Βάρβαροι

Στις αρχές του Μάη 2020 ξεσπούν εξεγέρσεις λόγω πείνας στο Σαντιάγκο της Χιλής. Τα λοκντάουν στέρησαν από άντρες και γυναίκες τα εισοδήματά τους, οδηγώντας τους στα όρια του λιμού. Ένα μεγάλο κίνημα αυτοοργανωμένων κοινοτικών κουζινών σύντομα εξαπλώνεται στη χώρα. Αργότερα μέσα στο μήνα, ξεσπούν εξεγέρσεις στο Μεξικό σαν απάντηση στην αστυνομική δολοφονία του Giovanni Lopez – ενός οικοδόμου που συνελήφθη γιατί δεν φορούσε μάσκα –, ενώ χιλιάδες απεγνωσμένοι μετανάστες εργάτες έσπασαν την απαγόρευση κυκλοφορίας στην Ινδία. Κάποιοι εργαζόμενοι στις αποθήκες της Amazon στις ΗΠΑ και στη Γερμανία ξεκίνησαν απεργίες διαμαρτυρούμενοι για τα ανεπαρκή πρωτόκολλα ασφαλείας για τον COVID-19⁰¹. Αυτά τα σκιρτήματα εργατικών αγώνων στη μεγαλύτερη εμπορική εταιρεία του κόσμου σύντομα πέρασαν σε δεύτερο πλάνο όταν, στο τέλος του Μάη, ένα μαζικό κίνημα άνευ προηγουμένου σάρωσε τις ΗΠΑ εκφράζοντας την οργή για τη δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ από την αστυνομία που μεταδόθηκε ζωντανά στα social media. Η εξέγερση ξεκίνησε σε μεγάλο βαθμό από μαύρους κατοίκους της Μιννεάπολης, αλλά σύντομα πλαισιώθηκε από Αμερικανούς

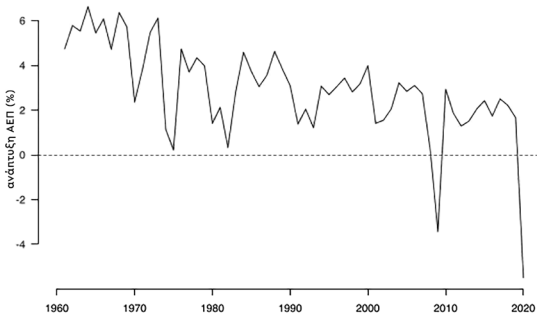
κάθε περιοχής, φυλής και τάξης. Στα πρώτα μπάχαλα και δι-αδηλώσεις, μπορούσε κανείς να δει και κάποιους αλληλέγγυους πολιτοφύλακες, σε ένα *Querfront*ⁱ αντάξιο της εποχής του *Qanon*⁰².

Η εμφάνιση του COVID-19, αρχικά φάνηκε να συνεπάγεται ένα διάλειμμα στην ταξική πάλη, ή τουλάχιστον να παρέχει στους μηχανισμούς καταστολής επιπλέον πόρους. Έτσι τουλάχιστον προέβλεψαν τρεις ηλικιωμένοι Ιταλοί σύντροφοι, που κυκλοφόρησαν μερικά σκανδαλώδη κείμενα τις πρώτες εβδομάδες της πανδημίας⁰³. Ενδεχομένως τα λοκντάουν πράγματι να εκπροσωπούν, όπως έχει αναφέρει πρόσφατα ο Ζουλιέν Κουπάτ [Julien Coupat], «έναν νέο τρόπο διακυβέρνησης, και παραγωγής, ενός συγκεκριμένου ανθρωπότη-που»⁰⁴. Οι μαζικές κινητοποιήσεις που ανατάρασαν τη Χιλή από τον Οκτώβρη του 2019 σταμάτησαν εξαιτίας του λοκντάουν, καθώς και του γενικευμένου φόβου της νέας επιδημίας σε μια χώρα όπου η υγεία είναι μόνο για τους έχοντες και κατέχοντες. Η γενική απεργία διάρκειας στη Γαλλία ενάντια στην αναδιάρθρωση του συνταξιοδοτικού συστήματος έληξε απότομα όταν οι μεταρρυθμίσεις πέρασαν παράλληλα με τα διατάγματα που ανακοίνωσαν τα πρώτα έκτακτα μέτρα για τον κορωνοϊό, παρακάμπτοντας το κοινοβούλιο. Για κάποιο

i. (ΣτΕ) Ο όρος *Querfront* αρχικά χρησιμοποιήθηκε για να κατονομαστούν μια σειρά από αντιδημοκρατικά μετωπικά σχήματα και κινήματα που αναπτύχθηκαν στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης, βασικό χαρακτηριστικό των οποίων ήταν η ανάμειξη στοιχείων από αντιθετικές μεταξύ τους ιδεολογίες, όπως του ναζισμού και του σοσιαλισμού, καθώς και άλλων επιμέρους προταγμάτων όπως η επιστροφή στη φύση, ο αντισημιτισμός, ο εσωτερικισμός, η εναλλακτική ιατρική. Χρησιμοποιείται και με μια πιο ευρεία έννοια για κάθε κίνημα που εμφορείται από έναν αριστεροδεξιό συγκρητισμό. Ο όρος *Qanon* που ακολουθεί αφορά ένα συνονθύλευμα από συνωμοσιολογικές θεωρίες που αποτέλεσαν την κινητήρια ιδεολογική δύναμη πίσω από το κίνημα της εναλλακτικής δεξιάς με το ίδιο όνομα.

καιρό οι διαδηλωτές στη Βαγδάτη, στη Βηρυτό, και στο Χονγκ Κονγκ, αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τους δρόμους, και οι Ιταλοί σύντροφοι φάνηκε να έχουν δίκαιο. Όμως γρήγορα μάζες από όλο τον κόσμο αφήρησαν τις απαγορεύσεις κυκλοφορίας και τα λοκντάουν που έβαλαν τη μισή ανθρωπότητα σε εγκλεισμό και ώθησαν την παγκόσμια οικονομία σε τεράστια ύφεση.

Την ίδια στιγμή που γίνονταν οι μαζικές διαδηλώσεις ενάντια στη δολοφονία του Φλόιντ στις ΗΠΑ, χιλιάδες κόσμου πορεύθηκε από τις φαβέλες του Σάο Πάολο στο παλάτι του κυβερνήτη απαιτώντας οικονομική στήριξη, ενώ μάζες στην Κολομβία και το Ελ Σαλβαδόρ πήραν τους δρόμους χτυπώντας κατσαρόλες για να διαμαρτυρηθούν για τις επιδεινούμενες συνθήκες ζωής, απαιτώντας τέλος στα λοκντάουν. Τον Ιούλη, εκατοντάδες κόσμου όρμησαν στη βουλή στη Σερβία σε απάντηση στην επαναφορά των απαγορεύσεων κυκλοφορίας, ενώ η δολοφονία του διάσημου τραγουδιστή Haacaaliu Hundeessaa στην Αιθιοπία πυροδότησε βίαιες διαδηλώσεις στις οποίες σκοτώθηκαν πάνω από 150 άτομα. Τον μήνα που ακολούθησε είδαμε παρόμοιες διαδηλώσεις στη γειτονική Κένυα, όπου οι παραγκουπόλεις του Ναϊρόμπι ξεσηκώθηκαν ενάντια σε μια αστυνομική εξουσία που δολοφόνησε περισσότερα από 20 άτομα στη διαδικασία επιβολής της απαγόρευσης κυκλοφορίας, ενώ η Λευκορωσία έβραζε από διαδηλώσεις, εξεγέρσεις και απεργίες μετά τις στημένες εκλογές, που όπως πάντα, έδωσαν την εξουσία στον Αλεξάντερ Λουκασένκο. Τον Σεπτέμβρη, η Κολομβία βίωσε ένα κύμα εξεγέρσεων μετά τη δολοφονία του δικηγόρου Javier Ordóñez από μπάτσους, και οι εργατικές γειτονιές της Μαδρίτης και της Νάπολης ξεσηκώθηκαν ενάντια στους μπάτσους και τα λοκντάουν. Την ώρα που γράφονται

Γράφημα 1 - Ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης, χώρες ΟΟΣΑ, 1960-2020

αυτές οι λέξεις, στην Νιγηρία αναπτύσσεται ένα τεράστιο κύμα διαμαρτυρίας ενάντια σε μια δολοφονική και διεφθαρμένη αστυνομική δύναμη, και η Ινδία βρίσκεται εν μέσω της μεγαλύτερης γενικής απεργίας στην ιστορία της.

Η παρούσα περίοδος μπορεί να αποτελεί ένα είδος μετάνοιας [αρχ. ελληνικά στο πρωτότυπο, μεταστροφή ή αλλαγή νοοτροπίας] των πληθυσμών απέναντι στην πληθώρα μηχανισμών και κθών που δεν καταφέρνουν πλέον να σμιλέψουν το είδος μας σε ένα ζώο που έχει ως μόνο βιότοπο του τη μισθωτή εργασία και το κεφάλαιο. Μετά από δεκαετίες πτώσης των ρυθμών ανάπτυξης και ανακάμψεις που συνοδεύονται από όλο κι αυξανόμενη ανεργία, είμαστε στο μέσο της χειρότερης παγκόσμιας ύφεσης από τη δεκαετία του '30 (βλέπε Γράφημα 1). Το Γραφείο Στατιστικών Μελετών για την Εργασία [Bureau of Labor Statistics] των ΗΠΑ ανακοίνωσε «τα χειρότερα μηνιαία ποσοστά ανεργίας στα 72 χρόνια για τα οποία διαθέτει δεδομένα» ενώ η Τράπεζα της Αγγλίας προειδοποίησε πως «το Ηνωμένο Βασίλειο θα έχει να αντιμετωπίσει την πιο απότομη μείωση της πα-

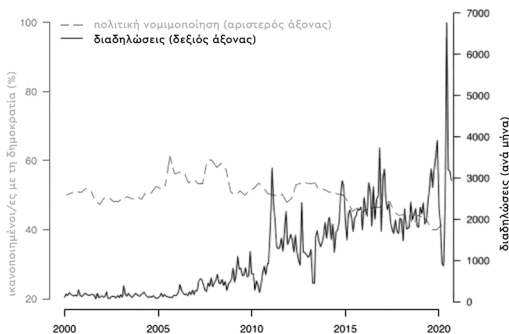
ραγωγής από το 1706»⁰⁵. Σύντροφοι στη Φαρινταμπάντ της Ινδίας διατύπωσαν πρόσφατα την άποψη πως «το κεφάλαιο βρίσκεται σε άτακτη οπισθοχώρηση. Το κεφάλαιο είναι εξαιρετικά αδύναμο. Παραπαίει»⁰⁶. Αυτό μπορεί να φαίνεται υπερβολικά αισιόδοξο, όμως είναι πλέον ξεκάθαρο πως ο «ανθρωπότυπος» που παράγεται από μια τέτοια οικονομία δεν αποτελείται από κοινωνικά αποστασιοποιημένα [socially distanced] και αυτοεπιτηρούμενα απομονωμένα άτομα, αλλά από μια θυμωμένη μάζα αντρών και γυναικών έτοιμη να εξεγερθεί. Ο κόσμος κατεβαίνει στο δρόμο ανά την υφήλιο σε μια κλίμακα άνευ προηγουμένου. Διαβλέπουμε ότι συμβαίνει μια σύμμιξηⁱⁱ ανόμοιων ταυτοτήτων που συναντιούνται στην βάση της οργής για τις συνθήκες ζωής που χειροτερεύουν, την αποξένωση, και την αστυνομία.

ii. [ΣΤΕ] *confusion*. Πρόκειται για κεντρική έννοια του επιχειρήματος του κειμένου. Οι συγγραφείς με αυτό τον όρο θέλουν να αναδείξουν ότι η δυναμική της συγκυρίας αποτελεί πρόσφορο έδαφος έτσι ώστε τα κινήματα που ανακλύπουν να λειτουργούν ως πεδία συνάντησης πολλών διαφορετικών, ή και αντικρουόμενων, ταυτοτήτων και κοινωνικών κατηγοριών, με αποτέλεσμα το ενδεχομένως δημιουργικό ανακάτεμά τους. Η ίδια κίνηση όμως επιπλέον συντείνει στην προβληματικοποίηση, στην αποσταθεροποίηση της εκάστοτε ταυτότητας ως προς τα χαρακτηριστικά της αλλά και ως τέτοιας. Ο όρος αφορά συνεπώς τόσο τις σχέσεις ανάμεσα στις ταυτότητες – οι διαχωριστικές γραμμές τείνουν να συγχέονται – όσο και την αυτοσχέτιση της εκάστοτε ταυτότητας. Αυτές οι δυο πτυχές του μπερδέματος και της αποσταθεροποίησης βρίσκονται σε αλληλεπίδραση αναμεταξύ τους. Αυτή η πολυσημία του όρου που έχει λειτουργική σημασία στο κείμενο δεν κατέστη εφικτό να αποδοθεί με έναν ικανοποιητικό όρο στα ελληνικά. Αποδίδουμε το confusion κατά βάση ως *σύγχυση*, και όπου χρειάζεται ως *σύμμιξη*. Η αναγνώστριά μας έχει στο μυαλό την αδιαίρετη πολυσημία του αρχικού όρου.

1 Μια παγκόσμια συσσώρευση μη- κινήμάτων

Είναι ακόμα πολύ νωρίς για να προβλέψουμε τις συνέπειες της πανδημίας, αλλά είναι αναμφίβολο πως η εποχή των διαδηλώσεων που ξεκίνησε με το οικονομικό κραχ το 2008 δεν έχει τελειώσει. Πολλοί από τους ξεσηκωμούς που μετέπειτα έδωσαν πνοή στα όνειρα ελπίδας και αλλαγής εκείνου του χρόνου, για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια του Μπαράκ Ομπάμα, είτε συνετρίβησαν από την κρατική καταστολή, μετατράπηκαν σε εμφυλίου, είτε αποστεώθηκαν σε πολιτικά κόμματα που αποσκοπούν στη διαχείριση των στάσιμων οικονομιών ανά την υφήλιο. Παρόλα αυτά, αν η ελπίδα για αλλαγή ήταν αφελής, αυτό συνέβη μόνο και μόνο επειδή οι πραγματικές αλλαγές αποδείχτηκαν πολύ πιο εφιαλτικές, με την άνοδο του ISIS, το πραξικόπημα του Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι, και την άνοδο ενός νέου λαϊκισμού που έφερε στην εξουσία φιγούρες όπως ο Ντόναλντ Τραμπ, ο Βίκτωρ Ορμπάν και ο Μπολσονάρο, αλλά και ο Εμανουέλ Μακρόν και ο Μπόρις Τζόνσον.

Κάποιοι έχουν προσπαθήσει να καταλάβουν αυτή την εξέλιξη από το Occury στον Τραμπ μέσω της κλασικής διαλεκτικής της επανάστασης και της αντεπανάστασης⁰⁷. Όμως δεν είναι καθόλου ξεκάθαρο ότι βιώνουμε μια «αντεπανάσταση», διότι οι Τραμπ αυτού του κόσμου δεν μπορούν παρά να κλιμακώσουν τις συγκρούσεις και να βαθύνουν τα χάσματα, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, ώστε το κόμμα της τάξης να φανερώνεται σαν το κόμμα της αναρχίας⁰⁸. Αυτοί οι νεολαϊκιστές δεν μπορούν να παράξουν κάποια πραγματική ηγεμονία, αλλά μόνο να οξύνουν την πόλωση εντός των πληθυσμών⁰⁹. Η νίκη του Τζο Μπάιντεν δείχνει πως ο φόβος του φασισμού ήταν υπερβολικός. Όμως οι Μπάιντεν του πλανήτη μπορούν μόνο να διαιωνίζουν τις πολώσεις που απονομιμοποιούν τη δημοκρατική διαδικασία. Αν υπάρχει κάποια αυταρχική εξέλιξη, αυτή συνδέεται με τα δρακόντεια κρατικά μέτρα ενάντια στα κινήματα διαμαρτυρίας που βλέπουμε σε όλο τον κόσμο, τα οποία διεκδικούν κυριαρχία πάνω στις ζωές τους και ειρήνη, τάξη και ασφάλεια. Κανένας Τραμπ, Μπάιντεν ή και Σάντερς δεν μπορεί να προσφέρει τα παραπάνω¹⁰. Ο δεξιός άξονας στο Γράφημα 2 (με μαύρο), δείχνει πως μεταξύ 2008 και 2019, υπήρχε μια άνοδος της τάξης του 11% τον χρόνο των αντικυβερνητικών διαδηλώσεων σε όλο τον κόσμο. Ο αριστερός άξονας (με γκριζο διακεκομμένο) απεικονίζει την σταθερή πτώση της πολιτικής νομιμοποίησης από το 2008, όπως αυτή μετράται ως το ποσοστό των ατόμων που είναι ικανοποιημένα με τη δημοκρατία¹¹. Άλλα στατιστικά που βρίσκονται διάσπαρτα σε αυτό το κείμενο δείχνουν παρόμοιες μελέτες ανά περιοχή. Κάτι που διακρίνουμε ξεκάθαρα από αυτούς τους αριθμούς του Γραφήματος 2 είναι ότι το νέο κύμα εξεγέρσεων που εμφανίστηκε μετά τον Μάη του 2020 υποδεικνύει πως κατευθυνόμαστε προς μια ακόμα πιο ταραχώδη δεκαετία. Η εξέγερση δεν έρχεται, είναι ήδη εδώ, και ξεδιπλώνεται σε ένα πλανητικό επίπεδο με όλο και αυξανόμενη ένταση κάθε χρόνο¹².

Γράφημα 2 - Διαδηλώσεις και πολιτική νομιμοποίηση, παγκόσμια 2000-2020

Αυτό δεν υπονοεί ότι οδεύουμε προς ένα σημείο Ωμέγα στο οποίο η επανάσταση θα γίνει αναπόφευκτη. Αυτά τα κινήματα μπορεί απλά να σηματοδοτούν την είσοδο μας σε έναν ακυβέρνητο κόσμο. Όμως μπορούμε σήμερα να επαναλάβουμε τα λόγια του Ζακ Καμάτ [Jacques Camatte] από το 1972 και να επιμείνουμε πως «[α]πό τον Μάη [του 1968], παρατηρείται μια κίνηση παραγωγής επαναστατών»¹³. Παντού στον κόσμο άντρες και γυναίκες, αν δεν εγκαταλείπουν τον κόσμο του κεφαλαίου, τουλάχιστον εκφράζουν μια πραγματική δυσσέσκεια ως προς το στάτους κβο. Αυτό που δείχνει η συσσώρευση διαδηλώσεων από το 2008 είναι ότι ο αριθμός των ανθρώπων με εμπειρίες μαζικών κινητοποιήσεων και πρακτικής αμφισβήτησης, που αρχίζουν δυνητικά «να καταλαβαίνουν την υπάρχουσα ανάγκη για επανάσταση»¹⁴, αυξάνεται. Έτσι, ακόμα κι αν η περιόδός μας δεν είναι επαναστατική βραχυπρόθεσμα, παραταύτα είναι θεμελιωδώς ταραχώδης και παράγει το ενδεχόμενο μιας ρήξης με τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Η συσσώρευση αγώνων, και επομένως αντρών και γυναικών που έχουν βιώσει οι ίδιοι την ανάγκη

για εξέγερση και πιθανόν επανάσταση, είναι προϋπόθεση για οποιαδήποτε σοβαρή συζήτηση υπέρβασης του καπιταλισμού.

Είναι αλήθεια πως η επανάσταση δεν είναι σχολείο, και δεν μπορούμε να εμπιστευτούμε τη συλλογική μνήμη περισσότερο από τις ατομικές, (διαστρεβλωμένες) αναμνήσεις μας. Όμως η συσσώρευση κοινωνικής δυσaréσκειας την τελευταία δεκαετία φαίνεται να συνεχίζεται, και να καθορίζει όλο και περισσότερο το πεδίο πάνω στο οποίο δίνονται οι αγώνες. Αυτό δεν είναι μόνο επειδή οι αντικυβερνητικοί αγώνες έχουν ήδη αναδιαρθρώσει το πολιτικό τοπίο, όπως συμβαίνει με κόμματα σαν το Κίνημα Πέντε Αστέρων στην Ιταλία ή το *En Marche* του Εμανουέλ Μαρκόν, που οργάνωσαν συνελεύσεις αντιγράφοντας τη ρητορική του «ούτε αριστερά ούτε δεξιά» από το 2011. Ούτε είναι απλά επειδή τα κινήματα πλατειών, οι νεολαιίστικες εξεγέρσεις και παρόμοιοι αγώνες έθεσαν τις βάσεις για τον Σύριζα και το *Podemos* και φούσκωσαν τα όνειρα των Τζέρεμι Κόρμπιν και Μπέρνι Σάντερς (με μια παράλληλη άνοδο της εθνικιστική δεξιάς που φαίνεται να είναι η αλήθεια της στροφής στον λαϊκισμό). Όχι, ισχυριζόμαστε πως η συσσώρευση κοινωνικής δυσaréσκειας από το 2008 και δώθε σηματοδοτεί μια συνεχιζόμενη όξυνση των ταξικών συγκρούσεων, αφού οι συχνά παταγώδεις αποτυχίες – ή ακόμα περισσότερο οι χλιαρές νίκες – των κινήματων από το 2011 δεν έχουν εξορκίσει το φάντασμα της αλλαγής¹⁵.

Αντιθέτως, η άναρχη εποχή μας υπονοεί πως γιγάντιες διαδηλώσεις, τεράστιες εξεγέρσεις και (πρέπει να το τονίσουμε) κύματα απεργιών¹⁶, έχουν γίνει η νέα κανονικότητα. Στη Χιλή, για παράδειγμα, μπορεί κανείς να παρατηρήσει ένα κόκκινο νήμα από την *revolución pingüina* του 2006, όταν εκατοντάδες

χιλιάδες λυκειόπαιδα μπλόκαραν το εκπαιδευτικό σύστημα απαιτώντας ελεύθερες μετακινήσεις και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, στους πιο βίαιους καθολικούς ξεσηκωμούς του 2011. Και έπειτα, με ακόμα μεγαλύτερη ένταση, είδαμε ένα άλμα το 2019 όταν οι μάζες κατέβηκαν στους δρόμους εξαγριωμένες από τον πρωθυπουργό Sebastián Piñera που κήρυξε πόλεμο στον πληθυσμό. Ο ξεσηκωμός είχε ως αποτέλεσμα την αναθεώρηση του συντάγματος¹⁷. Παρόμοιες πορείες βλέπουμε σε πολλές χώρες, όπως τις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου το Occupy Wall Street διαδέχτηκε το Black Lives Matter, το οποίο με τη σειρά του έστρωσε το δρόμο, φέτος, για το μεγαλύτερο κοινωνικό κίνημα στην ιστορία της χώρας¹⁸. Οι τεράστιοι ξεσηκωμοί και οι έντονες κοινωνικές συγκρούσεις μετατρέπονται σε όψη της κανονικότητας της περιόδου που διανύουμε, σε βαθμό μάλιστα που ακόμα και η ριζοσπαστική αριστερά να τους απορρίπτει αφού δεν πληρούν τα αυστηρά κριτήριά της: είναι υπερβολικά φιλελεύθεροι, υπερβολικά βίαιοι, υπερβολικά παθητικοί, υπερβολικά άτυποι, υπερβολικά εθνικιστικοί, υπερβολικά μέρος του στάτους κβο ή υπερβολικά αναμειγμένοι με τις πολιτικές της ταυτότητας.

Σε αυτό το άρθρο υποστηρίζουμε πως αυτό που βιώνουμε από το 2008 είναι μια συνεχής άνοδος αυτού που ο Ιρανο-Αμερικάνος κοινωνιολόγος Ασέφ Μπαγιάτ [Asef Bayat] έχει περιγράψει σαν «μη-κινήματα», δηλαδή «η συλλογική δράση διάσπαρτων και ανοργάνωτων δρώντων υποκειμένων»¹⁹. Αυτά τα μη-κινήματα δεν είναι σε καμία περίπτωση επαναστατικά από μόνα τους. Είναι πιο κοντά σε αυτό που ο Καμάτ έχει ονομάσει πρόσφατα «παθητικές εξεγέρσεις»: υποκειμενικές εκφράσεις της αντικειμενικής αταξίας των καιρών μας²⁰. Αντανακλούν πάνω από όλα την αυξανόμενη απονομιμοποίηση της πολιτικής σε μια συνθήκη συνεχιζόμενης

στασιμότητας και λιτότητας. Είναι ο συνδυασμός της σταθερής ανόδου των μη-κινημάτων στα οποία συμμετέχουν όλο και περισσότερες, με την πτώση της δημοκρατικής νομιμοποίησης, που μας επιτρέπει να περιγράψουμε την τάση της εποχής μας σαν μια παραγωγή επαναστατών χωρίς επανάσταση.

Σαν παραδείγματα των «μη-κινημάτων» ο Μπαγιάτ υποδεικνύει τους αγώνες των ανοργάνωτων φτωχών στην Αίγυπτο, τον αγώνα των νέων στην Τουρκία να ζήσουν όπως θέλουν, αλλά και τους αγώνες των γυναικών για έμφυλη ισότητα τόσο στην οικιακή όσο και στη δημόσια σφαίρα, στη Χιλή, στην Ινδία και στις Ηνωμένες Πολιτείες. Σε αυτούς τους αγώνες οι «πρακτικές διεκδίκησης αιτημάτων» γίνονται αισθητές «μέσα από άμεσες δράσεις, παρά μέσα από την άσκηση πίεσης στις αρχές – κάτι που κάνουν συνήθως τα συμβατικά οργανωμένα κοινωνικά κινήματα (όπως το εργατικό ή το περιβαλλοντικό κίνημα)»²¹.

Τέτοιες πρακτικές συχνά ενδύονται τον μανδύα της ταυτότητας. Όπως τα εργατικά κινήματα ανήκαν σε μια αναδυόμενη καπιταλιστική παγκόσμια τάξη πραγμάτων που δομείτο μέσω της πώλησης του πολιτικού πεδίου με ταξικούς όρους, έτσι σήμερα ο ταξικός κατακερματισμός έχει σχηματίσει τον ορίζοντα των μη-κινημάτων. Σε μια εποχή χρέους, όπου μεγάλα κομμάτια του πληθυσμού έχουν είτε καθόλου είτε αρνητικά αποθέματα, η αποσύνθεση της τάξης αναιρεί τη βάση όχι μόνο του εργατικού κινήματος αλλά και της ίδιας της δημοκρατικής εκπροσώπησης. Έτσι σήμερα είναι ορθολογικό για τους προλετάρους, και όλο και περισσότερο και για μέλη της μεσαίας τάξης, να στρέφονται σε άλλες κατηγορίες για να ορίζουν τη θέση τους σε μια παγκόσμια τάξη πραγμάτων που καταρρέει. Η τάξη παραμένει η κεντρική πηγή

των διαχωρισμών μας – η παραδοσιακή μαρξιστική κοινωνιολογία παραμένει επίκαιρη με πολλούς τρόπους – όμως το ταξικό ανήκειν σήμερα διαρθρώνεται από μια πληθώρα μεταβλητών όπως η ηλικία, το φύλο, η γεωγραφία, η φυλή ή η θρησκεία, που λειτουργούν σαν δίαυλοι, αλλά και σαν πραγματικά όρια, για τους κοινωνικούς αγώνες, καθιστώντας τις πολιτικές της ταυτότητας μια πραγματική έκφραση της ταξικής πάλης²².

Όπως εξηγούμε πιο κάτω, δεν θέλουμε να απορρίψουμε, να αποκηρύξουμε αλλά ούτε και να θεοποιήσουμε τις πολιτικές της ταυτότητας, ούτε να τις ταυτίσουμε με τον φιλελευθερισμό ή τον ρεφορμισμό²³. Ωστόσο, πρέπει να αναγνωρίσουμε πως υπάρχει κάτι βαθιά φιλελεύθερο στα μη-κινήματα, αφού εξαναγκάζονται να αντιμετωπίσουν τις αυταρχικές τάσεις της εποχής μας. Για παράδειγμα, Γάλλοι διαδηλωτές αγωνίζονται ενάντια στον νέο δρακόντειο έλεγχο της ελεύθερης έκφρασης και της ελευθερίας του τύπου, που περιλαμβάνουν έναν νόμο που απαγορεύει την φωτογράφιση μπάτσων²⁴. Θα μπορούσαμε να πούμε πως τα μη-κινήματα έχουν τη βάση τους στην «φυλή των τυφλοπόντικων» που σκιαγράφησε ο Σέρτζιο Μπολόνια στην ανάλυσή του για την *αυτονομία* στην Ιταλία των 70ς, αλλά η μορφή τους παραπέμπει επίσης στην υποकुουλοποίηση και νηπιοποίηση της κοινωνίας που κριτικοί σαν τους Κρίστοφερ Λας και Ζαν Μποντριγιάρ κατήγγειλαν κάποτε²⁵. Την ίδια στιγμή, η σύγκυση γύρω από τις ταυτοτήτες αποδυναμώνει θεωρίες που βασίζονται, για παράδειγμα, σε «διαθεματικές» οπτικές που αντιλαμβάνονται την τάξη σαν μια ταυτότητα ανάμεσα σε άλλες, αφού είναι η ίδια η ταξική δομή που διακλαδιζόμενη αναδεικνύει την ταυτότητα σαν κεντρική πολιτική κατηγορία ενός στάσιμου καπιταλισμού²⁶.

Επίσης, η εξωτερική κριτική στις πολιτικές ταυτότητες είναι άστοχη, αφού τα ίδια τα μη-κινήματα παρουσιάζουν μια εμμενή κριτική των ορίων τους στην καθημερινή τους πρακτική. Αποκαλύπτουν πως άντρες και γυναίκες ξεκινάνε να αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα σε κατηγορίες πέρα από τις προσαγές της οικονομίας, την ίδια ώρα που συγκρούονται με τις συνέπειες αυτού που συχνά ονομάζεται νεοφιλελευθερισμός. Οι πολιτικές της ταυτότητας, για μας, είναι το απαραίτητο μοντέλο πολιτικοποίησης ενός νεοφιλελεύθερου υποκειμένου για το οποίο οι κατηγορίες της ταυτότητας φαίνονται να είναι ταυτόχρονα και ουσιώδεις και μη-ουσιώδεις, και ενδυναμωτικές και αποδυναμωτικές. Τέτοιες πολιτικές δεν είναι εύκολο να ταξινομηθούν, με βάση έναν στρατηγικού επιπέδου γνώμονα, σε «πραγματικές» και «κοινωνικές», «εργατικές» και «μικροαστικές», «επαναστατικές» και «ρεφορμιστικές», γιατί ο τρόπος που χρησιμοποιούνται μέσα στους αγώνες οδηγεί σε μια σύμμιξη και *σύγχυση* ταυτοτήτων, ακόμα εκείνων που ανακύπτουν από τον ίδιο τον αγώνα.

Οι ξεσηκωμοί μετά τη δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ, και η μετατόπιση στις στάσεις γύρω από τη φυλή στις Ηνωμένες Πολιτείες που εύστοχα αποκαλείται η «μεγάλη αφύπνιση [awakening]» είναι μια έκφραση αυτού του μοτίβου και φανερώνει τον *ανθρωπολογικό* χαρακτήρα των μη-κινήματων²⁷. Αυτό που βλέπουμε, είναι, σε μεγάλο βαθμό, μια αμφισβήτηση ηθών, αναπαραστάσεων και μορφών αναπαραγωγής που δεν ταιριάζουν πλέον στο αποβιομηχανοποιημένο προλεταριάτο. Αλλά ακόμα και όσοι έχουν καταλάβει την ειδοποιό διαφορά των μη-κινήματων δεν έχουν κατορθώσει να αναγνωρίσουν αυτή τη μετατόπιση. Για τον Μπαγιάτ τα μη-κινήματα συνιστούν μια «επανάσταση χωρίς επαναστάτες», αφού φέρνουν εκρηκτικούς ξεσηκωμούς που «δεν βασίζονται σε

στρατηγικές βλέψεις ή συγκεκριμένα προγράμματα»²⁸. Για τους επικριτές των πολιτικών ταυτότητας όπως ο Μάικλ Λιντ [Michael Lind], τα μη-κινήματα αποτελούν μια εμβάθυνση του καπιταλισμού παρά μια τιθάσευση ή ένα ξεπέρασμά του²⁹. Όμως αμφότεροι αδυνατούν να δουν την εσωτερική δυναμική των μη-κινήματων. Από τη μία, έχουμε επιχειρηματολογήσει, ενάντια στον Μπαγιάτ, πως βλέπουμε μια παραγωγή επαναστατών χωρίς επανάσταση, αφού εκατομμύρια παίρνουν τους δρόμους και μεταμορφώνονται από τη συλλογική έκφραση οργής και αποστροφής, αλλά χωρίς (ακόμα) κάποια συγκροτημένη σύλληψη ξεπεράσματος του καπιταλισμού. Από την άλλη, ενάντια στον Λιντ, επιμένουμε πως τα μη-κινήματα δείχνουν το ανταγωνιστικό πνεύμα των καιρών, το γεγονός πως η καπιταλιστική στασιμότητα συνεπάγεται μια κρίση στην πολιτική εκπροσώπηση ως τέτοια, και συνεπώς το τέλος των πολιτικών κινήματων με την κλασική έννοια.

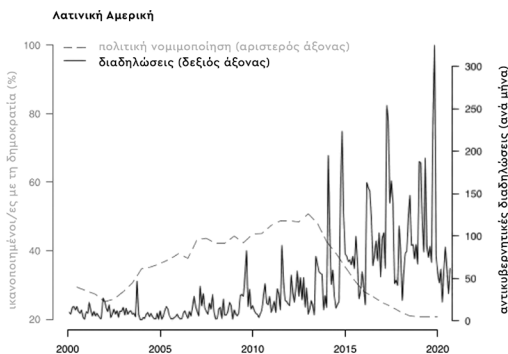
Το κλασικό κοινωνικό κίνημα, όπως το ορίζει ο Καρλ Σμιτ είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ του ανοργάνωτου λαού και του κράτους³⁰. Ένα τέτοιο κίνημα επιδιώκει να οργανώσει ή να κινητοποιήσει «τον λαό» ως διοικητική και πολιτική κατηγορία, που πρέπει να ξεπεράσει τις ταυτότητες που διαφοροποιούν εσωτερικά ένα έθνος, συχνά μέσω της βίαιης καταπίεσης των συμφερόντων ή ακόμα και της ύπαρξης συγκεκριμένων ομάδων. Σε αντίθεση, τα μη-κινήματα εκφράζουν την ανταγωνιστική πτυχή των πολιτικών ταυτότητας αφού δεν γίνεται να συγκροτηθούν σε λαό, και σπανίως εκφράζουν καν ξεκάθαρα πολιτικά ή θετικά αιτήματα. Αλλιώς: παράγουν μια ατελείωτη αλληλουχία μερικών και ενίοτε αντιφατικών μεταξύ τους αιτημάτων – θυμίζοντας έτσι κάτι σαν τη Λερναία Ύδρα: εκφράζουν επιθυμίες που είναι αδύνατο να πραγματοποιηθούν, αλλά όμως μπορεί να έχουν μια σύντομη και βίαιη ζωή.

Φυσικά, μέσα στα πολλά μη-κινήματα που βλέπουμε σε όλο τον κόσμο, που αποτελούνται από μεγάλα κομμάτια του προλεταριάτου, αλλά και από κομμάτια της μεσαίας τάξης σε διαδικασία κοινωνικής καθόδου, πολλοί ελπίζουν όντως να αυτοσυγκροτηθούν ως ένα νέο υποκείμενο. Κάποτε συνεργάζονται με κόμματα, συνδικάτα και άλλες οργανώσεις που άλλοτε ανήκαν στον κόσμο των κινημάτων και των ιδεολογιών, αλλά σήμερα κυρίως υπάρχουν σαν περιέργες υποκοουλτούρες. Ο εθνικισμός και ο λαϊκισμός έχουν επανέλθει για τα καλά. Όμως, όπως έχει σημειώσει ο Ζιλ Ντωβέ αναφορικά με τα Κίτρινα Γιλέκα, τα μη-κινήματα τείνουν να μπορούν να κινητοποιηθούν μόνο ως όχλος που διαταράσσει το στάτους κβο³¹. Φέρνουν συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, ρίχνουν κυβερνήσεις, και αναγκάζουν πρωθυπουργούς και πρόεδρους σε παραιτήσεις (όπως είδαμε πρόσφατα στη Χιλή, στο Περού και στη Γουατεμάλα). Όμως επειδή εκπροσωπούν την κρίση ενός καπιταλισμού σε στασιμότητα, και επειδή καθιστούν αυτή τη στασιμότητα ακυβέρνητη, τα μη-κινήματα αναδεικνύουν την ανάγκη για μια καθολικότητα που να ξεπερνά τα συντρίμια του εργατικού κινήματος³².

Σε έναν κόσμο όπου η ταυτότητα μεσολαβεί την τάξη, η προλεταριακή οργή παίρνει το χρώμα του κίτρινου (όπως με τα Κίτρινα Γιλέκα) ή του μαύρου (όπως με την εξέγερση του Τζορτζ Φλόιντ) παρά του κόκκινου. Η τροχιά από έναν κόσμο εργατών σε έναν κόσμο προλετάρων – που περιγράφει ο Γκάσπαρ Μίκλος Ταμάς [*Gáspár Miklós Tamás*]³³ – έχει οδηγήσει την ταξική πάλη πέρα από τις παραδοσιακές μορφές και ρητορικές της πολιτικής. Όμως δεν θέλουμε απλά να επιμείνουμε ξανά πως το εργατικό κίνημα έχει αποδυναμωθεί από τη δεκαετία του '70, πως η ίδια η ταξική σύνθεση εμφανίζεται κυρίως αρνητικά σαν αποσύνθεση, και πως επομένως

νέα ιδεολογικά σύμβολα διαμορφώνουν τις διαμαρτυρίες και αναδιαμορφώνουν τα κοινωνικά κινήματα. Αυτό που θέλουμε να τονίσουμε είναι πως η λογική των μη-κινήματων εκφράζει την ανταγωνιστική πτυχή και κοινωνική βάση των «πολιτικών ταυτότητας» ως τέτοιων, είτε έρχονται από τα δεξιά είτε από τα αριστερά. Αντί να κριτικάρουμε τη λιτανεία των ταυτοτικών αδιεξόδων, σκοπός είναι να δείξουμε το ότι ένα ολόενα και πιο διαταραγμένο στάτους κβο διαπερνάται από προβλήματα ταυτότητας, και πως οποιαδήποτε συζήτηση χειραφέτησης πρέπει να ξεκινήσει από εδώ, δηλαδή από την ανικανότητα ενός κινήματος να κινητοποιήσει έναν λαό.

Αυτό που παρατηρούμε σήμερα είναι γενικευμένη ταυτοτική σύγχυση. Αυτό το βλέπουμε όχι μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου φιλελεύθεροι απόφοιτοι πανεπιστημίου γκρεμίζουν αγάλματα και συνασπίζονται με μαύρους προλετάριους και μια χούφτα λευκών πολιτοφυλακών σε ένα λαϊκό μέτωπο ενάντια στην αστυνομία, αλλά και στη Γαλλία, όπου εργάτες στους δρόμους που κάποτε τραγουδούσαν τη *διεθνή* τώρα επιτίθενται με την πολεμική ιαχή «Αού! Αού! Αού!» (από τους 300 του Ζακ Σνάνιντερ),

Γράφημα 3 - Διαδηλώσεις και πολιτική νομιμοποίηση, Λατινική Αμερική 2000-2020

και ανεμίζουν γαλλικές σημαίες ενώ βεβηλώνουν το πιο πατριωτικό μνημείο της χώρας: την Αψίδα του Θριάμβου. Στη Χιλή, το σλόγκαν «Μην κόβεις εισιτήριο!» [Evade! στα ισπανικά, στην προστακτική] το οποίο ξεκίνησε από μαθητές λυκείου – την πραγματική πρωτοπορία των εξεγέρσεων – ενάντια στις αυξήσεις τιμών στις μεταφορές τον Οκτώβριο του 2019, σύντομα γενικεύτηκε σε έναν ξεσηκωμό ενάντια στη λιτότητα και την κρατική καταστολή που προτίμησε σαν σύμβολο του τη σημαία των ιθαγενών Μαπούτσε, παρά τις κόκκινες ή μαύρες σημαίες της αριστεράς³⁴. Με αυτά τα μπερδεμένα συνθήματα και σύμβολα, τα μη-κινήματα δηλώνουν πως είναι με τη μεριά των «βαρβάρων» ενάντια στο κράτος (ή την αυτοκρατορία) και ξεκινάνε να αμφισβητούν ένα μοντέλο παραγωγής που πια αδυνατεί να παράξει ευημερία³⁵. Εκφράζουν την ανάγκη για μια νέα αναπαραγωγή της καθημερινής ζωής, μια ανάγκη που σπρώχνει άντρες και γυναίκες σε όλο τον κόσμο να εξεγερθούν με πρωτοφανή τρόπο.

Είναι αλήθεια πως αυτή η ανάγκη εκφράζεται κυρίως σαν έλλειψη, πείνα, ή κυριολεκτικά σαν λιμός. Όμως, δεν υπάρχει τίποτα πιο ακυβέρνητο, όπως έχουμε δει από την επανεμφάνιση εξεγέρσεων λόγω πείνας από το 2011, από άντρες και γυναίκες που λιμοκτονούν. Και τα εννιά χρόνια από το 2011 μέχρι το 2020 ήταν χρόνια αυξανόμενης απελπισίας και μιζέριας. Οι αγώνες των Puerta del Sol, Tahrir και της πλ. Συντάγματος το 2011 σύντομα ξεπεράστηκαν. Όμως η κινητήρια δύναμη πίσω από τους αγώνες δεν εξαφανίστηκε, απλά έδωσε τη θέση της στην ακόμα μεγαλύτερη οργή και απελπισία των Κίτρινων Γιλέκων, ή των εξεγέρσεων στη Χιλή, στο Εκουαδόρ, στο Μεξικό και πλέον στο Περού και τη Γουατεμάλα. Αν ο καπιταλισμός δεν μπορεί να μεταρρυθμίσει την κοινωνική αναπαραγωγή του, δεν θα είναι και σε θέση, όταν κληθεί να το κάνει, να ικανοποιήσει τις ανάγκες των μη-κινήματων, που με τον καιρό αυξάνονται και γίνονται πιο εκρηκτικές.

2 Σύγχυση και ακυβερνησία

Ένα χαρακτηριστικό που ενώνει τα μη-κινήματα είναι ότι αγωνίζονται στο υπόβαθρο ενός καπιταλισμού σε στασιμότητα (βλέπε γράφημα 1 προηγουμένως). Όπως ακριβώς η στασιμότητα του δικού της καπιταλισμού και βιομηχανοποίησης οδήγησαν στην πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, έτσι η σημερινή εποχή στασιμότητας και αποβιομηχανοποίησης οδηγούν στην αποδυνάμωση της Ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας, πρώτα λόγω της στροφής στη δεξιά και έπειτα μέσω της πασοκοποίησης τηςⁱⁱⁱ. Αυτή η διαδικασία γίνεται παράλληλα με την άνοδο αυταρχικών κομμάτων, και, από το 2008 κι έπειτα, σκληρών πολιτικών λιτότητας. Σαν αντίδραση έχουμε δει από τα μη-κινήματα την αποδιοργανωτική διάσταση τόσο των φιλελεύθερων αξιών όσο και της υπεράσπισης των βασικών αναγκών ενός εξαθλιωμένου προλεταριάτου που συνεχώς κατακερματίζεται

iii. (ΣΤΕ) *pasokifikation*. Με τον όρο **Πασοκοποίηση** περιγράφεται η μείωση της εκλογικής επιρροής των σοσιαλδημοκρατικών δυνάμεων στην Δυτική Ευρώπη κατά τη δεκαετία του 2010 και η ταυτόχρονη ανάδυση εθνικιστικών, αριστερών ή δεξιών εναλλακτικών.

σε ολόενα και περισσότερο διαφοροποιημένα τμήματα. Όμως αυτός ο κατακερματισμός δεν σημαίνει κατ' ανάγκη διαίρεση. Αντιθέτως, συχνά φέρνει τους ανθρώπους μαζί σε πραγματικές αν και αδύναμες συμμαχίες, όπως αυτή του 99%, ή του μωσαϊκού ομάδων που συνεργάστηκαν στο *estadillo social* [κοινωνική εξέγερση] της Χιλής. Εκεί τα κινήματα στράφηκαν στο τραγούδι του Victor Jara *El derecho de vivir en paz* – «το δικαίωμα του να ζεις ειρηνικά» – όχι επειδή ταυτίζονται με τον ήρωα του κομματιού (Ho Chi-Minh) αλλά επειδή η ειρήνη και ακόμα και η τάξη έχουν γίνει ριζοσπαστικά αιτήματα σε έναν ολόενα πιο καταστροφικό κόσμο.

Το μη-κίνημα δεν σηματοδοτεί απλά την εμφάνιση εξεγέρσεων και καταλήψεων πλατειών όπου δυσαρεστημένα κομμάτια της μεσαίας τάξης και λούμπεν προλετάριοι, κόσμος από τα *banlieues* και τις γειτονιές, ισλαμιστές και φεμινίστριες, πολιτοφυλακές και φτωχοί μαύροι μπορούν έστω και δυνητικά να ενώσουν δυνάμεις ενάντια σε έναν κοινό εχθρό και συνεπώς να αρχίσουν να αναιρούν τους διαχωρισμούς τους. Σηματοδοτεί επίσης ένα ρεπερτόριο συνθηκών και εμπειριών, μια καθημερινή πολιτική που καθιστά εφικτές τέτοιες θεαματικές ρήξεις και βίαια ξεσπάσματα. Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ατόμων που συμμετείχαν στην εξέγερση του Τζορτζ Φλόιντ ήταν λευκοί, και ο θάνατος του Φλόιντ αποτέλεσε καταλύτη για έναν ευρύτερο ξεσηκωμό απέναντι στον Τραμπ, φανερώνει κοινωνιολογικές και δημογραφικές αλλαγές που κάνουν τη σύγχυση των μη-κινήματων δυνατή και που ξεπερνούν τις εξεγέρσεις καθ' εαυτές³⁶.

Ακόμα και οι επίσημες οργανώσεις, που, τουλάχιστον για κάποιο χρονικό διάστημα, καταφέρνουν να εκπροσωπήσουν μια συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα, πρέπει να

προσαρμοστούν στη λογική των μη-κινημάτων. Μπορούμε να κοιτάξουμε τα γαλλικά συνδικάτα, αρχικά εχθρικά προς τα Κίτρινα Γιλέκα, που τον Σεπτέμβριο του 2019 χρησιμοποίησαν τη δυναμική τους για να καλέσουν την απεργία τους ενάντια στις συνταξιοδοτικές μεταρρυθμίσεις του Μακρόν³⁷. Έτσι, το μη-κίνημα έχει γίνει η ηγεμονική μορφή αγώνα, μόνο στο βαθμό που αντανακλά μια ευρύτερη κρίση αντιπροσώπευσης. Μπορούμε λοιπόν να περιγράψουμε τα μη-κινήματα σαν αποσυντάσσουσες [destituent] και όχι συντάσσουσες διαδικασίες³⁸. Όμως ενάντια σε όσους φετιχοποιούν την άρνηση και την αποσύνταξη [destitution] σαν μια θετική ή επαναστατική προοπτική, έχουμε να αντιτάξουμε πως σήμερα, κάθε εξουσία γίνεται αποσυντάσσουσα, με την έννοια πως όχι μόνο οι ροές του κεφαλαίου, αλλά και οι επιθυμίες και ανάγκες των πληθυσμών κάνουν την πολιτική τάξη δύσκολα κυβερνήσιμη.

Αυτή η ακυβερνησία διαπιστώνεται στον σχηματισμό των μη-κινημάτων σαν απαντήσεις σε δρακόντειες ή ολοένα και πιο ανορθολογικές διακυβερνήσεις, ιδιαίτερα σαν απάντηση στην αστυνομική βία. Ένα από τα λίγα πράγματα που έχουν κοινό οι περισσότεροι εργάτες, φοιτήτριες, άνεργοι, και λοιποί, σε κάθε χώρα τις τελευταίες δεκαετίες, είναι ότι έχουν πέσει θύμα προσοδικών πολιτικών που διανέμουν τους λιγοστούς κρατικούς πόρους σε μέλη των ελίτ που είναι στο κόλπο. Ενώ μια τέτοια διαφθορά μπορεί πάντα να προκαλέσει την κοινωνική οργή, ο θυμός οξύνεται τώρα που οι κρατικές πολιτικές έχουν μετατραπεί σε μια μάχη γύρω από τη διανομή μιας πίτας που μένει ίδια ή και μειώνεται, και οι εκκλήσεις για σφίξιμο της ζώνης κάνουν την αδικία όλο και λιγότερο ανεκτή. Όπως επιχειρηματολογήσαμε στο "The Holding Pattern", αυτό που εν πολλοίς καθόρισε την πλημμυρίδα ταξικών αγώνων

και κοινωνικών κινητοποιήσεων ανά την υφήλιο από το 2008 ήταν μια διάχυτη οργή ενάντια στην κραυγαλέα αδικία ενός καθεστώτος κρίσης που διοικείται από μια διεφθαρμένη και ανίκανη πολιτική τάξη. Αυτό, υποστηρίζουμε πιο κάτω, είναι και ο λόγος που τα μη-κινήματα του σήμερα επικεντρώνονται τόσο στην αστυνομία, ως το σκληρό πρόσωπο της διαφθοράς και της αδικίας, και εξηγεί εν μέρει γιατί ο αντιρατσισμός έχει γίνει τόσο κεντρική δύναμη κινητοποίησης στις ΗΠΑ³⁹.

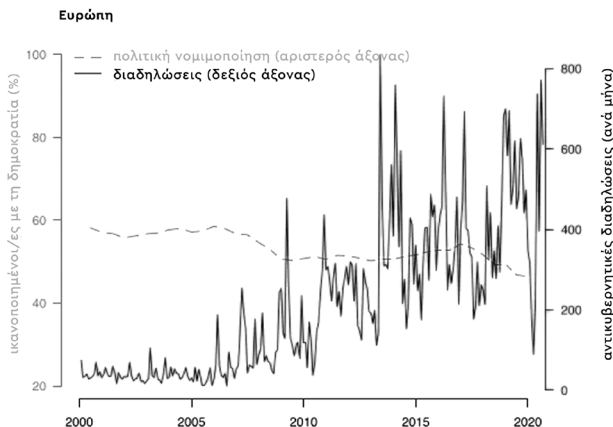
Ωστόσο, αυτό με το οποίο κάθε κύμα μαζικής κινητοποίησης έρχεται αντιμέτωπο είναι η μειωμένη ικανότητά του να ξεπεράσει μια αρνητική ενόπτητα (ενόπτητα ενάντια στον ρατσισμό/την αστυνομία/τις ελίτ) και να εδραιώσει μια θετική και δημιουργική κοινωνική ή πολιτική δύναμη. Τα αιώνια προβλήματα των πολιτικών της ταυτότητας είναι συμπτώματα αυτού του ορίου: η ανικανότητα ενός κύματος αγώνων να αναπαραχθεί δεδομένου της εξατομίκευσης και του κατακερματισμού των συμμετεχόντων. Σε κάποια φάση, κάθε κύμα ξεβράζεται και θρυμματίζεται πάνω σε αυτά τα θραύσματα. Τα μη-κινήματα τείνουν να επιτίθενται και να αποσύρονται από ένα κράτος που φαίνεται να αποσύρεται από αυτά. Έτσι, η αμερικάνικη απαίτηση για την "αποχρηματοδότηση της αστυνομίας" [Defund the police] αντανakλά μια ευρύτερη τάση (που από πολλές όψεις συνιστά πρόοδο) ο αγώνας να μην έχει ως στόχο την κατάληψη του κράτους, αλλά απλά τη σύγκρουση με τον κρατικό μηχανισμό: λιτότητα ενάντια στη λιτότητα.

Ενώ τα παραδοσιακά κινήματα δημιουργούνται γύρω από σχετικά σταθερές ιδεολογικές δομές και πραγματικές κοινότητες, όπως το συνδικάτο, το μαζικό κόμμα ή οι χώρες του κρατικού σοσιαλισμού, εκείνα που εξαπλώνονται παντού

από το 2008 και δώθε εκφράζουν τις συλλογικές επιθυμίες υπερεξατομικευμένων πληθυσμών. Όμως ενώ το τέλος της εποχής των κινημάτων είναι κατά κάποιον τρόπο το τέλος της ιδεολογίας, δεν είναι, όπως έχουμε δει, το τέλος της ταυτότητας. Απεναντίας, οι ταυτότητες πληθαίνουν σε μια συμμοριοποιημένη και υποκουλτουροποιημένη οικονομία, όπου, όπως υποστηρίζει ο Τάιλερ Κόουεν [Tyler Cowen], ο μέσος όρος αποτελεί παρελθόν⁴⁰. Δεν υπάρχει κάποιο σταθερό κέντρο, αλλά μια έντονα κατακερματισμένη ταξική δομή που αναδιαμορφώνει το τερέν των κλασικών κινημάτων όπως του φασισμού και της σοσιαλδημοκρατίας. Αν οι κεντρώες πολιτικές των Κλίντον και Μπλερ τη δεκαετία του '90, και η άνοδος των πολιτικών της ταυτότητας από τη δεκαετία του '70, ήδη σηματοδοτούσαν αυτή την αλλαγή, η περίοδος από το 2008 και δώθε αποκαλύπτει απεναντίας μια αυξανόμενη *σύγχυση* των ταυτοτήτων.

Τα μη κινήματα είναι, όπως έχουμε επισημάνει, η υποκειμενική έκφραση μιας γενικότερης σταξίας που έχει τις ρίζες της στην καπιταλιστική στασιμότητα. Η συγκλονιστική ποσότητα διαδηλώσεων και εξεγέρσεων, το γεγονός ότι *κανονικοποιούνται*, αυτό ξεχωρίζει την εποχή μας, για παράδειγμα, από τα χρόνια της αντιπαγκοσμιοποίησης. Γι' αυτό λέμε πως η εποχή μας είναι σημαδεμένη από την παραγωγή επαναστατριών σε παγκόσμια κλίμακα. Άντρες και γυναίκες από όλο το φάσμα πολιτικής ιδεολογίας και ταυτοτικής διαστρωμάτωσης αντιμετωπίζουν την κυρίαρχη τάξη με απέχθεια, φόβο, θυμό και οργή, και υπερασπίζονται το δικαίωμα του «*αποφύγουν*» τα αβάσταχτα κόστη της ζωής στον καπιταλισμό. Είναι επαναστάτες χωρίς επανάσταση, όμως στην αντιπαράθεσή τους με την καπιταλιστική αναπαραγωγή, καθώς και στη δίψα τους για κοινότητα, τα μη-

κινήματα εκφράζουν μια δυνητική σύγκρουση με τη λογική του κεφαλαίου ως τέτοια.

Γράφημα 4 - Διαδηλώσεις και πολιτική νομιμοποίηση, Ευρώπη 2000-2020

Σε μια τέτοια συνθήκη, η πολιτική – με την κλασική έννοια της εχθρότητας και του διχασμού – επιστρέφει εκδικητικά. Οι πολιτικές της ταυτότητας σήμερα σηματοδοτούν μια επιστροφή του πολιτικού, παρά τη γέννηση μιας μεταπολιτικής εποχής (όπως πολλοί αριστεροί κριτικοί των πολιτικών ταυτότητας έχουν υποστηρίξει). Όμως η πολιτική δεν μπορεί πλέον να παράξει καμιά ουσιαστική σταθερότητα. Διχάζει τον πληθυσμό εναντίον του εαυτού του και κινεί τα έθνη, αν όχι προς τον εμφύλιο, τότε τουλάχιστον προς εντεινόμενες συγκρούσεις και βαθύτερα ρήγματα. Ενώ η απορία [arrogia] της ταυτότητας εκφράζει την απώλεια εκείνου που θα ονομάζαμε κοινότητα, δεν βλέπουμε

προοπτική στην επιστροφή στους φριχτούς κόσμους της σοσιαλδημοκρατίας και του φασισμού. Αντιθέτως, βλέπουμε μια λαχτάρα για συλλογική ύπαρξη βασισμένη στα φιλελεύθερα αιτήματα που εκφράζουν τα μη-κινήματα. Ο φιλελευθερισμός και το wokeness, όσο παράξενο κι αν ακούγεται, έχουν γίνει αποδιοργανωτικές δυνάμεις σε μια εποχή που μεγάλα κομμάτια της αριστεράς γίνονται όλο και πιο συντηρητικά, ενστερνιζόμενα τον εθνικιστικό λαϊκισμό που τροφοδοτεί τη δεξιά.

Για αυτόν τον λόγο, θα θέλαμε να καθησυχάσουμε τους αγχωμένους αναγνώστες που ρωτάνε: μα πώς μπορούμε να ξέρουμε πως η αταξία της εποχής μας δεν θα μας σπρώξει απλώς βαθύτερα σε μια αυταρχική τάξη πραγμάτων που δεν μπορεί παρά να βαθύνει το σχίσμα ανάμεσα στον φιλελευθερισμό και τη δημοκρατία που βλέπουμε σήμερα; Δεν οδήγησε η Αραβική Άνοιξη σε δικτατορία και πόλεμο; Δεν ήταν το Occupy προάγγελος του Τραμπ; Δεν ήταν οι αγώνες στη Βραζιλία ενάντια στις ψηλές τιμές στις μεταφορές εκείνες που ετοίμασαν το έδαφος για τις διαδηλώσεις ενάντια στη διαφθορά που έφεραν τον Μπολσονάρο στην εξουσία; Δεν είναι η ταυτοτική λογική που σχηματίζει αγώνες ανά την υφήλιο εκείνη που θα μας ωθήσει βαθύτερα στον φασισμό; Αυταρχικές και φασιστικές δυνάμεις ανακτούν δυνάμεις, όμως θα ήταν ανορθολογικό να αποδώσουμε την άνοδό τους στα μη-κινήματα, αφού αυτά τα ίδια είναι εκφράσεις της αταξίας της εποχής μας που αριστεροί και δεξιοί λαϊκιστές θέλουν να εκμεταλλευτούν. Επίσης, η πολιτισμική αντίδραση που τροφοδοτεί τον δεξιό λαϊκισμό λαμβάνει χώρα εδώ και δεκαετίες, πολύ πριν το κραχ του 2008 – την κινητήρια, δηλαδή, δύναμη των μη-κινήματων⁴¹.

Επιπλέον, το κλείσιμο των συνόρων και η στροφή στον εθνικισμό και στις σκληρές μεταναστευτικές πολιτικές σε χώρες με αριστερές κυβερνήσεις όπως η Σουηδία και η Δανία, και η νίκη της λαϊκιστικής δεξιάς σε χώρες όπως η Πολωνία και η Ουγγαρία, φανερώνουν διακριτές αυταρχικές εξελίξεις σε μέρη που δεν έχουν σαρωθεί από μηχανήματα. Αν αφεθεί μόνο του, σε έναν κόσμο λιμνάζουσας παραγωγικότητας και αποβιομηχανοποίησης, το σύγχρονο καπιταλιστικό κράτος σύντομα θα βασίσει την υπηκοότητα στην οικογένεια, στη γλώσσα, στην κουλτούρα και στη δουλειά. Γι' αυτό όλο και περισσότεροι άντρες και γυναίκες ανά τον κόσμο κινητοποιούνται εμφορούμενοι από φιλελεύθερες και δημοκρατικές αξίες, και φτάνουν να μισήσουν την αστυνομία που έχει αναλάβει να φέρνει εις πέρας τη βρώμικη δουλειά μιας ακυβέρνητης τάξης πραγμάτων⁴².

3 Μια νέα παγκόσμια αταξία

Ο Μπαγιάτ συγκρίνει την εμφάνιση των μη-κινημάτων, με εκείνο που ο Τίμοθι Γκάρτον Ας [Timothy Garton Ash], αναφερόμενος στα κινήματα της Ανατολικής Ευρώπης των δεκαετιών '80 και '90, ονόμασε "refolutions"^{iv} – βίαιους ξεσηκωμούς για φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις⁴³. Αυτά αποτελούν όντως σημαντικούς προάγγελους, όμως για λόγους που ούτε ο Ας ούτε ο Μπαγιάτ αντιλαμβάνονται. Εκείνο που αδυνατεί να δει ο Ας είναι το γεγονός πως αυτά τα κινήματα έρχονται ως απάντηση στην κατάρρευση της Σοβιετικής αυτοκρατορίας που προεικόνιζε την κρίση του μοντέρνου βιομηχανικού κόσμου⁴⁴. Η Δύση από τότε πάει να μοιάσει ως προς τη στασιμότητα και την αποβιομηχανοποίηση, με το πρώην σοβιετικό μπλοκ (βλέπε Γράφημα 1). Οι όλο και περισσότερες εξεγέρσεις των καιρών μας, που συνήθως εξαφανίζονται με τον ίδιο ρυθμό που εμφανίζονται, εκφράζουν την αποδιοργανωμένη κατάσταση μιας παγκόσμιας

iv. (ΣτΕ). Σύνοθετες λέξεις που δημιουργεί ο Bayat από **revolution** [επανάσταση] και **refusal** [άρνηση].

οικονομικής τάξης πραγμάτων που βρίσκεται πλέον σε χρόνια στασιμότητα και την ετοιμόρροπη γεωπολιτική της μεταπολεμικής περιόδου.

Έναν χρόνο μετά το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ο Ιταλός μαρξιστής και ξεροκέφαλος ηγέτης σέκτας Αμαντέο Μπορντίγκα έγραψε το "Tracciato d'impostazione," ένα άρθρο τόσο γεμάτο ρητορικές υπερβολές και φλυαρίες που όταν κάνουν την εμφάνισή τους οι διορατικές θέσεις του λάμπουν σαν διαμάντια στη λάσπη⁴⁵. Ο Μπορντίγκα ήθελε να αποσαφηνίσει τον ορισμό του επαναστατικού κινήματος, τη στιγμή που ο δημοκρατικός καπιταλισμός ["demo-capitalism"] μεσουρανούσε, και η ίδια η κομμουνιστική θεωρία είχε χάσει το αρχικό της νόημα σαν μια ριζοσπαστική, πειραματική επιστήμη που προέβλεπε την κοινωνική αλλαγή. Για ετούτον τον επαναστάτη σεκταριστή, η τριάδα του αντιφασισμού, της δημοκρατίας, και σε τελική ανάλυση και του μαρξισμού, είχε γίνει το κύριο εμπόδιο για κάθε κομμουνιστική προοπτική άξια του ονόματος. Τώρα «εξαίσια συντηρητικά κινήματα των αστικών θεσμών τολμάνε να αυτοαποκαλούνται κόμματα του προλεταριάτου», παραπονιόταν⁴⁶. Η νίκη των Συμμάχων το 1945 δεν μείωσε απλά τις πιθανότητες επαναστατικού πολέμου στην Ευρώπη, αλλά αναδιαμόρφωσε το αρχέτυπο του κομμουνιστικού φαντασιακού σε ένα δημοκρατικό που, εν τέλει, θα αποξένωνε τους προλετάριους από το εργατικό κίνημα. Έτσι, πολύ πριν ο Τομάς Πικετί προειδοποιήσει για τις συνέπειες της «Βραμινιακής αριστεράς»⁴⁷, ο Μπορντίγκα διαπίστωσε πως ο μαρξισμός είχε γίνει μια ιδεολογία της μεσαίας τάξης και των διευθυντικών στελεχών, ή ακόμα χειρότερα, μια απλή υπεράσπιση του φιλελευθερισμού και της δημοκρατίας⁴⁸.

Ο Μπορντίγκα θα συμφωνούσε, ίσως, με τον Μάριο Τρόντι, που επέμενε πως «το εργατικό κίνημα δεν νικήθηκε από τον καπιταλισμό αλλά από τη δημοκρατία»⁴⁹. Ο Μπορντίγκα, όμως, έγραφε πως ήταν το ίδιο το κομμουνιστικό κίνημα που έθεσε τις βάσεις για αυτή τη δημοκρατική ήττα. Η διάσημη κριτική του πάνω στον αντιφασισμό και οι υποθετικοί του συλλογισμοί για μια νίκη του Άξονα που πιθανώς να είχε πυροδοτήσει εμφύλιο και συνεπώς επανάσταση, μπορεί να μας φαίνονται περιέργοι σήμερα⁵⁰. Παρόλα αυτά, η διάγνωση του Μπορντίγκα για την μεταπολεμική εποχή μπορεί να μας βοηθήσει να καταλάβουμε την άνοδο των μη-κινημάτων, που συχνά παλεύουν για φαινομενικά φιλελεύθερες αξίες και ασκούν πίεση στο κράτος από τα κάτω, ενώ την ίδια ώρα βλέπουμε την άνοδο της λαϊκιστικής δεξιάς που αντανakλά μια κρίση της διευθυντικής τάξης. Ο καιρός μας διαπερνάται από αταξία από τα κάτω κι από τα πάνω, και αυτή η κρίση φαίνεται να είναι το ξεκάμωμα της μακριάς ειρήνης (της *Pax Americana*) που διέκοψε το επαναστατικό ξεδιπλωμα μιας προηγούμενης εποχής.

Η άνοδος των Τραμπ, Μπολσονάρο, Ντουτέρτε, Μόντι, Ορμπάν, Πούτιν ακόμα και του Μακρόν φανερώνει πως το στάτους κβο έχει πλέον αποσταθεροποιητικό χαρακτήρα, αυτό που ο Ντέιβιντ Ράνεϊ [David Ranney] έχει ονομάσει «Μια Νέα Παγκόσμια Αταξία»⁵¹. Όπως είδαμε πρόσφατα στην Πολωνία και στις Ηνωμένες Πολιτείες, η μάχη για τις εκλογές δίνεται και κερδίζεται σε πολύ στενά περιθώρια ανάμεσα σε «φιλελεύθερους» και «συντηρητικούς», με την ηλικία και την εκπαίδευση συνήθως να είναι πιο καθοριστικές από την τάξη στις κομματικές προτιμήσεις⁵². Οι Τραμπ αυτού του κόσμου διχάζουν πληθυσμούς, και ακόμα και άρχουσες τάξεις, φανερώνοντας πως η μάχη για φιλελεύθερη δημοκρατία

εύκολα μπορεί να ριζοσπαστικοποιηθεί, όπως και οι επαναστάτες εύκολα μπορούν να αφομοιωθούν, έτοιμοι να χρησιμοποιήσουν τις πέτρες, τις ασπίδες και τις ομπρέλες τους για να υπερασπιστούν το δημοκρατικό στάτους κβο. Η εξέγερση του Τζορτζ Φλόιντ, παραδείγματος χάρη, έγινε για μια στιγμή μια δίοδος αντίστασης στον δεσποτισμό των νέων λαϊκιστικών ηγετών ανά τον κόσμο. Όμως κάτω από την αντίθεση «φιλελεύθερων» και «συντηρητικών» εύκολα αναγνωρίζουμε αυτό που ο Μπορντίγκα θα ονόμαζε «αντιμορφικές» τάσεις, κλιμακούμενες συγκρούσεις και αναδιαμόρφωση της κοινωνικής μορφής της παρούσας τάξης πραγμάτων.

Αναλύοντας τις κοινωνικές συγκρούσεις και τους κοινωνικούς θεσμούς, ο Μπορντίγκα αποκήρυξε βαρυσήμαντες εκφράσεις όπως «συντηρητικός», «προοδευτικός» ή ακόμα και «επαναστατικός».⁵³ Ο ρόλος του μαρξισμού, που ο Μπορντίγκα ονομάζει «μια επιστήμη του ανθρώπινου είδους», είναι να κατανοήσει κάθε κοινωνικό κίνημα ή θεσμό ως προς τις «κομφορμιστικές», «ρεφορμιστικές», ή «αντιμορφικές» του διαστάσεις⁵⁴. Ένα κομφορμιστικό κίνημα αποτελεί μια δύναμη που θέλει να διατηρήσει «τις υπάρχουσες μορφές και θεσμούς άθικτους, εμποδίζοντας την όποια μεταρρύθμιση, με αναφορές σε αμετάβλητες αξίες»⁵⁵. Ρεφορμιστικά κινήματα είναι «εκείνα που ενώ δεν επιδιώκουν να ανατρέψουν απότομα και βίαια τους υπάρχοντες θεσμούς, σηματοδοτούν ότι οι παραγωγικές δυνάμεις ασκούν υπερβολική πίεση, και προωθούν σταδιακές και επιμέρους αλλαγές στην υπάρχουσα τάξη»⁵⁶. Τα αντιμορφικά κινήματα, από την άλλη, συνεπάγονται μια «επίθεση στις παλιές μορφές, και πριν ακόμα μάθουν πώς να θεωρητικοποιούν τα χαρακτηριστικά της νέας

τάξης πραγμάτων, τείνουν να καταστρέφουν την παλιά, προκαλώντας την ακαταμάχητη γέννηση νέων μορφών»⁵⁷.

Αν υιοθετήσουμε τις τυπολογίες του Μπορντίγκα, θα λέγαμε πως είναι ο τελευταίος τύπος εκείνος που βρίσκεται σε άνοδο κάθε χρόνο, καθώς όλο και περισσότεροι άνθρωποι εκφράζουν την αγανάκτησή τους με το στάτους κβο. Η συσσώρευση των μη-κινήματων αντανakλά την αστάθεια ενός μεταβιομηχανικού κόσμου, και έτσι μπορεί να περιγραφεί ως «αντιμορφική». Όμως, αυτές οι εκρήξεις εύκολα μπορούν να μετατραπούν σε ρεφορμιστικά ή ακόμα και κομφορμιστικά κινήματα, σε περίπτωση που, παραδόξως, δεν καταφέρουν να αποφύγουν τις τάσεις προς τον εμφύλιο πόλεμο και τη νικηλιστική βία που εμπεριέχει αυτή η αστάθεια. Τα όνειρα του Μπορντίγκα για έναν επαναστατικό πόλεμο έχουν γίνει (ενδεχομένως να ήταν πάντα) αφελής φαντασίωση, που δεν έχει τη δυνατότητα να παράξει τη βάση για μια αταξική κοινωνία. Οι εμφύλιοι στη Λιβύη και τη Συρία φανερώνουν πόσο εύκολα ο πόλεμος μετατρέπει μαζικές επαναστατικές οργανώσεις σε στρατιωτικούς κομπιναδόρους που χρειάζονται λεφτά, όπλα και νεοσύλλεκτους⁵⁸.

Ακόμα κι αν η κατάφαση του Μπορντίγκα στον πόλεμο έβριθε αφέλειας, η κριτική του στη δημοκρατία ακόμα αξίζει να εξεταστεί προσεκτικά. Οι εξελίξεις από το 2008 έως το 2020 δείχνουν πως τα μη-κινήματα συναντούν το όριο τους στο διπλό πρόσωπο της καταστολής και της αντιπροσώπευσης (ή, στις τελικές τους μορφές, στον πόλεμο και τη δημοκρατία). Τα δύο μπορούν να συνδυαστούν για να αποδυναμώσουν τα μη-κινήματα, προσδένοντάς τα στο κράτος, για παράδειγμα, ή μετατρέποντάς τα σε επίσημα κόμματα ή

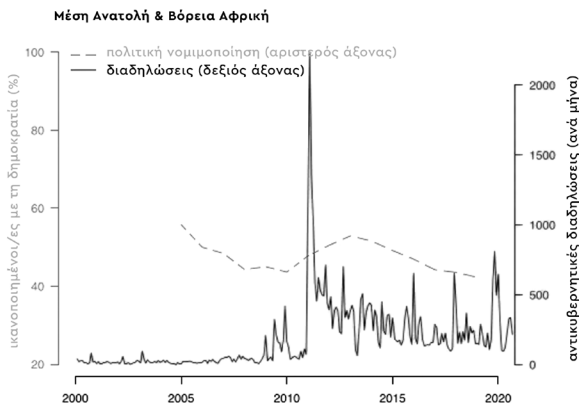
συνδικάτα. Τέτοιες ήττες γεννιούνται από τις ανάγκες των ίδιων των μη-κινημάτων, από την ανικανότητά τους να ξεπεράσουν τα εμμενή τους όρια. Όμως, αν η συσσώρευση αντικυβερνητικών αγώνων συνεχίσει ακάθεκτη, όπως συμβαίνει χρόνο το χρόνο από το 2008, τότε θα πρέπει τα μη-κινήματα να εξελίξουν την ενστικτώδη κριτική τους ενάντια στην καταστολή και την αντιπροσώπευση σε μια αμείλικτη κριτική ενάντια στον πόλεμο και τη δημοκρατία.

Μια στρατηγική που επιδιώκει να απελευθερώσει την αντιμορφική λογική των μη-κινημάτων πρέπει να κοιτάξει τα ζητήματα πολιτικής μεσολάβησης, και έτσι να υπερασπιστεί αυτό που συχνά αποκαλείται αντιπολιτική⁵⁹. Αν οι εξεγέρσεις θέλουν να αποφύγουν τις παγίδες του πολέμου και της δημοκρατίας, χρειάζεται μια στρατηγική προοπτική που αμφισβητεί τους ιδεολογικούς και ταυτοτικούς διαχωρισμούς μέσα στο προλεταριάτο, συμπεριλαμβανομένων εκείνων ανάμεσα στους εργάτες και τη μεσαία τάξη. Ποντάρουμε στο ότι οι οικονομικές συνέπειες των λοκντάουν που σπρώχνουν κόσμο μαζί σε μέτωπα ενάντια σε μια στάσιμη και επιδεινωμένη οικονομία θα συμβάλουν ακόμα περισσότερο στην ταυτοτική σύγχυση που εμφανίζεται παντού ανά τον κόσμο. Όπως τα Κίτρινα Γιλέκα ένωσαν άντρες και γυναίκες από την περιφέρεια, συχνά συντηρητικές και δεξιούς, με αριστερούς φοιτητές, δυσσαρεστημένους μικροαστούς και προλετάρους από τις συνοικίες, η επιβράδυνση και πιο πρόσφατα, το σταμάτημα της οικονομίας θα στρώσουν τον δρόμο για περισσότερη σύγχυση⁶⁰. Κάποτε, η αβεβαιότητα που γεννούν αυτά τα μείγματα φαίνεται τρομακτική, που εξηγεί ίσως γιατί οι νέοι στη Νάπολη που διαμαρτύρονταν ενάντια στα λοκντάουν ένιωθαν την ανάγκη να δηλώσουν πως «είμαστε εργάτες, όχι φασίστες». Όπως προειδοποίησε

ο Πέρι Άντερσον το 2017, ένας από τους λόγους που νικάει το σύστημα είναι το γεγονός πως είναι ο φόβος, και όχι η οργή, που κινητοποιεί την αριστερά⁶¹. Όμως τα μη-κινήματα έχουν αντισταθεί θαρραλέα στην κρατική καταστολή, τις απαγορεύσεις κυκλοφορίας και τον φόβο του κορωνοϊού, απλά με το να κατεβάσουν χιλιάδες κόσμου στους δρόμους. Αυτή η αμφισβήτηση της καπιταλιστικής κανονικότητας, που χαρακτηρίζεται από υστέρηση^v και συνοδεύεται από καταστροφολογία, θα γίνει ακόμα σημαντικότερη όσο η οικονομία παραμένει στάσιμη και τα μη-κινήματα ωθούνται σε μια πιο επαναστατική κατεύθυνση⁶².

Ένας στρατηγικός αναστοχασμός θα πρέπει να οραματιστεί μέσα με τα οποία τα μη-κινήματα θα μπορέσουν να πάρουν στα χέρια τους τον έλεγχο της καπιταλιστικής στασιμότητας/αποβιομηχανοποίησης, απελευθερώνοντας έτσι τη βάση για έναν νέο κόσμο που βρίσκεται μέσα στον παλιό. Αυτό είναι κάτι που ούτε τα ενδιαφέρει να κάνουν, αφού απειλεί τον αυθορμητισμό τους, και την, κατά κάποιο τρόπο, δομική παθητικότητά τους, ούτε και μπορούν να κάνουν. Όμως για να επιβιώσουν, τα μη-κινήματα πρέπει να αποτελέσουν το έναυσμα για τη δημιουργία μορφών ζωής ικανών να ζήσουν για κάτι πέρα από το χρήμα και τη μισθωτή εργασία. Αυτό συνεπάγεται μια νέα χρήση των μέσων παραγωγής ως εργαλείων ενάντια στο κεφάλαιο – εργαλείων που δεν μας

v.(ΣτΕ) hysteresis. Όρος που θέλει να αναδείξει το φαινόμενο κατά το οποίο οι επιπτώσεις ενός αρχικού συμβάντος ή μεταβολής ενδεχομένως να εμφανίζονται σε δεύτερο χρόνο και να διατηρούνται παρόλο που οι όροι εμφάνισής τους έχουν εκλείψει. Για παράδειγμα, και αναφορικά με τα επίπεδα ανεργίας: όταν μια βραχυπρόθεσμη αύξηση της ανεργίας επιμένει, ακόμη και εάν στη συνέχεια βελτιωθούν οι οικονομικές συνθήκες και δημιουργηθούν θέσεις εργασίας, λέμε ότι παρατηρείται υστέρηση.

Γράφημα 5 - Διαδηλώσεις και πολιτική νομιμοποίηση, Μέση Ανατολή & Βόρεια Αφρική 2000-2020

απελευθερώνουν απλά από τη δουλειά, αλλά μας επιτρέπουν να μοιραζόμαστε τον απαραίτητο μόχθο για να διασφαλίσουμε πως η ζωή μπορεί να είναι κάτι περισσότερο από σκέτη επιβίωση⁶³. Όπως έγραψαν πρόσφατα οι *Angry Workers of the World*, ο άμεσος στόχος θα πρέπει να είναι για όλους να «δουλεύουν λιγότερο με πλήρεις αποδοχές, αναλόγως του επιπέδου της κοινωνικής παραγωγικότητας»⁶⁴.

Ωστόσο, πληθυσμοί πρόθυμοι για μια συλλογική ύπαρξη, όπου η οικονομία διοικείται από μια αποβιομηχανοποίηση που ο καπιταλισμός κάνει δυνατή και απαγορεύει ταυτόχρονα, μπορούν να παραχθούν μόνο μέσω της μορφής (ας το πούμε προβοκατόρικα) διαταξικής ανάμειξης που χαρακτηρίζει τους καιρούς μας. Προλετάριοι, φοιτητές και κομμάτια της μεσαίας τάξης αναγκάζονται να βγουν μαζί στους δρόμους. Εργάτες που απασχολούνται σε στρατηγικού χαρακτήρα

θέσεις-κλειδιά, τεχνικοί που κατέχουν την τεχνογνωσία να αναδιαμορφώσουν τη βιομηχανική όψη του κόσμου, τέτοιες ομάδες θα είναι σημαντικές στο ξεπέρασμα του καπιταλισμού – όμως η χρήση της δύναμής τους θα είναι μια συνταγή για περαιτέρω ταξικό κατακερματισμό εκτός κι αν μπορέσουν να κινηθούν έξω από τα κλαδικά τους συμφέροντα, έτσι ώστε να συμπτυχθούν με κομμάτια των επισφαλών ή άνεργων μαζών του κόσμου. Συνεπώς, ενώ είναι απαραίτητο να είμαστε «ριζωμένοι» στην προλεταριακή ζωή, δημιουργώντας διεθνείς δεσμούς ανάμεσα σε αγωνιζόμενες εργάτριες, είναι εξίσου απαραίτητο να συνδέσουμε τους χώρους εργασίας με τα μη-κινήματα των οποίων η άνοδος ξεπερνά τους περισσότερους κλαδικούς και ακόμη και τους ταξικούς φραγμούς⁶⁵. Πιθανή αποτυχία σε αυτό θα φέρει ως αποτέλεσμα την αναπαραγωγή των διαχωρισμών που διαστρωματώνουν τις τάξεις σε τμήματα με διακριτά και συχνά ανταγωνιστικά συμφέροντα. Σίγουρα αυτοί οι κλυδωνισμοί – οι οποίες φέρνουν κόσμο κοντά σε αδύναμες συμμαχίες αλλά παράγουν και σημαντικούς διαχωρισμούς στο εσωτερικό του παγκόσμιου προλεταριάτου – χαρακτηρίζουν την περίοδο των σαραβαλιασμένων Βεεμώθ και των αποτυχημένων Λεβιάθαν που ζούμε.

Σήμερα ένας ιός έχει ακινητοποιήσει τη μηχανή του πολιτισμού. Έχει φανερώσει την ανικανότητα του καπιταλιστικού κράτους να προστατεύσει τη ζωή χωρίς να κλείσει την οικονομία, η οποία με τη σειρά της έχει γίνει σχεδόν αδιαχώριστη από την ανθρώπινη ύπαρξη καθ' εαυτή. Δεδομένου πως ούτε θέλουμε ούτε μπορούμε να ξαναφτιάξουμε τη μηχανή ανάπτυξης που ήταν η βάση της σοσιαλδημοκρατίας, ο μόνος δρόμος, όπως επέμεναν οι Μπορντιγκιστές το 1953, είναι να αγωνιστούμε για μια

ριζοσπαστική «αποεπένδυση του κεφαλαίου». Για τον Μπορντίγκα αυτό σήμαινε πως «τα μέσα παραγωγής αναθέτονται σε μικρότερη αναλογία σε σχέση με τα προϊόντα προς κατανάλωση» και πως ετοιμάζουμε «έναν σχεδιασμό υποπαραγωγής, δηλαδή έναν σχεδιασμό σύμφωνα με τον οποίον δίνεται εστίαση στην παραγωγή όσων είναι απαραίτητα»⁶⁶. Η δυνατότητα ύπαρξης ενός τέτοιου συνδυασμού αποεπένδυσης και υποπαραγωγής έχει αποδειχθεί από τα ίδια τα λοκντάουν (καθώς επίσης και από τη χρόνια στασιμότητα της οικονομίας). Όμως η κατάκτηση του ελέγχου πάνω στην καπιταλιστική ύφεση απαιτεί την αντιμετώπιση των κοινωνικών ζητημάτων που παράγουν την περίεργη σύγκλιση διάφορων κοινωνικών στρωμάτων μέσα στα μη-κινήματα.

Οι διαδηλώσεις των λυκειόπαιδων στο Χιλή ενάντια στην αύξηση των τιμών στα μέσα μαζικής μεταφοράς κατά 30 πέσος μετατράπηκαν σε ένα μαζικό κίνημα ενάντια στα 30 χρόνια του νεοφιλελεύθερου συντάγματος, που εντέλει μεταρρυθμίστηκε τον Οκτώβρη του 2020: «δεν είναι 30 πέσος είναι 30 χρόνια» [“No son 30 pesos son 30 años”]. Μια διαδήλωση ενάντια στην αύξηση των τιμών των καυσίμων στη Γαλλία γρήγορα έγινε μια πλατιά κινητοποίηση ενάντια στην αυξανόμενη ανισότητα και τα μέτρα λιτότητας που επιβάλλει μια δεσποτική κυβέρνηση. Όταν οι αγώνες εντείνονται και ικανοποιούνται κάποιες πρώτες απαιτήσεις – συχνά απλά επειδή η καταστολή σπρώχνει όλο και περισσότερο κόσμο στους δρόμους αηδιασμένο από την αστυνομική βία – τα μη-κινήματα φανερώνουν ένα κοινό σημείο καθώς όλα παράγονται, ή τουλάχιστον καθορίζονται, από την οικονομική στασιμότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, η ταυτοτική *σύγχυση* των μη-κινήματων μπορεί να τα βοηθήσει

να αντιληφθούν αυτό που είναι: υποκειμενικές εκφράσεις της οικονομικής παρακμής. Έχουμε επιχειρηματολογήσει πως η ταξική συνείδηση σήμερα δεν μπορεί παρά να είναι η συνείδηση του κεφαλαίου⁶⁷. Σήμερα, αυτό δεν συνεπάγεται τίποτα περισσότερο από την αυξανόμενη κατανόηση πως ο καπιταλισμός δεν έχει μέλλον. Και όταν τα Κίτρινα Γιλέκα λένε «τέλος του κόσμου, τέλος του μήνα», δεν εκφράζουν μόνο εκείνο που βλέπουν σαν την διάσταση της Αποκάλυψης που έχει η εποχή μας, αλλά καταφάσκουν στο τέλος αυτού του κόσμου και αυτής της ζωής σαν τις αναγκαίες προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός νέου κόσμου και μιας νέας ζωής.

4 Τώρα, είμαστε όλες μπάσταρδες

Έχουμε ήδη αναφέρει ότι ο όχλος που ανεμίζει σημαίες και τραγουδά τον εθνικό ύμνο ενώ προσπαθεί να καταστρέψει την Αψίδα του Θριάμβου, καθώς επίσης και το ενίοτε αδιάκριτο γκρέμισμα αγαλμάτων στις ΗΠΑ, αποτελούν σημεία ενός ευρύτερου μοτίβου που δεν μπορεί παρά να αποκαλεστεί αντιπολιτική [anti-politics]⁶⁸. Όμως, όπως με πολλά σύγχρονα μη-κινήματα, από την Αραβική Άνοιξη μέχρι τα Κίτρινα Γιλέκα και το Black Lives Matter, η οργή ενάντια στην αστυνομία συχνά αντιπροσωπεύει ένα γενικότερο μίσος για την πολιτική. Αυτό δεν συμβαίνει μόνο γιατί η αστυνομία είναι η άμεση εκδήλωση της κρατικής καταστολής ή ένας άμεσος εχθρός στους δρόμους. Αν τα αγάλματα είναι τα νεκρά σύμβολα του κράτους, οι μπάτσοι είναι τα ζωντανά, και αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο σε μια εποχή λιτότητας και θανατηφόρας πανδημίας. Αφού το κράτος έχει αποδειχθεί ανίκανο να προστατεύσει τον πληθυσμό από μια πολύπλευρη κρίση, γίνεται ξεκάθαρο πως ο κεντρικός του ρόλος είναι να περιστείλει τα παρεπόμενα αυτών των κρίσεων μέσω

της πειθάρχησης του πληθυσμού. Συνεπώς, το κράτος περιστέλλεται στη λειτουργία της αστυνόμευσης.

Έτσι, το δημοφιλές γαλλικό σύνθημα *tout le monde déteste la police* – «όλος ο κόσμος μισεί την αστυνομία» – δείχνει ενδεχομένως μια ευρύτερη απονομιμοποίηση του σύγχρονου κράτους, του οποίου η αρχαία πρόγονος, η πόλις, έδωσε το όνομα και την μορφή της στην "police" [αστυνομία]. Η αστυνομική βία, οι καραντίνες, η κοινωνική αποστασιοποίηση, και τα λοκντάουν (ή ακόμα και η προθυμία των πολιτικών να ξανανοίξουν τις οικονομίες) έχουν πυροδοτήσει νέα κύματα κοινωνικής δυσαρέσκειας που αντανακλούν μια οξεία κρίση πολιτικής εκπροσώπησης. Φυσικά, δεν μισούνε όλοι κυριολεκτικά τους μπάτσους. Έρευνες στη δυτική Ευρώπη δείχνουν μια αξιοσημείωτη εμπιστοσύνη στην αστυνομία (με διαφοροποιήσεις ανάλογα με την τάξη, την ηλικία, το έθνος και τη φυλή)⁶⁹. Ενώ η αστυνομία είναι αντιπαθέστατη σε δεσποτικά καθεστώτα, τα πρόσφατα προγράμματα λιτότητας της έχουν δώσει μια ιδιαίτερα εκφυλισμένη και βίαιη μορφή σε κάποιες νεοφιλελεύθερες δημοκρατίες, όπου έχει γίνει ο κύριος εκπρόσωπος του κράτους σε πολλές φτωχές και εργατικές κοινότητες⁷⁰. Αντίστοιχα, οι πιο πρόσφατες έρευνες δείχνουν πως η εμπιστοσύνη στην αστυνομία έχει μειωθεί και βλέπουμε πως οι μπάτσοι έχουν γίνει στόχος μίσους όχι μόνο από τις προλεταρίες και τις φυλετικές μειονότητες, αλλά και ανάμεσα σε κομμάτια της μικροαστικής τάξης ή ακόμα και ανάμεσα στους πλούσιους.

Βέβαια, αυτό θα μπορούσε να οφείλεται τόσο στην αύξηση των περιστατικών όσο και της πληροφόρησης για την αστυνομική βαρβαρότητα. Οι μπάτσοι είναι καθολικά βίαιοι, αφού η δουλειά τους και απαιτεί και ενθαρρύνει

μια αυταρχική προσωπικότητα. Επιπλέον, ο ρόλος της αστυνομίας στην προάσπιση του πλούτου και της περιουσίας, σημαίνει πως οι μπάτσοι, όπως λέει κι ο Όργουελ, είναι πάντα ο φυσικός εχθρός της εργατικής τάξης⁷¹. Όμως η αστυνομική βιαιότητα πιθανόν αυξάνεται καθώς οι αρμοδιότητες επεκτείνονται πρώτα στην επιβολή της λιτότητας και ύστερα στις απαγορεύσεις κυκλοφορίας. Όταν δεν αυξάνεται το αστυνομικό προσωπικό, οι μεμονωμένοι μπάτσοι που βλέπουν τον χρόνο και τους πόρους τους να μην επαρκούν, μπορεί να τείνουν να καταφεύγουν στην επιβολή τιμωριών με συνοπτικές διαδικασίες ή με σκοπό τον παραδειγματισμό. Σε αυτή την περίπτωση, ο ρόλος τους στο να καταστέλλουν και να πειθαρχούν τον πληθυσμό που εξεγείρεται ενάντια σε αυτά τα μέτρα, καθιστά αναπόφευκτη την αύξηση της βίας, και αυξανόμενα επίπεδα βίας αναπόφευκτα θα έχουν ως αποτέλεσμα αυξημένη εχθρότητα τόσο από θύματα όσο από θεατές (πραγματικούς ή ψηφιακούς).

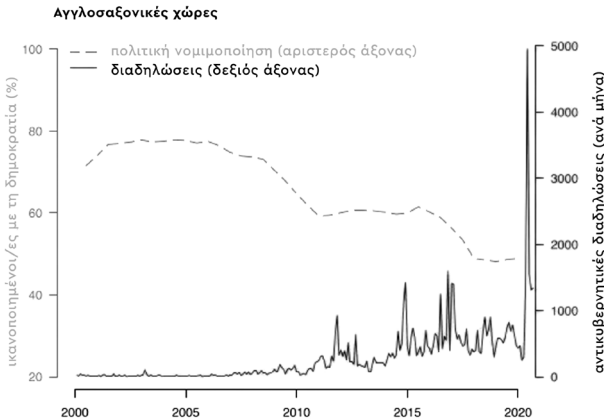
Επίσης, η εμπειρία του να σε μισούν μπορεί από μόνη της να αναδειξει μια υποκουλτουριακή ταυτότητα ανάμεσα στους μπάτσους που δεν θα διαφέρει και τόσο από αυτή εκείνων που τους πολεμάνε: το αίσθημα του να είσαι μια μειονότητα υπό πολιορκία ("blue lives matter" – «οι ζωές της αστυνομίας μετράνε») πιθανόν να εντείνει την τάση προς αυξημένη βία. Η αίσθηση πως δεν τους σέβονται ούτε οι προλετάριοι τους οποίους πειθαρχούν, ούτε οι πλούσιοι τους οποίους προστατεύουν, μπορεί να οδηγήσει επίσης σε κυνισμό. Έτσι, ενώ είναι αλήθεια πως «όλοι οι μπάτσοι είναι μπάσταρδοι», είναι επίσης αλήθεια πως αντιδρώντας στο αίσθημα εγκατάλειψης (από πολιτικούς και ελίτ) και απονομιμοποίησης (στα μάτια εκείνων που αστυνομεύουν) οι μπάτσοι τελικά αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως

μπάσταρδους – τα μη αναγνωρισμένα παιδιά μιας άρρωστης κοινωνίας –, περιφρονούν τους «πολιτισμένους» τρόπους συμπεριφοράς και «την βρίσκουν» κάνοντας κτηνωδίες που μένουν ατιμώρητες⁷². Όπως ο Έντμουντ στον *Βασιλιά Ληρ*, «υπερασπίζονται μπάσταρδους»⁷³.

Η πιθανότητα μια ολοένα αυξανόμενη μερίδα του πληθυσμού να ταυτιστεί με αυτή την ξεδιάντροπη βαρβαρότητα αποτελεί έναν πραγματικό φασιστικό κίνδυνο, κι αυτό παράγει μια αντιφασιστική και αντιμπατσική αντίδραση που είναι κατανοητή. Όμως, όπως έχει υποδείξει ήδη ο Καμάτ το '68: «είναι επικίνδυνο να αναθέτουμε όλη την απανθρωπιά σε ένα μέρος του κοινωνικού συνόλου και όλο την ανθρωπιά σε ένα άλλο»⁷⁴. Για τον Καμάτ ο κίνδυνος δεν είναι απλά ότι είναι αντιθετικό σε μια θεμελιώδη ανθρωπιστική (και επομένως κομμουνιστική) αξία, αλλά και ότι «ουσιαστικά αποκλείει την πιθανότητα υπονόμευσης της αστυνομίας»⁷⁵. Το να επικεντρώνουμε τις επιθέσεις μας ενάντια στην αστυνομία, είναι, για τον Καμάτ, η «δαιώνιση μιας συγκεκριμένης τελετουργίας - μιας τελετουργίας όπου η αστυνομία πάντα έχει τον ρόλο του αήπτητου υποδουλωτή»⁷⁶. Αντί να υποθέσουμε πως η επίθεση ενάντια στην αστυνομία είναι η κατεξοχήν εξεγερσιακή τακτική, πρέπει να σκεφτούμε στρατηγικά πώς θα παρακάμψουμε την αστυνομία, και ακόμα πώς θα εκμεταλλευτούμε πιθανές αντιθέσεις μέσα στο αντίπαλο στρατόπεδο.⁷⁷

Μια σύγχρονη *κριτική της βίας*, αντίστοιχη της εποχής όπου ο πόλεμος μπορεί μόνο να σημαίνει ήττα, δεν σημαίνει οπισθοχώρηση – αντιθέτως, μπορεί να αναδείξει την ανάγκη για επαναστατική ευφυΐα, όπως όταν πληθώρα γυναικών περικύκλωσαν την αστυνομία στη Λευκορωσία, ή όπως

το τείχος των μαμάδων [Wall of Moms] που προστάτευσε την πρώτη γραμμή [της διαδήλωσης] στο Πόρτλαντ. Θα ήταν λάθος να υπερβάλλουμε για τη σημασία της τακτικής και των σχεδίων στη συζήτηση των αυθόρμητων δράσεων εκατομμυρίων αντρών και γυναικών. Ο καλύτερος τρόπος να αδρανοποιηθεί η αστυνομία και οι δυνάμεις της τάξης είναι η κλιμάκωση και η (συχνά βίαιη) αύξηση του μεγέθους των διαδηλώσεων. Δεν είναι τα επεισόδια που απειλούν να ανακόψουν το ξεδίπλωμα των αγώνων (τα καμένα αστυνομικά τμήματα έχουν τη δύναμη να κινητοποιήσουν εκατομμύρια όπως είδαμε μετά τη δολοφονία του Τζορτζ Φλόιντ), αλλά η στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης. Όλες οι μορφές επαγγελματικής βίας εμποδίζουν την ανάπτυξη των μη-κινημάτων, ακριβώς επειδή τα τελευταία έχουν τη μορφή μαζών μη-επαγγελματιών επαναστατών που προσπαθούν να ξεπεράσουν τους καταμερισμούς

Γράφημα 6 - Διαδηλώσεις και πολιτική νομιμοποίηση, Αγγλοσαξονικές χώρες 2000-2020

εργασίας που υποσκάπτουν το χειραφετητικό δυναμικό των διαδηλώσεων.

Τελικά, τα μη-κινήματα απονομιμοποιούν όχι μόνο την αστυνομία, αλλά έναν ολόκληρο κόσμο όπου η πολιτική περιστέλλεται στην αστυνόμευση. Μπορούν να αντιμετωπίσουν την αστυνομία αποτελεσματικότερα όταν απονομιμοποιούν το σύστημα σαν ολότητα. Όπως είδαμε πολλές φορές τελευταία, αυτό μπορεί να φέρει την εμπλοκή του στρατού, επισείοντας την απειλή του εμφυλίου πολέμου. Αυτή η απειλή μπορεί να εξορκιστεί μόνο μέσω της λιποταξίας. Και ακριβώς όπως οι στρατιώτες πρέπει να λιποτακτήσουν (παραδοσιακά το σημείο χωρίς επιστροφή της πετυχημένης επανάστασης), η λιποταξία αστυνομικών και δυνάμεων της τάξης, όπως στη λεγόμενη Bulldozer Revolution [επανάσταση των τρακτέρ] στη Σερβία του 2000, θα είναι απαραίτητη ολοένα και περισσότερο για να ξεπεραστεί η αντιπαλότητα που επαναφέρει τα μη-κινήματα στις κατηγορίες, στις ταυτότητες και στους ρόλους, που ξεκίνησαν να υπερβαίνουν στη *σύγχυσή* τους⁷⁸.

Ίσως μισώντας την αστυνομία να μισούμε αυτό που έχουμε γίνει. Όχι με την έννοια ότι μισούμε «τον μπάτσο που έχουμε μέσα μας», αλλά επειδή βασιζόμαστε κι εμείς στις ίδιες υποδομές λιτότητας που τελικά βασίζονται πάνω στην αστυνομία και που ο αποκλεισμός από εκείνες – αυτό που η Ρουθ Γκίλμορ [Ruth Gilmore] έχει περιγράψει σαν «οργανωμένη εγκατάλειψη» – σημαίνει πρόωρο θάνατο, και όχι μόνο στα χέρια της αστυνομίας⁷⁹. Έχουμε κατά κάποιον τρόπο γίνει όλοι «μπάσταρδοι». Όμως αν είναι έτσι, είναι ξεκάθαρο πως ούτε η αποχρηματοδότηση [defunding] ούτε η κατάργηση [abolishing] της αστυνομίας θα αντιμετωπίσουν αυτό το βαθύτερο ζήτημα.

Το αίτημα της αποχρηματοδότησης φαντάζεται πως αν τα λεφτά που σπαταλούνται στην αστυνομία και στις φυλακές, ανακατανέμονταν σε άλλα κοινωνικά προγράμματα, θα μπορούσαν να επιλύσουν τα υποβόσκοντα κοινωνικά προβλήματα που τώρα πρέπει να διαχειριστεί ή να περιστείλει η αστυνομία. Όμως έτσι παραβλέπεται το γεγονός πως η αστυνομία και οι φυλακές είναι τα φτηνότερα κοινωνικά προγράμματα, η κατεξοχήν έκφραση της λιτότητας, και συνεπώς δεν μπορούν να φανούν ιδιαίτερα χρήσιμα σε προοπτικές επανορθωτικής ανακατανομής⁸⁰. Η κατάργηση, στην πράξη, σημαίνει αντικατάσταση της αστυνομίας με άλλους θεσμούς (π.χ. επαγγελματίες μεσολαβητές, κοινωνικούς λειτουργούς, ιδιωτική ασφάλεια) που πιθανότατα θα εκδηλώνουν παρόμοιες ή σχετικές παθολογίες⁸¹. Όμως ακόμα και οι πιο ριζοσπαστικές οπτικές του συνθήματος της κατάργησης τείνουν να σκοντάφτουν στα πραγματικά κοινωνικά προβλήματα που τα καπιταλιστικά κράτη αναθέτουν στην αστυνομία. Το να έχουν τα θύματα τον έλεγχο της τιμωρίας και της κατανομής ευθυνών μπορεί να οδηγήσει στην αναπαραγωγή των τιμωρητικών προκαταλήψεων του σύγχρονου σωφρονιστικού καθεστώτος⁸². Όμως, ενώ τα αιτήματα για αποζημιώσεις και επανορθώσεις είναι εντελώς δικαιολογημένα, δεν εμπίπτουν στα ζητήματα που οποιαδήποτε καπιταλιστική κοινωνία θα μπορούσε να παραδεχτεί (και αλίμονο εκείνων που θα μπορούσε να παρέχει). Γιατί θα απαιτούσε την αναγνώριση πως η επανόρθωση και η αποζημίωση είναι πράγματα διαφορετικά (η αποπληρωμή των χρεών είναι ένας τρόπος για να ξεμπερδεύει κανείς από τις [αντίστοιχες] κοινωνικές σχέσεις) και πως ο καπιταλισμός μας κάνει όλες μπάσταρδες (αν και καμιά δεν είναι *μόνο* αυτό)⁸³.

Δεν μας προκαλεί κάποια έκπληξη πως το σύνθημα της αποχρηματοδότησης της αστυνομίας απέκτησε δημοφιλία σε μια χώρα που κατέχει όχι μόνο τις συγκριτικά πιο δολοφονικές αστυνομικές δυνάμεις, αλλά και μια βαθιά ριζωμένη παράδοση παράτυπης δικαιοσύνης [ΣτΜ: vigilante justice στο αρχικό, εννοεί τις εκτελέσεις από παράτυπες οργανώσεις, π.χ. παραστρατιωτικού τύπου]⁸⁴. Ο όρος «οργανωμένη εγκατάλειψη» πρέπει να φέρει την προσοχή μας στο γεγονός πως όταν η πολιτική περιστέλλεται στην αστυνομία, η *απουσία* της αστυνομίας μπορεί να είναι εξίσου πολιτική με την παρουσία της. Μπορούμε να βρούμε πολλά παραδείγματα αυτής της πολιτικής – της παρουσίας της απουσίας – όχι μόνο στο αμερικάνικο φαντασιακό της άγριας δύσης, αλλά και σε πολλές συνθήκες πολέμου (εμφυλίου και μη), καθώς επίσης και σε φτωχογειτονιές παρατημένες από το κράτος, όπως τις φαβέλες της Βραζιλίας, που σε μεγάλο βαθμό διοικούνται από συμμορίες. Λιγότερο γνωστά παραδείγματα βλέπουμε στον νότο του Τζιμ Κρόου, όπου η αστυνομία συχνά αρνείται να επέμβει σε μαύρες αστικές περιοχές, εκτός από όταν αυτοί που δηλώνουν ότι είχαν πέσει θύμα μαύρων εγκληματιών είναι λευκοί⁸⁵. Πρόσφατα είδαμε μια όψη του παραπάνω στις «ζώνες χωρίς μπάτσους» [cop-free zones] που ανακηρύχτηκαν σε κάποιες αμερικάνικες πόλεις, όπως το CHAZ στο Σιάτλ, που αν θεωρηθεί ανεξάρτητη χώρα (όπως πρότειναν κάποιοι συμμετέχοντες) θα είχε την πιο ψηλή αναλογία ανθρωποκτονιών ανά την υφήλιο⁸⁶. Στα νότια του Σικάγο, όπου το ποσοστό δολοφονιών, αυτό το καλοκαίρι, έφτασε για λίγο τα επίπεδα της Βραζιλίας, βλέπουμε τι θα σήμαινε η κατάργηση της αστυνομίας χωρίς την κατάργηση του καπιταλισμού. Η ιδιωτική «αστυνομία» του Πανεπιστημίου του Σικάγο στο Χάιντ Παρκ, μια νησίδα πλούτου ανάμεσα στη φτώχεια των νότιων συνοικιών, έχει περισσότερους

πόρους από όλα τα τοπικά τμήματα αθροιστικά. Η ιδιωτική ασφάλεια, είναι, τελικά, μια συνολικά φτηνότερη λύση για τους πλουσίους: γιατί να ξοδεύεις τους φόρους σου σε μια αστυνομική δύναμη που καλύπτει τεράστιες αστικές εκτάσεις ενώ μπορείς να προστατεύσεις απλά τους θύλακές σου;

Το δημοτικό συμβούλιο της Μιννεάπολης, υπό την πίεση των διαδηλωτών, τον Ιούνιο του 2020, ψήφισε όχι μόνο την αποχρηματοδότηση, αλλά και τη *διάλυση* της αστυνομικής της δύναμης. Αν και φαίνεται πως δεν θα τηρήσουν αυτή την υπόσχεση, αν ακολουθήσουν το καταργησιακό [abolitionist] μοντέλο του Κάμντεν, Νιου Τζέρσεϊ, τότε αυτό θα μπορούσε να σημαίνει απλά τη μετονομασία της δύναμης⁸⁷. Πιο ριζοσπαστικές οπτικές της κατάργησης ενίοτε εμφανίζονταν ανάμεσα στους πολιτοφύλακες που πέρασαν το καλοκαίρι περιπολώντας τη Μιννεάπολη ψάχνοντας τους διαβόητους «λευκούς ρατσιστές πλιατσικολόγους»⁸⁸. Οι αποκλίνουσες μαρτυρίες των εμπειριών τους υποδηλώνουν την περιπλοκότητα του ζητήματος της βίας: γίνεται αντιληπτό με διαφορετικό τρόπο από τους ακτιβιστές, τους μαγαζάτορες και τους κατοίκους γειτονιών με υψηλή εγκληματικότητα. Όπως φανερώνει η ιστορία των επαναστάσεων του 20ού αιώνα, σπάνια μπορούμε να διακρίνουμε ξεκάθαρα την πολιτική από την αντικοινωνική βία στη θολούρα του εμφυλίου πολέμου⁸⁹. Όμως δεν πρέπει να συγχέουμε τις κατ' ανάγκη χαοτικές προσπάθειες των επαναστατριών να υπερασπιστούν τα εδάφη που απέσπασαν από το κράτος και το κεφάλαιο με τις πολιτοφυλακές γειτονιάς, ή την ένοπλη πτέρυγα μιας «κοινοτικής οργάνωσης» που προστατεύει την ιδιωτική περιουσία σε ανοικτή ή υπόγεια συνεργασία με την τοπική αστυνομία⁹⁰.

Από αυτά τα παραδείγματα είναι ξεκάθαρο πως οι ίδιοι οι αγώνες εύκολα γίνονται παθητικές εκφράσεις της αναρχίας και της αταξίας που οι Τραμπ αυτού του κόσμου θέλουν να κλιμακώσουν⁹¹. Όπως είπε ο Αγκάμπεν στην Αθήνα το 2013: «η πραγματική αναρχία είναι η αναρχία της εξουσίας»⁹². Μπορούμε ενδεχομένως να δούμε μια αναγνώριση αυτής της πραγματικότητας σε ένα από τα πιο δημοφιλή συνθήματα των εξεγέρσεων της Χιλής: *No estamos en Guerra* [δεν είμαστε σε πόλεμο]. Αυτό απευθυνόταν στον πρωθυπουργό Sebastián Piñera, που τον Οκτώβριο του 2019 σε μια ομιλία δήλωσε «είμαστε σε πόλεμο ενάντια σε έναν ισχυρό εχθρό, που είναι προετοιμασμένος να χρησιμοποιήσει βία χωρίς κανένα όριο»⁹³. Σε αυτό το παράδειγμα, από τα πολλά, τα μη-κινήματα του κόσμου φαίνεται, παραδόξως, να εκπροσωπούν το κόμμα της τάξης, ενώ η αστυνομία δεν είναι παρά η ένοπλη δύναμη του κόμματος της αναρχίας, που συνεχώς κλιμακώνει τις συγκρούσεις που διαρρηγνύουν τον κόσμο μας.

Φυσικά, θα ήταν ανόητο να υιοθετήσουμε μια αφηρημένη αρχή μη-βίας. Ο ξεσηκωμός στη Χιλή, δυστυχώς, έχει κοστίσει τις ζωές τουλάχιστον 30 ατόμων από τον Οκτώβριο του 2019 μέχρι σήμερα, και γύρω στα 500 άτομα έχουν τραυματισμούς στα μάτια. Όμως, είναι ξεκάθαρο πως οι μάζες στους δρόμους δεν επιθυμούν το χάος ούτε διψούν για βία. Με το να μετονομάσουν τον κόμβο των μη κινήματων, την Plaza Baquedano στο Σαντιάγο σε Plaza Dignidad [πλατεία Αξιοπρέπειας], οι Χιλιανοί διαδηλωτές δηλώνουν πως ζητούν μια αξιοπρεπή ζωή. Μπορούμε, ενδεχομένως, να διακρίνουμε ένα (φθαρμένο) κόκκινο νήμα που συνδέει το ζοφερό σύνθημα *No Estamos en Guerra* του 2019, με το *Make Love not War* [κάνε έρωτα όχι πόλεμο] του 1968, ή ακόμα με το *Ειρήνη, Γη και Ψωμί* του 1917. Γιατί η ιστορία

του κομμουνισμού δεν είναι μόνο η ιστορία της ταξικής πάλης, αλλά και η ιστορία της εχθρότητας απέναντι στην εχθρότητα, η εξέγερση ενάντια στον ανταγωνισμό που διαιρεί τις υποδεέστερες τάξεις σε φίλους και εχθρούς. Με αυτή την έννοια, είναι η επιθυμία για την ειρήνη.

5 Μια επιστήμη του ανθρώπινου είδους

Στο “The Holding Pattern”, στο Endnotes 3, περιγράψαμε το κεντρικό επίδικο της Αραβικής Άνοιξης και του Occupy ως το πρόβλημα της σύνθεσης των ποικίλων θραυσμάτων του προλεταριάτου (αλλά και της δυσσχεστημένης μεσαίας τάξης) σε μια συγκροτημένη δύναμη στις πλατείες. Βλέπουμε σήμερα πως αυτά ήταν τα πρώτα σημάδια της επερχόμενης πλημμυρίδας των μη-κινήματων. Όμως, το «πρόβλημα της σύνθεσης» γίνεται κατανοητό συμβατικά σαν ένα πρόβλημα των «πολιτικών ταυτότητας» που φαίνεται να αναδύθηκε με τον θάνατο του εργατικού κινήματος⁹⁴.

Δεν αποτελεί υπερβολή να πούμε πως η *αντιταυτοτική πολιτική* είναι το χειρότερο παράγωγο των πολιτικών της ταυτότητας. Πολλοί αριστεροί που ασκούν κριτική στις ταυτοτικές πολιτικές υποθέτουν πως υπάρχει ένα ζήτημα ταυτότητας γύρω από το οποίο τα απομεινάρια του εργατικού κινήματος μπορούν ακόμα να κινητοποιηθούν: ο «πολιτειακός εθνικισμός», ο οποίος δεν απείχε και πολύ από τον πυρήνα

του [εργατικού κινήματος]⁹⁵. Όμως έχουμε δει πως μόνο η δεξιά μπορεί να ευδοκιμήσει σε αυτά τα εδάφη. Ωστόσο, οι «πολιτικές της ταυτότητας» δεν είναι απλά ένα φάντασμα που στοιχειώνει τη σοσιαλδημοκρατική αριστερά. Έχουν πράγματι γίνει ένας όρος που συναντά μια οιονεί καθολική εναντίωση. Ακόμα οι πιο "woke" [ξύπνιες/όρος για πολιτικοποιημένα άτομα που εντάσσονται στις ταυτοτικές πολιτικές, συνήθως από φιλελεύθερη σκοπιά] τείνουν να χρησιμοποιούν τον ίδιο όρο (ή συνώνυμα) για να ασκήσουν κριτική εναντίον όσων διασπείρουν αχρείαστους διαχωρισμούς ή προβληματικά δηλώνουν πως εκπροσωπούν όλο και μικρότερες υποομάδες των καταπιεσμένων. Για αυτό τον λόγο αντιλαμβανόμαστε τις «πολιτικές ταυτότητας» σαν κάτι περισσότερο από κάποια όρια τα οποία πρέπει να αντιμετωπίσουν τα σύγχρονα μη-κινήματα. Υπό την ευρεία έννοια με την οποία χρησιμοποιούμε τον όρο, οι πολιτικές ταυτότητας συνθέτουν το ίδιο το πεδίο πάνω στο οποίο δίνονται οι περισσότεροι αγώνες σήμερα, και έτσι αποτελούν και τον χώρο όπου πρέπει να αντιμετωπιστούν εκείνα τα όρια.

Τα κλασικά κοινωνικά κινήματα – αριστερά και δεξιά – δεν μπορούν παρά να ελίσσονται στο έδαφος ενός ετοιμόρροπου καπιταλισμού που τα μη-κινήματα του κόσμου μετασχηματίζουν, σήμερα σταδιακά, και ενδεχομένως σύντομα με γοργό τρόπο. Στο *Apocalypse and Revolution*, ο Giorgio Cesarano περιγράφει τις πρώιμες εμφανίσεις των πολιτικών της ταυτότητας σαν «αντεπαναστατικά κινήματα χειραφέτησης» που στη μερικότητά τους παρήγαγαν παρ' όλα αυτά μια «δύσκολα κατακτημένη αντίληψη των πραγματικών διακυβευμάτων: την απελευθέρωση του ανθρώπινου είδους από την ιδεολογία, το αναγκαίο ξεπέραςμα κάθε διαχωρισμού, την ένοπλη κατάκτηση της σκοπιάς της ολότητας»⁹⁶. Με τους

όρους του Μπορντίγκα, θα μπορούσαμε να πούμε πως παράλληλα με τις κομφορμιστικές και ρεφορμιστικές τους πτυχές (τον κύριο στόχο των "anti-woke" λιτανειών) τέτοια κινήματα εμπεριέχουν διακριτά αντιμορφικά στοιχεία, αφού αναδιαμορφώνουν το ίδιο το πεδίο επί του οποίου λαμβάνουν χώρα οι συγκρούσεις.

Η κεντρική οργανωτική αρχή των μη-κινήματων είναι η οργή και η απδία τους ενάντια στην αδικία ή τη διαφθορά γενικότερα, ενάντια στην αστυνομία, τους πολιτικούς, ή τις ελίτ ειδικότερα. Όμως από ένα σημείο και πέρα στην εξέλιξη του αγώνα αυτή η *αρνητική* ενότητα (ενότητα μέσω της κοινής έχθρας) παύει να είναι αρκετή. Μας ενώνει μια κοινή αίσθηση του τι πάει λάθος, όμως μας περιορίζει αυτή η σχέση με το λάθος, που μπορούμε να υπερβούμε μόνο με την έκφραση ενός κοινού οράματος περί καλού. Επιπλέον, συναντιόμαστε κάτω από τη σημαία της οργής και της αγανάκτησης, όμως πίσω της πραγματικοί διαχωρισμοί συμφερόντων και συμμαχιών παραμένουν καλυμμένοι. Διαχωρισμοί που αναπόφευκτα γίνονται αισθητοί κάποια στιγμή, ενίοτε βίαια. Αυτό ισχύει ακόμα κι όταν ο αγώνας φαίνεται να μην είναι απλά αγώνας *ενάντια* σε ένα συγκεκριμένο εχθρό, αλλά αγώνας *από* μια συγκεκριμένη μερίδα της τάξης (π.χ. μαύροι, ιθαγενείς, νέες, μετανάστριες) που μπορεί να παρουσιάσει τον εαυτό της σαν τον πιο εκμεταλλευόμενο ή τον πιο οργισμένο, το μέρος που εκπροσωπεί το όλο.

Σήμερα το όλο ως τέτοιο είναι αδύνατο να εκπροσωπηθεί. Αυτό έχει ως συνέπεια τα όρια και οι δυνατότητες κάθε αγώνα που ξεπερνά έναν συγκεκριμένο χώρο εργασίας ή ένα συγκεκριμένο τμήμα της τάξης να ορίζονται από κάποια μορφή πολιτικής των ταυτοτήτων. Πράγματι, τέτοιοι

αγώνες μπορούν να επεκταθούν μόνο αντιμετωπίζοντας και προκαλώντας σύγχυση στους ταυτοτικούς διαχωρισμούς μέσα στους οποίους είναι εγκιβωτισμένη η εργατική τάξη. Η τάξη είναι κατακερματισμένη σε μια μυριάδα καταστάσεων· η κάθε μία μπορεί να αναπαρασταθεί και αντιπροσωπευθεί στη μερικότητά της, καμία όμως δεν μπορεί να συνδεθεί αβίαστα με μια πολιτική συμμαχία ή ομάδα συμφερόντων. Πολύ σπάνια εμφανίζεται μια λύση στο ζήτημα του συντονισμού, έτσι ώστε τέτοιες επιμέρους ταυτότητες να μπορούν να ευθυγραμμιστούν κατάλληλα για να αντιπροσωπεύσουν την τάξη στο σύνολό της.

Στις ΗΠΑ, για παράδειγμα, η τάξη φαίνεται να διαμεσολαβείται από την «φυλή»· τα φτωχότερα, πιο αποξενωμένα στρώματα της κοινωνίας είναι δυσανάλογα αφρικανικής ή ιθαγενικής προέλευσης, και τα εμφανή σημάδια αυτής της προέλευσης συχνά ταυτίζονται με αυτά τα στρώματα. Βέβαια, το πρόβλημα με αυτή τη μορφή εμφάνισης δεν είναι απλά η ύπαρξη μιας μαύρης και ιθαγενούς μεσαίας τάξης, της οποίας η ύπαρξη κατ' ανάγκη έρχεται σε αντίθεση με τα πολιτισμικά στερεότυπα, αλλά και ότι υπό αυτή την οπτική οι φτωχοί λευκοί συχνά αναπαρίστανται σαν προνομιώχοι. Στη φαντασία της φιλελεύθερης [liberal] Αμερικής, η λευκή εργατική τάξη μοιάζει ανεπανόρθωτα ρατσιστική, ένας «κάλαθος σκουπιδιών» ταυτισμένος με τη μισπή βάση του Τραμπ, ενώ οι συντηρητικοί επιμένουν να την ταυτίζουν με τα εδώ και καιρό χαμένα επαγγέλματα βιοπαλαιστών αντρών – φυσικά συμπεριλαμβανομένου των μπάτσων – των οποίων η αξιοπρέπεια αντιτίθεται στις δήθεν παθολογίες της μαύρης «υποτάξης». Και για τους δυο, η τάξη χωρίζεται από μια ταυτόχρονα ηθική και συνάμα φυλετική γραμμή, ανάμεσα στους φτωχούς που το αξίζουν και εκείνους που δεν το

αξίζουν, όμως το ποια «φυλή» συσχετίζεται με ποια πλευρά αυτής της μανιχαϊστικής διχοτομίας έχει να κάνει κυρίως με τη φιλελεύθερη ή συντηρητική κοσμοθεωρία του παρατηρητή.

Όσotόσο ενώ οι φυλετικές πολιτικές στις ΗΠΑ είναι ένα ακραίο παράδειγμα της τάξης που διαμεσολαβείται από την ταυτότητα, αυτό δεν είναι σε καμία περίπτωση μια αμερικάνικη εξαίρεση. Οι αγώνες γύρω από την ταυτότητα έχουν φτάσει να κυριαρχούν στην πολιτική σφαίρα παντού. Όχι επειδή οι άνθρωποι έχουν γίνει πιο ρατσιστές, σεξιστές ή ομοφοβικοί. Αντιθέτως, τέτοιες απόψεις έχουν λιγοστέψει γενικά, κι ας έχουν γίνει πιο εμφανείς στις σύγχρονες πολιτικές επανακατατάξεις⁹⁷. Η γενική τάση είναι ότι νεότερες, πιο φιλελεύθερες και προοδευτικές γενιές αντιμάχονται τα συντηρητικότερα και συχνά μεγαλύτερα σε ηλικία κομμάτια του πληθυσμού που έχουν δυσανάλογη επιρροή πάνω στην πολιτική (λόγω του πλούτου τους και της τάσης τους να ψηφίζουν). Σε αυτό το πλαίσιο ο εθνικισμός και ο λαϊκισμός έχουν οξυνθεί, όμως αυτό από μόνο του δεν σηματοδοτεί κάποια αλλαγή πλεύσης, αφού η κυρίαρχη πολιτική (και αριστερή και δεξιά) ήταν ανέκαθεν μια πολιτική του κράτους, του πολίτη, του λαού και του έθνους. Αυτό που έχει αλλάξει είναι πως τα μη-κινήματα ανά τον κόσμο έχουν διαταράξει τέτοιες κομφορμιστικές πολιτικές με την αντιμορφική τους ορμή.

Σήμερα κάθε πολιτική τείνει να γίνει ταυτοτική όχι επειδή οι ταυτοτικοί διαχωρισμοί έχουν ξεκαθαριστεί και σκληρύνει, αλλά μάλλον επειδή τελούν υπό σύγχυση και αμφισβητούνται περισσότερο. Από τη μία, αυτό είναι ένα απότοκο της συνεχιζόμενης καπιταλιστικής παρακμής, μέσα στην οποία μεταρρυθμίσεις στη διαδικασία παραγωγής

συνδυάζονται με οικονομικές τάσεις που υπονομεύουν τις όποιες ελπίδες σταθερότητας στην εργασία, την υγεία, τη στέγαση και την οικογενειακή ζωή. Από την άλλη, οι ταυτότητες αμφισβητούνται ολοένα και περισσότερο, μέχρι το σημείο που η ίδια η επιβίωσή τους γίνεται αμφίβολη, κάθε φορά που η ανάγκη για αντίσταση στις συνθήκες που χειροτερεύουν ξεπερνά τα πραγματικά όρια συνεργασίας μεταξύ τμημάτων της τάξης, και τα μη-κινήματα ξεχύνονται στους δρόμους, στις πλατείες και τους κυκλικούς κόμβους κυκλοφορίας. Τέτοιοι χώροι είναι εκ φύσεως συγχυσμένοι, αφού η παραγωγή τους απαιτεί μια ενεργή *σύμμιξη* διαφορετικών ταυτοτήτων. Αυτή η διαδικασία είναι φορτισμένη, αφού περιλαμβάνει έναν χορό ταυτοτικών πολιτικών με σημαντικά διακυβεύματα, που είναι σε διαρκή κίνδυνο να γίνει επιτελεστικός, πικρός ή και βίαιος.

Η τελευταία έκφραση του Black Lives Matter μπορεί συνεπώς να ιδωθεί ως στιγμή ενός ευρύτερου μοτίβου που χαρακτηρίζει την παγκόσμια συσσώρευση μη-κινήματων. Οι διαδηλώσεις, τα μπάχαλα και οι επιθέσεις σε μνημεία που συντάραξαν τις ΗΠΑ από τις 26 Μάη αποτελούν μια τεράστια *σύμμιξη* μέχρι πρότινος διαχωρισμένων και ενίοτε αντικρουόμενων στοιχείων. Μέσα σε αυτή τη συγχώνευση, οι εσωτερικοί διαχωρισμοί πολλαπλασιάζονται, τόσο με τους όρους των προϋπαρχουσών ταυτοτήτων, όσο και των νέων ταυτοτήτων που ξεπηδάνε μέσα από τον αγώνα. Στην εξέγερση για τον Τζορτζ Φλόιντ μπορούμε να διαπιστώσουμε τη διαφορά ανάμεσα στη «μέρα» και τη «νύχτα», που αντιστοιχούν σε ειρηνικές διαμαρτυρίες στοιχείων της μεσαίας τάξης και προλεταριακές πράξεις εξέγερσης και λεηλασίας⁹⁸. Μπορούμε επίσης να μιλήσουμε για τους διαχωρισμούς ανάμεσα σε «βίαιες» και «μη-

βίαιους», ή τη διαφορά ανάμεσα στις μεγάλες πόλεις και τις μικρές, πολλές από τις οποίες έζησαν τις πρώτες τους διαδηλώσεις για πρώτη φορά αυτό το καλοκαίρι. Όμως το πιο εκπληκτικό, ενδεχομένως, ήταν η φυλετική σύνθεση αυτών των διαδηλώσεων.

Δεν αμφισβητούμε πως οι μαύροι προλετάριοι έδειξαν τον δρόμο, τόσο, αρχικά, στην εξέγερση στη Μιννεάπολη, όσο και, αργότερα, με στοχευμένες λεηλασίες στο Σικάγο και τη Φιλαδέλφεια. Στην πλειοψηφία των διαδηλώσεων και σε πολλά από τα μπάχαλα, ωστόσο, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες φαίνεται να ήταν κόσμος που θα αυτοπροσδιορίζονταν ως «λευκοί»⁹⁹. Αυτό γίνεται αντιληπτό στις δημοσκοπήσεις που ρωτούσαν τον κόσμο αν συμμετείχε στις διαδηλώσεις, στις έρευνες που διεξήγαγαν κοινωνιολόγοι, στις περισσότερες εκθέσεις για συλληφθέντες που δημοσίευσε η αστυνομία και ακόμα και σε αναλύσεις δεδομένων κινητών τηλεφώνων σε κάποια σημεία επεισοδίων¹⁰⁰. Τόσο η δεξιά όσο και η αριστερά συχνά αγνοούν αυτή την πραγματικότητα, πιθανότατα επειδή διαταράσσει την αντίληψή τους για την ταυτότητα. Όμως είναι ακριβώς η μαζική κινητοποίηση της «λευκής Αμερικής» που σημάδεψε αυτή την εξέγερση και την έκανε να ξεχωρίζει από άλλα παρόμοια κινήματα, όπως το Black Lives Matter του 2015 αλλά και το κύμα εξεγέρσεων που σάρωσε τις πόλεις της Αμερικής στη δεκαετία του '60¹⁰¹.

Αυτό μπορεί να διαβαστεί ως μια μαζική προδοσία εναντίον της λευκότητας, μια που αναλογεί σε μια σταδιακή αλλά σταθερή μείωση ρατσιστικών συμπεριφορών, κυρίως ανάμεσα στη νεολαία της Αμερικής. Όμως αν ο «αντιρατσισμός» ήταν η οικουμενική λέξη-κλειδί του κινήματος, είναι σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε πως είχε διάφορες σημασίες σε

διαφορετικούς ανθρώπους. Στον αντίκτυπο που προκάλεσε το κίνημα στην πολιτισμική σφαίρα, βλέπουμε μια αξιοσημείωτη άνοδο του επιτελεστικού αντιρατσισμού, οργανωμένου γύρω από ατομικές δηλώσεις φυλετικής εκπροσώπησης και αντιρατσιστικής αρετής. Αυτό δεν το βλέπουμε μόνο στα γνωστά πλαίσια της διαδικτυακής συζήτησης και της ακαδημίας, αλλά και στην κοινοβουλευτική πολιτική και μέχρι ένα σημείο και στους δρόμους, όπου διευκολύνεται κάποιες φορές από την ύπαρξη υπολειμματικών μορφών εθνικισμού που δείχνουν παραπάνω από πρόθυμοι να αστυνομεύσουν τα φυλετικά όρια. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά: δημοκρατικοί πολιτικοί που γονατίζουν φορώντας υφάσματα Kente, λευκοί χριστιανοί που πλένουν συμβολικά τα πόδια μαύρων ιερέων, και ο αυξανόμενος αριθμός «εκπαιδευτών διαφορετικότητας» και «μαύρων ηγετών» που απλά λένε στους λευκούς της μεσαίας τάξης αυτό που θέλουν να ακούσουν: κάντε πίσω, μείνετε στη λωρίδα σας, μην χρησιμοποιείτε βία, υποχωρήστε σε ατομικές ασκήσεις που ξορκίζουν τις τύψεις σας και σας εξιλεώνουν¹⁰².

Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε πως αυτός δεν ήταν ο κυρίαρχος αντιρατσισμός που πήρε τα νήια μετά τις 26 Μάρ. Είδαμε κάτι πολύ πιο κοντά στις «πολιτικές της ταυτότητας» που περιγράφουμε σε αυτό το άρθρο: πολιτικές εκείνων που ξέρουν πως οι διαχωρισμοί με φυλετικούς όρους πρέπει να αμφισβητηθούν έμπρακτα αν θέλουν να συνεχίσουν να αποτελούν μια μάχιμη δύναμη απέναντι στην αστυνομία (και την πολιτική που κρύβεται πίσω της). Οι εκφράσεις διαφυλετικής ενότητας ήταν συχνό φαινόμενο στα πανό και στα συνθήματα, όμως έγιναν πράξη με συλλογική δράσεις για κοινούς σκοπούς, είτε επρόκειτο για την πολιορκία κάποιου αστυνομικού τμήματος, την

αποκαθήλωση κάποιου αγάλματος ή την άμυνα απέναντι στις επιθέσεις των μπάτσων. Όταν ακτιβιστές σε τέτοιες συνθήκες προσπαθούν να διαιρέσουν το πλήθος με φυλετικούς όρους (ή να επιβεβαιώσουν τα φυλετικά διαπιστευτήρια κάποιου έτσι ώστε να πληρούνται τα επιθυμητά επίπεδα διαφορετικότητας) σωστά γίνονται συχνά αντιληπτοί σαν το μακρύ χέρι της αστυνομίας και των φασιστών που αποδυναμώνει το κίνημα. Πράγματι, μπορούμε να δούμε τον ξεσηκωμό σαν μια εξέγερση του τελευταίου, έμπρακτου αντιρατσισμού εναντίον του πρώτου της επιτέλεσης. Έτσι κι αλλιώς οι εξεγερμένοι συνήθως επιτίθονταν σε δημαρχεία που τελούσαν υπό την ηγεσία φιλελεύθερων δημάρχων, πολλοί από τους οποίους είχαν κτίσει την καριέρα τους σε μια επιτελεστική αντιρατσιστική απάτη. Αυτές οι δήμαρχοι, ένας αξιοσημείωτος αριθμός των οποίων ήταν μαύρες γυναίκες, τώρα προστάτευαν τους δολοφόνους μπάτσους, τους καθοδηγούσαν στη βίαιη καταστολή των διαδηλωτών, και – στην περίπτωση του Σικάγο – σήκωναν τις γέφυρες για να αποκλείσουν το κυρίως μαύρο προλεταριάτο από το λουσατό κέντρο της πόλης. Ο λόγος περί διαφορετικότητας και συμμετοχής των δημοτικών αρχών δεν απέτρεψε τους μαύρους προλετάριους από το να κάψουν και να λεηλατήσουν τις πόλεις αυτές, αλλά ούτε κατάφερε να πείσει τη λευκή Αμερική να μείνει σίπιτι. Αντιθέτως, εκατοντάδες χιλιάδες (πιθανόν εκατομμύρια) λευκών ξεσηκώθηκαν ενάντια στους φιλελεύθερους, μαύρους και ΡΟC, δημάρχους, και στις πλείστες περιπτώσεις κατάφεραν να αγωνιστούν πλάι στους μαύρους γείτονές τους χωρίς να τους καπελώσουν¹⁰³.

Όμως αν η εξέγερση του Τζορτζ Φλόιντ εκπροσωπεί μια «προδοσία της λευκότητας», αυτή δεν ανήκει στο είδος που πρότεινε κάποτε το περιοδικό *Race Traitor* [προδότης της

φυλής]. Δεν ήταν μια στρατηγική προδοσία που αποσκοπούσε στην εργατική εξουσία, αλλά μια αυθόρμητη προδοσία των νεοφιλελεύθερων υποκειμένων, οργισμένων και απηδασμένων, που αρνούνται να είναι αυτό που είναι, και για λίγο γεύονται, στη σύγχυση του αγώνα, εκείνο που θα μπορούσαν να είναι. Αυτή είναι η θετική πλευρά εκείνου που ονομάζουμε «σύγχυση, σύμμιξη». Μπορούμε να το δούμε και όταν Ισλαμιστές εισήλθαν στην πλατεία Ταχρίρ, ή όταν υποστηρικτές του Front National [εθνικό μέτωπο] συμμετείχαν στα μπλοκαρίσματα κυκλικών κόμβων [δηλαδή στο κίνημα των κίτρινων Γιλέκων], ή όταν Χιλιανοί της μεσαίας τάξης κατέβηκαν στους δρόμους να παλέψουν ενάντια στην αστυνομία πλάι σε αναρχικούς και χούλιγκαν. Τέτοιες *συμμίξεις, συγχύσεις* που ξεπερνούν πολιτικά, πολιτισμικά και φυλετικά όρια είναι και πιο κοινότητες και λιγότερο περίπλοκες από ό,τι μπορεί το φιλελεύθερο αντιρατσιστικό φαντασιακό να αντιληφθεί (ιδιαίτερα για τους προλετάριους που έχουν λιγότερα να χάσουν όταν κλυδωνίζεται η αξιοκρατική τάξη πραγμάτων).

Όμως, ενώ η σύντηξη [fusion] είναι δυνατή, ακόμα και εύκολη, στη θέρμη των αγώνων, σπάνια διαρκεί¹⁰⁴. Και ενώ η σύγχυση των μη-κινήματων συχνά βασίζεται σε μια προδοσία αυτού που είμαστε, σπάνια μας επιτρέπουν να αφήσουμε την προηγούμενη μας ζωή πίσω. Εξεγειρόμαστε ενάντια σε μια μοναχική συνθήκη (μια μοναξιά που επιδεινώνεται με την κοινωνική αποστασιοποίηση και τα λοκντάουν) όμως οι εξεγέρσεις σπάνια ικανοποιούν τη δίψα για κοινότητα που τις γεννά¹⁰⁵. Κάποιοι ακτιβιστές συναντιούνται πράγματι και πολλοί γίνονται ακτιβιστές για πρώτη φορά, όμως δεν υπάρχει κάποια κοινότητα τακτικών, απλά μια στιγμιαία συνύπαρξη μεταξύ πολιτικών και τακτικών ταυτοτήτων:

Κίτρινα Γιλέκα, πολιτοφυλακές, αντιφά, πρώτη γραμμή και «κοινοτικοί ηγέτες» - ένας κόσμος φυλών και συμμοριών¹⁰⁶. Τα μη-κινήματα έχουν δυσκολευτεί να παράξουν συνελεύσεις γειτονιών ή να κτίσουν μόνιμους δεσμούς με οργανώσεις σε χώρους εργασίας. Αντί αυτού, διακόπτουν απότομα την καθημερινή ζωή, σηματοδύοντας τον χρόνο όπως με τις αριθμημένες «πράξεις» των Κίτρινων Γιλέκων, ή των μαζικών διαδηλώσεων κάθε Παρασκευή στη Χιλή, όπου άνθρωποι μαζεύονται σε πρωτοφανείς αριθμούς για να εκφράσουν την οργή τους και μετά εξαφανίζονται κατευθείαν, επιστρέφοντας είτε στις προσωπικές τους ζωές είτε στις διάφορες ταυτοτικές φυλές τους.

Ούτε αποτελεί αυτή η έλλειψη συγκρότησης κάποιο τακτικό ή στρατηγικό πλεονέκτημα. Ήταν η κλίμακα και η έκταση των κινητοποιήσεων, παρά η ποικιλομορφία των τακτικών τους, αυτή που κατατρόπωνε την αστυνομία – και ήταν η αρχική βαρβαρότητα της αστυνομίας που έφερε την κλίμακα και την έκταση. Όλες οι συμμετέχουσες μπορούν να δουν πως, μετά από ένα σημείο, η σύγχυση της κινητοποίησης και η έλλειψη μιας διαρκούς οργάνωσής της αποτελούν εμπόδια στη επέκταση του αγώνα. Όμως συγχέοντας τις ταυτότητες των συμμετεχόντων, τα μη-κινήματα αποτελούν ένα χωνευτήρι στο οποίο βλέπουμε τη δημιουργία ενός νέου είδος ανθρώπου, λιγότερο πανικοβλημένου και εξημερωμένου από ό,τι ο Αγκάμπεν και άλλοι φοβούνται. Έχουμε ήδη πει πως τα μη-κινήματα χρησιμοποιούν και ριζοσπαστικοποιούν αλλαγές στην αναπαραγωγή της καθημερινής ύπαρξης, και επομένως της ανθρώπινης ζωής. Αλλαγές που κάνουν δυνατές τις εκρήξεις στους δρόμους της τελευταίας δεκαετίας. Στοιχηματίζουμε πως αυτή η ανθρωπολογική μετατόπιση θα συνεχίσει και αφού οι αγώνες στους δρόμους συντριβούν

από την καταστολή ή σβήσουν λόγω της έλλειψης οργάνωσης ή δυνάμεων, εφόσον τα μη-κινήματα είναι εκφράσεις της αντιμορφικής λογικής της εποχής μας.

Η σύγχυση, η σύμμιξη των ταυτοτήτων είναι η συνθήκη που καθιστά εφικτή την εξέγερση σήμερα, αλλά και ένα όριο που πρέπει να ξεπεραστεί. Στο βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο μέλλον αναμένουμε την αυξανόμενη προβληματοποίησή του, τόσο πρακτικά όσο και θεωρητικά. Αυτό το όριο μπορεί να σηματοδοτεί την ανάγκη για μια νέου τύπου οργάνωση, όπως είπε μια φίλη πρόσφατα (αναφερόμενη σε ένα underground hip hop συγκρότημα): ένα Organized Konfusion¹⁰⁷. Θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε και «κομμουνιστικό κόμμα», όμως, όπως είπαν κάποιοι σύντροφοι πρόσφατα, θα πρέπει να είναι πολύ διαφορετικό από τα κόμματα του παρελθόντος¹⁰⁸. Θα πρέπει συγκεκριμένα να μπορεί να γοπτεύει ένα προλεταριάτο που δεν εγκαλείται [interpellated] πλέον από τα απομεινάρια του εργατικού κινήματος, και που ωθείται να συνυπάρχει με τμήματα των πλεονάζοντων πληθυσμών και των εκθρονισμένων μεσαίων στρωμάτων σε εξεγέρσεις ενάντια σε μια γενικότερη μιζέρια. Συνεπώς, ένα τέτοιο αόρατο κόμμα θα πρέπει επίσης να μπορεί να ασκεί έλξη σε αυτές τις εξεγερσιακές ομάδες, είτε είναι λούμπεν στοιχεία είτε είναι δυσαρεστημένοι μικροαστοί, που κατεβαίνουν στο δρόμο με πρωτόγνωρη ένταση, σε κύματα που εκφράζουν την αστάθεια της εποχής μας. Ενδεχομένως να πρέπει να ασκεί έλξη και σε εκείνα τα κομμάτια της τάξης που εκθρεύονται τα μη-κινήματα έτσι ώστε να σπάσει η εχθρότητα που δυναμώνει την αστυνομία και ωθεί τους αγώνες στη λογική του πολέμου. Ωστόσο, δεδομένου ότι τα μη-κινήματα είναι, όπως έχουμε πει επανειλημμένα, τα υποκειμενικά σημάδια της παρακμής του καπιταλισμού, ενδεχομένως το

σημαντικότερο έργο τους να είναι να αντιληφθούν αυτή την λανθάνουσα συνθήκη και να προσανατολιστούν στο πιθανό τέλος ενός συστήματος που βρίσκεται ήδη σε χρόνια πτώση. Τα μη-κινήματα σηματοδοτούν πως το προλεταριάτο δεν έχει πλέον κανένα ρομαντικό έργο να φέρει εις πέρας¹⁰⁹. Δεν μπορεί να κινητοποιήσει τον λαό ούτε να παλέψει για ηγεμονία. Αντιθέτως, μπορεί μόνο να ξεπεράσει την παραπαίουσα τάξη πραγμάτων – δηλαδή κατά κάποιον τρόπο να τινάξει στον αέρα τα θεμέλια της ταξικής κοινωνίας – με το να συνεχίσει να αντιστέκεται σε κάθε προσπάθεια αναζωογόνησης του κόσμου της πολιτικής.

Τα πρώτα, αβέβαια βήματα που οδηγούν πέρα από την άναρχη εποχή μας βρίσκονται στη σύμμιξη, στη σύγχυση των ταυτοτήτων που παρουσιάζουν τα μη-κινήματα στη δίψα τους για ανθρώπινη κοινότητα. Αυτή η δίψα δεν έχει ικανοποιηθεί ακόμα με νίκες, ούτε έχει σβήσει από την καταστολή, οπότε αναμένουμε πως η περίοδός μας θα συνεχίσει να χαρακτηρίζεται από τη συσσώρευση επαναστατριών χωρίς επανάσταση. Οι διψασμένοι φοράνε κίτρινα και χρησιμοποιούν την κατακερματισμένη γλώσσα της ταυτότητας αντί της τάξης, αφού ολόκληρο το πλαίσιο της αριστεράς έχει συντριβεί. Αν ένας έμπρακτος αντιρατσισμός υπερκέρασε τον επιτελεστικό αντιρατσισμό στην εξέγερση του Τζορτζ Φλόιντ, αυτό συμβαίνει επειδή η επανάσταση αντλεί την ποιήσή της από το πραγματολογικό της πλαίσιο και όχι από τον νεκρό κόσμο των ιδεολογιών. Η επανάσταση του 21^{ου} αιώνα πρέπει να αφήσει τους νεκρούς να θάψουν τους νεκρούς τους, έτσι ώστε να φτάσει στα δικά της περιεχόμενα. Συνεπώς, το έργο που έχει μπροστά της μια σύγχρονη επιστήμη του ανθρώπινου είδους είναι να διαβάσει και πάλι τα σημεία των καιρών, έτσι ώστε να καταλάβει πώς τα μη-κινήματα φανερώνουν

τις αντιμορφικές τάσεις της εποχής μας, και πώς, μέσα στη σύγχυσή τους, μπορούμε να αναγνωρίσουμε την έκλειψη των κοινωνικών μορφών που αποκαλούμε κεφάλαιο, κράτος και τάξη. Αφού ο κομμουνισμός είναι η πραγματική μη-κίνηση που καταργεί αυτές τις κοινωνικές μορφές, λέμε στις μάζες που συγκρούονται με το παραπαίον στάτους κβο – *avanti barbari!* – εμπρός Βάρβαροι.

Σημειώσεις

01. Στις ΗΠΑ αυτές δεν ήταν τόσο αυθόρμητες αντιδράσεις της βάσης, αλλά κυρίως δράσεις οργανωμένες από ομάδες πίεσης που σχετίζονται με την προσπάθεια διάλυσης των μεγάλων τεχνολογικών μονοπωλίων, ή με τις “Amazonians United”, που σχετίζονται με το Labor Notes.

02. Το κίνημα πήρε μια πιο γνώριμη αντιφασιστική τροπή αφότου ένας εθελοντής μπάτσος/υποστηρικτής του Τραμπ σκότωσε δύο άτομα στην Κενόσα, Γουισκόνσιν. (<https://hardcrackers.com/eye-storm-report-kenosha/>) Το πρώτο debate ανάμεσα σε Τραμπ και Μπάιντεν, ένα στιγμιότυπο της χαοτικής εποχής μας, έθεσε μια ερώτηση άξια μιας μπροσούρας του Crimethinc: αν το Antifa είναι «ιδέα ή οργάνωση», ενώ φιλελεύθεροι δημοσιογράφοι του NPR (<https://www.npr.org/sections/codeswitch/2020/08/27/906642178/one-authors-argument-in-defense-of-looting?t=1603758545992>) και των New York Times (<https://www.nytimes.com/2020/09/30/opinion/anarchists-protests-black-lives-matter.html>) ψάχνονται με εξεγερσιακό αναρχισμό.

03. Δες τα κείμενα του Σεζάρε Μπατίστι (<https://illwilleditions.com/re-mote-bodies/>) πρώην μέλους των Ένοπλων Προλετάρων για τον Κομμουνισμό (PAC) που έγραψε από τη φυλακή ότι «αυτό που βλέπουμε δεν είναι πλέον ένας πόλεμος ιδεολογιών, αλλά μια αποφασιστική επίθεση του κεφαλαίου ενάντια στην ανθρώπινη συνθήκη νοούμενη ως συνάντηση σώματος και πνεύματος», του Τζιόρτζιο Αγκάμπεν (<http://positions-politics.org/giorgio-agamben-the-state-of-exception-provoked-by-an-unmotivated-emergency/>) που δέχτηκε επιθέσεις από την αριστερά επειδή τόλμησε να κριτικάρει τα λοκντάουν, και του καταστασιακού Τζιαφράνκο Σαγκουινέτι (<https://winteroak.org.uk/2020/06/04/occidental-despotism/>) που έγραψε πως «[β]λέπουμε την αποσύνθεση και το τέλος ενός κόσμου και ενός πολιτισμού, της αστικής δημοκρατίας και των κοινοβουλίων της, των δικαιωμάτων της, των εξουσιών και των αντιεξουσιών της».

04. Julien Coupat κ.ά., “Choses vues”, Reporterre, 4 Σεπτεμβρίου, 2020.

05. World Bank, “Covid-19 to Plunge Global Economy into Worst Recession since World War II”, (<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/06/08/covid-19-to-plunge-global-economy-into-worst-recession-since-world-war-ii>) 8 Ιουνίου, 2020 και Carmen Reinhart

& Vincent Reinhart, “The Pandemic Depression The Global Economy Will Never Be the Same” (<https://www.foreignaffairs.com/articles/unit-ed-states/2020-08-06/coronavirus-depression-global-economy>) Foreign Affairs, Οκτώβριος 2020.

06. Kamunist Kranti, “A Glimpse of Social Churnings: Attempts at Conversational Interactions during Global Covid Lockdowns”, (https://drive.google.com/file/d/1UoET9IjQz3L2EnoY5ZSGJ7Q_gyVNuRMd/view) Σεπτέμβριος 2020.

07. Δες για παράδειγμα Mikkel Bolt Rasmussen, Trump’s Counter-Revolution (Washington, ΗΠΑ: Zero Books, 2018). Για ένα κλασικό κείμενο πάνω στην έννοια της αντεπανάστασης Αμαντέο Μπορντιγκα, “Lezioni delle controrivoluzioni” (https://www.quinterna.org/archivio/1945_1951/lezioni_controrivoluzioni.htm) Bollettino interno del PCIInt (1951), πρόσφατα μεταφρασμένο στο The Science and Passion of Communism: Selected Writings of Amadeo Bordiga (1912-1965) (Brill 2020), σ. 268-282.

08. Φυσικά, όπως έγραψε πρόσφατα ο Nate Holdren (<https://legalform.blog/2020/11/01/reflections-us-election-trump-biden/#sdfootnote-1anc>) ο ίδιος ο Τραμπ δεν είναι κάτι τόσο ιδιαίτερο. Πέρα από το θέαμα, ο Τραμπ απλά ενσαρκώνει την ταξική του θέση. Ανδρώθηκε στην οικονομική κρίση της Νέας Υόρκης, ρουφώντας δημόσιο χρήμα εν μέσω χάους. Από τότε, είναι σε διαρκή, φρενήρη κίνηση, εκμεταλλευόμενος κρίσεις, και χωρίς ιδιαίτερη έγνοια για την πηγή του πλούτου του, ληλατώντας όσα μπορεί πριν τον επόμενο σεισμό (ή την πτώχευση). Όμως η εξαγορά της εκτελεστικής πτέρυγας από το τμήμα FIRE είχε πολιτική σημασία για τους λόγους που αναφέρουμε στο κείμενο. Τελικά, αυτό που ο Trump σηματοδοτεί είναι πως οι ισχυροί άντρες της εποχής μας μπορούν μόνο να παράγουν σχίσματα και να ενισχύουν φόβους εμφυλίου πολέμου. Δες για παράδειγμα την πρόσφατη ανάλυση του Μάικ Ντέιβις για τη νίκη του Μπάιντεν, η οποία τελειώνει με το ακόλουθο δραματικό συμπέρασμα: «Οι βαθιές δομές του παρελθόντος έχουν ξεθαφτεί κατά την προεδρία του Τραμπ και έχουν πάρει το πράσινο φως να πνίξουν το μέλλον. Εμφύλιος πόλεμος; Κάποιες αναλογίες είναι αναπόφευκτες και δεν πρέπει να απορριφθούν ελαφρά τη καρδιά.» Mike Davis, “Trench Warfare: Notes on the 2020 Election”, (<https://newleftreview.org/issues/ii126/articles/mike-davis-trench-warfare>) New Left Review no, 126, 2020.

09. Ο Moisés Naím, δημοσιογράφος από τη Βενεζουέλα, έγραφε πρόσφατα πως οι εκλογές χάνουν τη σταθεροποιητική τους δύναμη: «βαθείς πολιτικές πολώσεις μαστίζουν τις περισσότερες δημοκρατίες στον κόσμο. Έχουν γίνει τόσο ακραίοι που πολλοί πολίτες καθορίζουν την πολιτική τους ταυτότητα μέσω της αντίθεσης στην άλλη πλευρά... Συχνά, ο θυμός και η έχθρα εναντίον εκείνων με αντίθετες απόψεις είναι τέτοια που οι αντίπαλοι δεν γίνονται καν δεκτοί σαν θεμιτοί πολιτικοί δράστες». Moisés Naím, "The Winner of the US election? Polarisation", (https://english.elpais.com/the_global_observer/2020-11-24/the-winner-of-the-us-election-polarization.html) El País, 24 Νοεμβρίου 2020.

10. Ένα παράδειγμα μιας τέτοιας αυταρχικής εξέλιξης είναι ο λεγόμενος Ley Mordaza, νόμος-φίμωτρο (<https://www.theguardian.com/world/2014/dec/20/spain-protests-security-law-parliament>), στην Ισπανία που εφαρμόστηκε ενάντια στα κινήματα το 2015 και που έχει χρησιμοποιηθεί κατά κόρων μέσα στην πανδημία. Ένα άλλο παράδειγμα είναι ο γαλλικός νόμος ασφαλείας (<https://www.opendemocracy.net/en/can-europe-make-it/france-when-police-intimidation-frame/>) που ανάμεσα σε άλλα θα απαγόρευε τη δημοσίευση φωτογραφιών μπάτσων στα κοινωνικά δίκτυα. Προφανώς δεν ταυτίζουμε τον φιλελευθερισμό με τη δημοκρατία, φιγούρες σαν τον κεντρώο Yascha Mounk και τον σταλινικό Domenico Losurdo μας θυμίζουν τις αριστοκρατικές και αντιδημοκρατικές πτυχές της φιλελεύθερης παράδοσης. Ωστόσο, ο φιλελευθερισμός είναι η κύρια ιδεολογία των αστικών δικαιωμάτων και είναι η κρίση αυτών των δικαιωμάτων που σε μεγάλο βαθμό καθορίζει την εποχή μας, και ίσως ακόμα σηματοδοτεί την άνοδο ενός δυτικού δεσποτισμού (<https://winteroak.org.uk/2020/06/04/occidental-despotism/>). Έτσι, όταν λέμε πως οι αγώνες έχουν μια φιλελεύθερη διάσταση, επιμένουμε κυρίως στο ότι: 1) οι άνθρωποι παλεύουν ενάντια στην έκλειψη των δικαιωμάτων, 2) παράγονται σαν νεοφιλελεύθερα υποκείμενα και συχνά χρησιμοποιούν φιλελεύθερη ρητορική και βάζουν φιλελεύθερα αιτήματα, 3) εκφράζουν πως η αξιοκρατική και φιλελεύθερη τάξη είναι σε πτώση και χάνει νομιμοποίηση ανά την υφήλιο.

11. Τα στοιχεία σε αυτό και σε όλα τα ακόλουθα γραφήματα προέρχονται από την βάση δεδομένων GDELТ (<https://www.gdeltproject.org/>) (άξονες στα δεξιά) και χρησιμοποιούν την έκθεση Global Satisfaction with Democracy 2020 (https://www.cam.ac.uk/system/files/report2020_003.pdf) (άξονες στα αριστερά). Το GDELТ χρησιμοποιεί μεθόδους επεξεργα-

σίας της φυσικής γλώσσας και αλγόριθμους εξόρυξης δεδομένων (data mining) για να αναγνωρίσει γεγονότα διαδηλώσεων από συμβατικά και κοινωνικά μέσα. Αντλήσαμε όλα τα γεγονότα από τις βάσεις δεδομένων τους που ήταν κωδικοποιημένα σαν δράσεις πολιτών ενάντια στην κυβέρνηση, την αστυνομία, τη δικαιοσύνη, την αγορά ή τις ελίτ. Για τις εκτιμήσεις της δημοκρατικής νομιμοποίησης, ο Roberto Foa και οι συνάδελφοί του συνέλεξαν πάνω από 4 εκατομμύρια απαντήσεις από 3,500 έρευνητες για το αν ο κόσμος ήταν ευχαριστημένος ή δυσαρεστημένος με τη δημοκρατία στη χώρα τους. Αυτά τα τριμηνιαία δεδομένα, πληθυσμιακά σταθμισμένα, είχε την ευγενή καλοσύνη να μοιραστεί μαζί μας ο Foa.

12. Πρέπει να τονίσουμε πως αυτές οι διαδηλώσεις και ξεσηκωμοί επίσης τείνουν να κινητοποιούν πολύ περισσότερο κόσμο από πριν, και να διαρκούν περισσότερο. Το 2010 ήταν η αρχή ενός παγκόσμιου κύματος απεργιών (https://www.wildcat-www.de/en/wildcat/90/w90_in_our_hands_en.htm), και το 2020 είδαμε την μεγαλύτερη απεργία στην ιστορία στην Ινδία (<https://www.workers.org/2020/01/45470/>), όπως και πέρσι είδαμε τη μεγαλύτερη απεργία στη Γαλλία από το 1968 (https://endnotes.org.uk/other_texts/en/rona-lorimer-french-strikes-in-the-state-of-exception). Η εξέγερση του Τζορτζ Φλόιντ ήταν το μεγαλύτερο κίνημα στη σύγχρονη ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών, και έχουμε δει τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις (<https://www.dw.com/en/santiago-protests-1-million-people-take-part-in-the-biggest-march-in-chile/a-50996118>), εξεγέρσεις (https://endnotes.org.uk/other_texts/en/rona-lorimer-french-strikes-in-the-state-of-exception), και καταλήψεις πανεπιστημίων (https://en.wikipedia.org/wiki/2012_Quebec_student_protests) εδώ και δεκαετίες σε Ηνωμένο Βασίλειο, Χιλή και Καναδά.

13. Jacques Camatte, “De la révolution”, Invariance, series II no. 2 (1972). (<https://revueinvariance.pagesperso-orange.fr/revolution.html>)

14. Ό.π.

15. Κατ’ ακρίβεια, κάποιες νίκες που κερδήθηκαν, δεν ήταν αδύναμες, αλλά μάλλον αποφασιστικές. Διαδηλώσεις στην Τυνησία στις αρχές του 2018 οδήγησαν σε αναθεώρηση του προϋπολογισμού. Ένα δίμηνο αργότερα, ο πρωθυπουργός Hani Mulki αναγκάστηκε σε παραίτηση

λόγω διαδηλώσεων στην Ιορδανία, όπως και ο πρωθυπουργός του Ιράκ Adil Abdul-Maahdi. Το 2019, διαδηλώσεις στον Λίβανο ανάγκασαν τους πρωθυπουργούς Saad Hairi και Hassan Diab να παραιτηθούν. Το 2020 αναθεωρήθηκε το σύνταγμα στη Χιλή και διαδηλώσεις στο Περού οδήγησαν σε παραίτηση του προσωρινού προέδρου Manuel Merino και αναθεωρήθηκε ο προϋπολογισμός στη Γουατεμάλα αφού κάηκε μέρος της βουλής.

16. Όπως έχει εξηγήσει πειστικά το Wildcat (https://www.wildcat-www.de/en/wildcat/98/e_w98_wak.html), από μια παγκόσμια οπτική, είμαστε εξίσου σε μια εποχή απεργιών όσο και ταραχών: «Τα χρόνια 2006 με 2013 χαρακτηρίζονται από ένα κύμα μαζικών διαδηλώσεων στους δρόμους, εξεγέρσεων και ξεσηκωμών πρωτόγνωρης κλίμακας. Σύμφωνα με το Friedrich-Ebert-Stiftung New York 16 αυτό το κύμα είναι συγκρίσιμο μόνο με τις επαναστατικές αναταράξεις του 1848, του 1917 και του 1968 – το think tank ανέλυσε 843 κινήματα συνολικά μεταξύ 2006 και 2013, σε 87 χώρες, που καλύπτουν το 90% του παγκόσμιου πληθυσμού. Διαδηλώσεις κάθε είδους, ενάντια στην κοινωνική αδικία, ενάντια στον πόλεμο, για πραγματική δημοκρατία, ενάντια στη διαφθορά, εξεγέρσεις ενάντια σε αυξήσεις στην τιμή του φαγητού, απεργίες ενάντια σε εργοδότες, γενικές απεργίες ενάντια στη λιτότητα.»

17. Το δημοψήφισμα του Οκτώβρη 2020 έδωσε στα κινήματα μια πραγματική νίκη, η οποία δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη αποκλιμάκωση της σύγκρουσης μέσω της δημοκρατικής αφομοίωσης. Αντιθέτως, φαίνεται να συνεπάγεται μια μεγάλη αλλαγή, πιθανώς το τέλος μιας ολόκληρης εποχής που μπορούμε να πούμε πως ξεκίνησε με τη νεοφιλελεύθερη δικτατορία του Augusto Pinochet.

18. Γύρω στα 15-26 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν συμμετάσχει σε διαδηλώσεις μόνο τον Μάιο και τον Ιούνιο. Δες Larry Buchanan et al. “Black Lives Matter May Be the Largest Movement in US History” στο The New York Times, 3 Ιουλίου, 2020. (<https://www.nytimes.com/interactive/2020/07/03/us/george-floyd-protests-crowd-size.html>)

19. Δες Asef Bayat, *Life as Politics : How Ordinary People Change the Middle East* (Cairo: American University, 2013) και “The Urban Subalterns and the Non-Movements of the Arab Uprisings”, ιστοσελίδα Jadalyya 2013. (<https://www.jadaliyya.com/Details/2830>)

20. Δες το “Lettre à propos de Greta Thunberg”, 20 Μαΐου, 2019, ιστοσελίδα Invariance του Ζακ Καμάτ (<https://revueinvariance.pagesperso-orange.fr/thunberg.html>). Για τον Camatte, η «παθητική εξέγερση» δεν είναι αρνητικός όρος, ούτε αναφορά στην «παθητική επανάσταση» του Gramsci, αλλά μια μορφή σεισμικής δραστηριότητας, ή μια σπασμωδική αντίδραση του ανθρώπινου είδους.

21. “The Urban Subalterns and the Non-Movements of the Arab Uprising” ιστοσελίδα Jadaliyya 2013. (<https://www.jadaliyya.com/Details/28301>)

22. Όπως εξηγούμε στο 5^ο κεφάλαιο, πιο κάτω, όταν η μηχανή ανάπτυξης του βιομηχανικού καπιταλισμού κατεβάζει στροφές και το εργατικό κίνημα γίνεται μια επιμέρους ομάδα πίεσης, η ταυτότητα μεσολαβεί την ταξική πάλη όλο και περισσότερο .

23. Παρότι αρνούμαστε να προσδώσουμε αρνητικό πρόσημο στις «πολιτικές της ταυτότητας», δεν το μετατρέπουμε σε θετικό. Με τον συγκεκριμένο τρόπο που χρησιμοποιούμε τον όρο, υπογραμμίζουμε τον «αντιμορφικό» τους χαρακτήρα. Για εμάς αυτή η έννοια είναι περισσότερο αναλυτική παρά κανονιστική, υποδηλώνει την προβληματική αντίληψη της ταυτότητας που είναι ταυτόχρονα αφετηρία και αποτέλεσμα των μαζικών κινητοποιήσεων που ξεδιπλώνονται ανά τον κόσμο σήμερα.

24. Παρόμοιοι νόμοι ασφαλείας έχουν επιβληθεί πρόσφατα στο Hong Kong. Ας ελπίσουμε πως το cortège de tete (ΣτΜ: το μπροστινό κομμάτι των διαδηλώσεων στη Γαλλία) θα έχει καλύτερη τύχη από τους frontliners.

25. Δες Κρίστοφερ Λας, Η Κουλτούρα του Ναρκισσισμού (1980), Ζαν Μποντριγιάρ, Αμερική (Futura 2004) και Σέρτζιο Μπολόνια, “Η Φυλή των Τυφλοποντίκων”, 1977 [ΣτΜ: υπάρχει ελληνική μετάφραση, «Η Φυλή των Τυφλοπόντικων» αναρτημένη στο anarxio.gr αλλά και στη συλλογή κειμένων ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ]. Το τελευταίο κείμενο ειδικότερα χρήζει μελέτης αφού ο Bologna περιγράφει μια βαθιά μεταμόρφωση του κράτους, που δίνει σχήμα στις συγκρούσεις της εποχής μας: «Το ‘σύστημα των κομμάτων’ δεν θέλει πια να εκπροσωπεί τη σύγκρουση, ούτε να τη μεσολαβεί ή να την οργανώσει: τις προσπερνά ως ‘οικονομικά συμφέροντα’ και

ανάγει τον εαυτό του σαν τη συγκεκριμένη μορφή του Κράτους, διακριτό και εχθρικό προς την κοινωνική κίνηση. Το πολιτικό σύστημα γίνεται πιο άκαμπτο, μπαίνοντας σε ανοιχτή αντιπαράθεση με την κοινωνία των πολιτών. Το σύστημα των κομμάτων δεν 'ακούει' πια τους κραδασμούς της βάσης: τους ελέγχει και τους καταστέλλει».

26. Η εργασία, η φτώχεια και ο μισθός υπερκαθορίζουν τα μη-κινήματα, όμως η προλεταριοποίηση, ως πρωταρχικός μηχανισμός διαχωρισμού, δημιουργεί αλλά και αμφισβητεί ταυτότητες, ή καλύτερα θέτει ταυτότητες μερικοποιώντας τα συμφέροντα μέσα σε μια ολοένα και πιο κατακερματισμένη αγορά εργασίας.

27. Matthew Yglesias, "The Great Awokening" Vox Απρίλιος 2019. (<https://www.vox.com/2019/3/22/18259865/great-awakening-white-liberals-race-polling-trump-2020>) Ο Ζιλ Ντωβέ μας έχει υπενθυμίσει επανειλημμένα τις τελευταίες δεκαετίες την ανθρωπολογική διάσταση τόσο του καπιταλισμού όσο και του κομμουνισμού: «Ο κομμουνισμός αποτελεί μια ανθρωπολογική επανάσταση, καθώς έχει να κάνει με ό,τι ανέλυσε ο Μαρσέλ Μάους στο έργο του Το Δώρο (1923): μια ανανεωμένη ικανότητα να δίνουμε, να λαμβάνουμε, να ανταποδίδουμε. Σημαίνει ότι παύουμε να συμπεριφερόμαστε στον γείτονα της διπλανής πόρτας σαν ξένο, και ότι παύουμε να μεταχειριζόμαστε το δέντρο του πεζοδρομίου σαν μέρος ενός τοπίου το οποίο είναι στην ευθύνη των υπαλλήλων του δήμου. Η κομμουνιστικοποίηση είναι η παραγωγή μιας διαφορετικής σχέσης με τους άλλους και τον εαυτό μας, όπου η αλληλεγγύη δε θα προκύπτει από μια ηθική υποχρέωση εξωτερική ως προς εμάς, αλλά μάλλον μέσα από πρακτικές δράσεις και αμοιβαίες σχέσεις.» Ζιλ Ντωβέ, "Κομμουνιστικοποίηση", Troploin 2011 (<https://cognort.wordpress.com/txts/communisation-troploin7/>)

28. Asaf Bayat, Revolution without Revolutionaries: Making Sense of the Arab Spring (Stanford University Press, 2017), xi.

29. Michael Lind, "The Double Horseshoe Theory of Class Politics" The Bellows, 16 Ιουλίου, 2020. (<https://www.thebellows.org/the-double-horseshoe-theory/>)

30. Carl Schmitt: Staat, Bewegung, Volk (Hanseatische Verlagsanstalt, 1933).

31. Δες Ζιλ Ντωβέ, “Κίτρινο, Κόκκινο, Τρικολόρ ή Τάξη και Λαός”, Ιούνιος 2019 [ΣτΕ. Ελληνική μετάφραση στο Διαλυτικό #3 <https://dialytiko.espivblogs.net/2020/03/27/dauve275/>] Δες επίσης Temps Critiques, L'évènement Gilets Jaunes May 2019 (<http://tempscritiques.free.fr/spip.php?livre18>).

32. Δες το σημείο 8 του κειμένου μας Θέσεις του LA: Αυτό είναι που εννοούμε όταν λέμε ότι η ταξική συνείδηση, σήμερα, μπορεί να είναι μόνο συνείδηση του κεφαλαίου. Παλεύοντας για τις ζωές τους, οι προλετάριας πρέπει να καταστρέψουν αυτό που τις διαχωρίζει. Στον καπιταλισμό, αυτό που τις διαχωρίζει είναι και αυτό που τις ενώνει: η αγορά είναι ταυτόχρονα η εξατομίκευση και η αλληλεξάρτησή τους. Είναι η συνείδηση του κεφαλαίου ως της ενότητας-εν-τω-διαχωρισμού μας που μας επιτρέπει να θέσουμε μέσα από τις υπάρχουσες συνθήκες –έστω και μόνο εν είδει φωτογραφικού αρνητικού– την ικανότητα της ανθρωπότητας για τον κομμουνισμό. (https://endnotes.org.uk/other_texts/en/endnotes-la-theses) [ΣτΕ. Ελληνική μετάφραση από In.Media.Res: https://inmediasres.espivblogs.net/files/2016/06/la_theses-1.pdf].

33. Δες Gáspár Miklós Tamás, “Telling the truth about class” Socialist Register 2006 (<https://www.grundrisse.net/grundrisse22/tellingTheTruthAboutClass.htm>). [ΣτΕ. Ελληνική μετάφραση στο <https://alertacomunista.wordpress.com/2018/06/03/telling-truth-class/>]

34. Ο κατακερματισμός της αριστεράς στη Χιλή σε μια μυριάδα κομμάτων, σεκτών και ομάδων φανερώνει πως η ίδια η αριστερά έχει γίνει μια ταυτότητα ανάμεσα σε άλλες, και μάλιστα χωρίς ιδιαίτερα μεγάλη σημασία για την επιτυχία και την ανάπτυξη των μη-κινημάτων.

35. Σε αυτό το σημείο όπως και στον τίτλο αναφερόμαστε στο κλασικό κείμενο του Αμαντέο Μπορντίγκα “Avanti, Barbari!” Battaglia Comunista no. 22, 1951. (https://www.quinterni.org/archivio/filitempo/082_1951_avanbarbari.htm), μεταφρασμένο στα αγγλικά εδώ (<https://libriincogniti.wordpress.com/2018/02/23/on-the-thread-of-time-forward-barbarians/>). Για μια πιο ολοκληρωμένη συζήτηση σχετικά με τη βαρβαρότητα δες Robert Hullot Kentor, “What Barbarism Is”, Brooklyn Rail, Φεβρουάριος 2010 (<https://brooklynrail.org/2010/02/art/what-barbarism-is>). Στο πρόσφατο βιβλίο του The Decadent Society ο Ross Douthat υποστηρίζει ότι οι βάρβαροι είναι υπερβολικά «ανορ-

γάνωτοι, χωρίς επαρκή ηγεσία, εμφορούμενοι από συνωμοσιολογικές και αντιδιανοουμενίστικες ιδέες» για να απειλήσουν την «παρακαμιακή κοινωνία» μας. Εμφανώς, ο ποπ-συντηρητικός Αμερικάνος όχι μόνο περριφρονεί τις μάζες που απορρίπτουν την οικογένεια, τη δουλειά, ακόμα και το σεξ, αποκαλύπτει πως το μόνο πράγμα που μπορούν να ελπίζουν ότι θα συντηρήσουν οι σημερινοί συντηρητικοί είναι η καπιταλιστική πρόοδος. Αλλά τα μη κινήματα υποδεικνύουν το τέλος αυτής της προόδου και φανερώνουν πως η παρακμή μπορεί να είναι ο μοναδικός τρόπος διαφυγής από το αδιέξοδό μας. Αυτά παραλίγο να δει ο T. W. Adorno στο κείμενο του Oswald Spengler, *The Decline of the West*: « Σε ένα κόσμο σκληρής και καταπιεσμένης ζωής, η παρακμή γίνεται το καταφύγιο μιας ενδεχομένως καλύτερης ζωής απαρνούμενη την αφοσίωσή της σε αυτή και στην κουλτούρα της, στην ωμότητα και στο μεγαλείο της. Οι αδύναμοι, που αν ήταν στη διάθεση του Spengler θα παραμερίζονταν και θα αφανίζονταν από την ιστορία, είναι η αρνητική ενσάρκωση μέσα στην αρνητικότητα αυτής της κουλτούρας, του οτιδήποτε υπόσχεται να σπάσει τη δικτατορία της κουλτούρας, όσο αδύναμα και αν συμβαίνει, και να βάλει ένα τέλος στον φόβο της προϊστορίας. Στις διαμαρτυρίες του υπάρχει η μόνη ελπίδα ότι η μοίρα και η εξουσία δεν θα έχουν την τελευταία λέξη. Ό,τι αντιτίθεται στην πτώση της δύσης δεν είναι μια αναστημένη κουλτούρα αλλά η ουτοπία που σιωπηλά περιέχεται στην εικόνα της πτώσης της.» T.W. Adorno, “Spengler After the Decline” *Prisms* (Cambridge 1997).

36. Για στοιχεία αναφορικά με τη σύνθεση των ταραχών για τον Τζορτζ Φλόιντ δες το 5^ο κεφάλαιο παρακάτω.

37. Αυτή έγινε η μεγαλύτερη γενική απεργία στη Γαλλική ιστορία, που νικήθηκε μόνο από την επιβολή των λοκντάουν. Δες Rona Lorimer, “French Strike in the State of Exception”, *Endnotes* Σεπτέμβριος 2020 (https://endnotes.org.uk/other_texts/en/rona-lorimer-french-strikes-in-the-state-of-exception).

38. Αυτό ισχύει ακόμα και όταν οδηγούν σε ένα (ενδεχομένως) νέο σύνταγμα όπως στη Χιλή, καθώς η συγκεκριμένη αλλαγή σημαίνει, όχι τόσο μια στροφή στη νέα κανονικότητα, όσο την όξυνση μιας ακυβέρνητης κατάστασης. Το 80% που ψήφισε υπέρ ενός νέου συντάγματος, ψήφισε επίσης ότι θα πρέπει να γραφτεί από άλλους πέρα από τους κυβερνώντες πολιτικούς, και παρόλο που τα κόμματα πιθανόν να υιο-

θετήσουν αυτή τη διαδικασία, η ψήφος αυτή καθαυτή ήταν αναμφίβολα κατά του πολιτικού συστήματος.

39. Ο ρατσισμός είναι η πεμπτούσια της Αμερικάνικης αδικίας, αυτή που μπορεί να συνοψίσει όλες τις άλλες: είναι απόλυτα αυθαίρετη επομένως και σατανική. Ο αντιρατσισμός, συνεπώς, προσφέρει την ενοποιητική αρχή, που ειδάλως είναι μη διαθέσιμη στους εξαθλιωμένους Αμερικάνους, επιτρέποντάς τους να αναστείλουν προσωρινά τις διαφορές τους ενωμένοι ενάντια στο επονείδιστο κακό. Αλλά υποστηρίζουμε παρακάτω ότι σε ένα βαθύτερο επίπεδο η απέχθεια στους ρατσιστές μπάτσους αντανακλά την αντιπολιτική δυσφορία και οργή που είναι ήδη αισθητή από πολλούς σε αυτό το καθεστώς κρίσης. Φυσικά, «αντιρατσισμός» σημαίνει διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικούς ανθρώπους. Για τον Joseph Rosenbaum και τον Anthony Huber, που σκοτώθηκαν από έναν έφηβο σεκιουριτά στη Keshosa, του Wisconsin, σήμαινε ξεκάθαρα να ενωθούν με τους μαύρους γείτονές τους για να πολεμήσουν τις αστυνομικές δυνάμεις που τους θυματοποίησαν. Όπως σχολίασε ένας φίλος του Huber (<https://www.washingtonpost.com/nation/2020/10/03/keno-sha-shooting-victims/?arc404=true>): «Δεν θα έλεγα ότι ήταν πολιτικό, αλλά νομίζω ότι σιχαινόταν σίγουρα τους ρατσιστές.» Από την άλλη, για τον Mark Mason, Γενικό Οικονομικό Διευθυντή της Citigroup, σημαίνει διπλή ευκαιρία επιβράβευσης και αντικατάστασης (tokenization) των λευκών επιχειρηματικών συνεταιρίων του, υποστηρίζοντας δημόσια ότι αυτός και ο Τζορτζ Φλόιντ μοιράζονταν μια κοινή εμπειρία καταπίεσης. Δες το 4ο και το 5ο κεφάλαιο παρακάτω.

40. Για τον Cowen, η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα στη βιομηχανία χώρισε τις Η.Π.Α σε ένα διτροπικό σύστημα: «ένα εξαιρετικά επιτυχημένο έθνος, που δουλεύει στους τεχνολογικά δυναμικούς τομείς, και όλοι οι υπόλοιποι.» Tyler Cowen, *Average is over : Powering America beyond the Age of the Great Stagnation* (Plume 2014).

41. Για έναν ενδιαφέροντα αναστοχασμό ως προς την άνοδο των δεξιών λαϊκισμών σαν μια αντίδραση στην επανάσταση αξιών που σηματοδοτεί το 1968, δες Pippa Norris & Ronald Inglehart, *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and Authoritarian Populism* (Cambridge University Press 2018).

42. Οι Τραμπ και οι Μπολσονάρο του κόσμου παράγουν τη βάση για μια πιο γενικευμένη αναταραχή με το ενδεχόμενο να ξεπεραστεί η τωρινή

δημοκρατική και φιλελεύθερη μορφή. Φαίνεται απίθανο οι Μπάιντεν του πλανήτη να μπορούν να σταματήσουν αυτή την εξέλιξη. Ίσως μπορούν πιο εύκολα να διασπάρουν τη μεσαία τάξη και να εμποδίζουν την απαραίτητη ενδοταξική σύγκλιση να κατέβει στο δρόμο, σύγκλιση που θα ήταν απαραίτητη για να παραχθεί μια μόνιμη αλλαγή. Όμως, εφόσον ο Ομπάμα δεν μπόρεσε να σταματήσει το κίνημα Occupy ή το Black Lives Matter, και ο Μακρόν σαφώς πυροδότησε τα Κίτρινα Γιλέκα, στοιχηματίζουμε ότι ο αντίπαλος εκλογικός νικητής του Τραμπ δεν θα μπορέσει να σταθεροποιήσει το κατεστημένο ούτε να μας ελευθερώσει από τον κίνδυνο μιας ανελεύθερης δημοκρατίας. Η κρίση της αντιπροσώπευσης είναι βαθύτερη από τον Τραμπ και οι πολιτικοί διαχωρισμοί που εμπεριέχει θα συνεχίσουν να μαστιίζουν τον κόσμο κατά τη θητεία του Μπάιντεν. Μπορεί να κερδίζει χρόνο για το σύστημα, αλλά δεν θα κάνει τον καπιταλισμό λιγότερο ακυβέρνητο.

43. Timothy Garton Ash, “Revolution: The Springtime of Two Nations” The New York Times, 15 Ιουλίου, 1989 (<https://www.nybooks.com/articles/1989/06/15/revolution-the-springtime-of-two-nations/>).

44. Robert Kurz, Der Kollaps der Modernisierung: Vom Zusammenbruch des Kasernen-Sozialismus zur Krise der Weltökonomie (Eichborn 1991).

45. Amadeo Bordiga, “Tracciato d’impostazione”, Prometeo no. 1 (1946) (https://www.quinterna.org/archivio/1945_1951/tracciato.htm).

46. Ό.π.

47. Thomas Piketty, “Brahmin Left vs Merchant Right: Rising Inequality & the Changing Structure of Political Conflict” World Inequality Database Working Paper (2018) (piketty.pse.ens.fr/files/Piketty2019.pdf)

48. Δες επίσης Paul Mattick, Marxism, Last Refuge of the Bourgeoisie? (εκδόσεις M.E. Sharpe, 1983)

49. Δες “Tesi su Benjamin” in Mario Tronti, La politica al tramanto (εκδόσεις Einaudi, 1998)

50. Το επιχείρημα του Μπορντίνγκα ήταν πως με δεδομένο ότι ο φασισμός στερούνταν νομιμότητας, θα ριζοσπαστικοποιούσε την ταξική πάλη. Δι-

αβεβαίωσε το 1947 σε ένα σημαντικό κείμενο ότι «η σειρά δεν είναι: φασισμός, δημοκρατία, σοσιαλισμός – αντί αυτού είναι: δημοκρατία, φασισμός, δικτατορία του προλεταριάτου.» Δες «Tendenze e Socialismo», Prometeo, 1947 (https://www.quinterna.org/archivio/1945_1951/tendenze_socialismo.htm). Οι υποθετικοί [counterfactual] συλλογισμοί του Μπορντίγκα δεν πρέπει να απορρίπτονται, αλλά τείνουν να γίνουν μια μορφή διεστραμμένου φανταστικού μυθιστορήματος που μπορεί να συγκριθούν με το Νύχτα της Σβάστικας (1937) της Katherine Burdekin ή το Ο Άνθρωπος στο Ψηλό Κάστρο (1962) του Φίλιπ Κ. Ντικ.

51. David Ranney, *New World Disorder* (2014).

52. Φυσικά η ηλικία και η εκπαίδευση μπορούν να εξεταστούν από το φακό της τάξης. Η «ηλικία» με την έννοια την γενιάς των boomers που επωφελούνται από την κοινωνική δημοκρατία (αποκτώντας περιουσία η οποία τώρα είναι πηγή πλούτου), η «εκπαίδευση» με την έννοια ότι η «εκδημοκράτιση» της ανώτατης εκπαίδευσης δεν ήταν μια ομοιογενής διαδικασία, αλλά άφησε πολλές αποκλεισμένες από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

53. Amadeo Bordiga, “Tracciato d’impostazione”, Prometeo no. 1 (1946) (https://www.quinterna.org/archivio/1945_1951/tracciato.htm).

54. Ό.π.

55. Ό.π.

56. Ό.π.

57. Ό.π.

58. Και όπως ένας σύντροφος δήλωσε πρόσφατα αναφορικά με τις ταραχές για τον Φλόιντ: « η επαναστατική (ή προοδευτική) δραστηριότητα θα πρέπει να μετριέται σε σχέση με τη δυνατότητά της να είναι επαρκώς υπερασπίσιμη από όσο περισσότερα άτομα γίνεται. Όταν η επαναστατική βία τείνει να απομονώνει τους συμμετέχοντες αντί να τους υπερασπίζει, βλάπτει περισσότερο από όσο ωφελεί.» “At the Wendy’s: Armed Struggle at the End of the World”, *Ill Will*, 9 Νοεμβρίου 2020 (<https://illwilleditions.com/at-the-wendys/>).

59. Ο Moisés Naím έγραψε εμφανώς αναφορικά με τη νίκη του Μπάιντεν και την πώλωση που συνεπάγεται ότι «η πώλωση δεν είναι απλά αποτέλεσμα μνησικακίας που προκλήθηκε από τις οικονομικές δυσκολίες ή εριστικότητα που ωθήθηκε από τα μέσα ενημέρωσης. Η αντι-πολιτική – η παντελής απόρριψη της πολιτικής και των παραδοσιακών πολιτικών – ήταν άλλη μια κινητήριος δύναμη. Τα πολιτικά κόμματα πρέπει, τώρα, να αντιμετωπίσουν πληθώρα νέων ανταγωνιστών («κινήματα», «κύματα», «παρατάξεις», «ΜΚΟ») με ατζέντες που βασίζονται στην απάρνηση του παρελθόντος και σε τακτικές που προάγουν την αδιαλλαξία». Moisés Naím, “The Winner of the US election? Polarisation,” El País, 24 Νοεμβρίου 2020 (https://english.elpais.com/the_global_observer/2020-11-24/the-winner-of-the-us-election-polarization.html).

60. Μια επαναστατική έξαρση μπορεί να συνεπάγεται ένα ακόμα ριζικότερο σταμάτημα της οικονομίας.

61. Perry Anderson, “Why the system will still win” Le Monde Diplomatique, 2017 (<https://mondediplo.com/2017/03/02brexit>).

62. Βλέπε René Riesel and Jaime Semprun, Catastrophism, disaster management and sustainable submission for a critique of a catastrophism that fuels the state as well as many social movements (<https://libcom.org/library/catastrophism-disaster-management-sustainable-submission-rene-riese-jaim-semprun>): «Σαν μια μορφή ψευδούς συνείδησης που γεννήθηκε αυθόρμητα από το έδαφος της μαζικής κοινωνίας (mass society) – δηλαδή, από το «αγχογενές περιβάλλον», που έχει δημιουργηθεί παντού – συνεπώς, ο καταστροφισμός εκφράζει καταρχάς όλους τους φόβους και τις θλιβερές ελπίδες όλων αυτών που αναμένουν τη σωτηρία τους από μια διαδικασία ασφαλειοποίησης βασισμένη στην ενίσχυση των υποχρεωτικών μέτρων. Παρολαυτά, εκλαμβάνεται, κάποιες φορές αρκετά ξεκάθαρα, και σαν μια προσδοκία εντελώς διαφορετικού είδους: τη βλέψη για μια διακοπή από τη ρουτίνα, μια καταστροφή που θα ήταν πραγματικά η αποκορύφωση η οποία θα καθάριζε τον αέρα, ρίχνοντας, μαγικά, τα τείχη της κοινωνικής φυλακής. Η επιθυμία για μια τέτοια καταστροφή θα ικανοποιούνταν μέσω της κατανάλωσης πολυάριθμων προϊόντων της βιομηχανίας της διασκέδασης που κατασκευάστηκαν μόνο για ένα τέτοιο σκοπό· για τον όγκο των θεατών, αυτή η απελευθέρωση άγχους-απόλαυσης θα είναι αρκετή.»

63. Ο Ζακ Καμάτ υποστήριζε ήδη το 1977 ότι η ουτοπία ενός κόσμου πέρα από τη δουλειά έτεινε να γίνει μια μορφή καπιταλιστικού ονείρου σε ένα μετα-βιομηχανοποιημένο κόσμο. Έγραψε με ειρωνεία: «Η απαίτηση να καταργηθεί η μισθωτή εργασία είναι άλλο ένα στοιχείο της ουτοπίας του κεφαλαίου: η πραγμάτωση μιας ανθρωπότητας φαφούτας και ακρωτηριασμένης (une humanité anodonte et phocotomoele), όχι μέσω της επιλεκτικής εξαφάνισης των δοντιών και των άκρων της, αλλά ως αποτέλεσμα της αχρησίας τους, καθώς ο άνθρωπος έγινε εξαρτημένος από το κεφάλαιο, ο παρασιτικός του χρήστης.» Jacques Camatte, “La révolte des étudiants italiens”, *Invariance*, series III, no. 5 & 6, 1980 (<https://revueinvariance.pagesperso-orange.fr/revolte1977.html>).

64. Angry Workers of the World, “The necessity of a revolutionary working class program in times of coup and civil war scenarios” Οκτώβριος 2020 (<https://www.angryworkers.org/2020/10/10/the-necessity-of-a-revolutionary-working-class-program-in-times-of-coup-and-civil-war-scenarios/>).

65. Το τελευταίο καλεί σε μια συλλογική έρευνα σχετικά με το πώς τα κινήματα εκφράζουν μια πραγματική ανάγκη υπέρβασης της βάσης της παρούσας προλεταριακής (και σε μεγάλο βαθμό και μεσαίας τάξης) ζωής, η οποία μας κρατά διχασμένες και παγιδευμένες σε ταυτοτικές διαμάχες.

66. Αμαντέο Μπορντίγκα, “Το Άμεσο Πρόγραμμα της Επανάστασης” *Sul filo del tempo*, Μάιος 1953 (https://www.quinterna.org/lingue/english/historical_en/immediate_program_of_the_rev.htm).

67. Δες σημείωση xxxii παραπάνω.

68. Σήμερα το γενικό κοινό συχνά εκφράζει συμπάθεια στην καταστροφή περιουσίας όπως και στη βεβήλωση ορισμένων μνημείων. Mathew Impelli “54 Percent of Americans Think Burning Down Minneapolis Police Precinct Was Justified After George Floyd’s Death” *Newsweek*, 3^η Ιουνίου 2020 (<https://www.newsweek.com/54-americans-think-burning-down-minneapolis-police-precinct-was-justified-after-george-floyds-1508452>).

69. Silvia Staubli, *Trusting the Police: Comparisons across Eastern and Western Europe* (transcript 2017).

70. «Η δύναμη [της αστυνομίας] είναι άμορφη, σαν να μην είναι πουθενά απτή, διαπεραστική από παντού, η παρουσία ενός φαντάσματος στη ζωή των πολιτισμένων κρατών. Και ενώ η αστυνομία μπορεί να εμφανίζεται παντού ίδια, δεν μπορεί να τελικά να απορριφθεί ότι το πνεύμα της είναι λιγότερο ολέθριο όπου αντιπροσωπεύει, σε απόλυτη μοναρχία, την δύναμη του κυρίαρχου του οποίου η νομοθετική και η εκτελεστική υπεροχή ενώνονται, παρά σε δημοκρατίες όπου η παρουσία της, που δεν έχει τέτοια ισχύ, γίνεται μάρτυρας της μεγαλύτερης δυνατής απονομιμοποίησης της βίας» Walter Benjamin, “Critique of Violence” *Reflections* (Schocken 1986) σ. 287.

71. «Δεν αισθάνομαι ιδιαίτερη αγάπη για το εξιδανικευμένο πρόσωπο του ‘εργάτη’ όπως αυτό υπάρχει στο μυαλό ενός κομμουνιστή αστικής προέλευσης αλλά όταν βλέπω ένα πραγματικό, με σάρκα και οστά, εργάτη να συγκρούεται με τον φυσικό του εχθρό, τον αστυνομικό, δεν χρειάζεται να αναρωτηθώ με τίνος το μέρος είμαι.» George Orwell, *Homage to Catalonia* (Harvill 1938) σ. 138 [ΣτΕ. Ελληνική μετάφραση Προσκύνημα στην Καταλονία σ. 128. <https://anwthrwskw.espivblogs.net>.) Σημειώνουμε, παρόλα αυτά, ότι οι προλετάριοι μερικές φορές βασίζονται στην αστυνομία για να επιλύσουν διαφωνίες, να πάρουν εκδίκηση και να προστατεύσουν τις περιουσίες και την αξιοπρέπειά τους απέναντι σε απειλές προερχόμενες μέσα από τις κοινότητές τους και χωρίς αυτές.

72. «Πολύ περισσότερο που το ‘δίκαιο’ της αστυνομίας στην πραγματικότητα χαρακτηρίζει το σημείο εκείνο όπου το κράτος, είτε λόγω αδυναμίας, είτε λόγω των εμμενών συσχετισμών στο εσωτερικό κάθε έννομης τάξης, δεν μπορεί πλέον, μέσω αυτής της έννομης τάξης, να κατοχυρώσει τους εμπειρικούς σκοπούς που επιθυμεί να επιτύχει με κάθε τίμημα. Ως εκ τούτου, η αστυνομία επεμβαίνει σε πολυάριθμες περιπτώσεις «χάριν ασφαλείας» όπου δεν υφίσταται σαφής νομική κατάσταση, όταν χωρίς την παραμικρή σχέση με έννομους σκοπούς— συνοδεύει τον πολίτη ως επονειδιστο βάρος μιας ζωής ήδη ρυθμιζόμενης από διατάξεις, ή, ακόμα χειρότερα, τον παρακολουθεί.» Benjamin, “Critique of Violence”, p 287 [ΣτΕ. Ελληνική μετάφραση Για μια κριτική της βίας, σ. 15. <https://mpineiolibrary.espivblogs.net>]

73. «Γιατί μας βάζουμε το στίγμα του πρόστυχου, του νόθου; Πρόστυχοι, πρόστυχοι εμείς που γεννηθήκαμε από στιγμή κρυφής δράσης της Φύσης, κι έχουμε οργανισμό πιο δυνατό, πιο ζωηρό από γενιές βλακών που γεννήθηκαν από κρεβάτια νυσταλέα, κουρασμένα, και γονείς εξαντλημένους, μισοκοιμημένους; Ε λοιπόν, νόμιμε Έντγκαρ, εγώ θα πάρω τη δική μου περιουσία. Η αγάπη του πατέρα μας ανήκει και στον νόθο Έντμοντ όπως και στον νόμιμό του γιο. Ωραία η λέξη «νόμιμος»! Λοιπόν, κύριε νόμιμε, Αν πιάσει αυτό το γράμμα, και πετύχει το τέχνασμά μου, εγώ, ο πρόστυχος Έντμοντ, θα ξεπεράσω εσένανε, τον νόμιμο. Δύναμη παίρνω και νιώθω ευτυχισμένος. Θεοί, τώρα τους νόθους προσπατέψτε.» - Βασιλιάς Ληρ, Πράξη Πρώτη, Σκηνή Δεύτερη

74. Όταν έρχεται η σύγκρουση, όπως αναπόφευκτα γίνεται, δεν είναι χρήσιμο να προσπαθούμε να μειώνουμε τα διάφορα άτομα που υπερασπίζονται το κεφάλαιο στο επίπεδο του «ζώου» ή των «ρομπότ». Πρέπει να τους αντιμετωπίζουμε στα πλαίσια της ανθρώπινης φύσης τους, γιατί είναι η ανθρώπινη φύση στην οποία αναγνωρίζουν ότι ανήκουν· συνεπώς δυνητικά θα μπορούσαν να την ξαναβρούν. Υπ' αυτήν την έννοια, η σύγκρουση λαμβάνει χώρα επίσης στη διάσταση του πνεύματος και της διάνοιας. Οι αναπαραστάσεις που δικαιολογούν την υπεράσπιση του κεφαλαίου από ένα άτομο, πρέπει να αποκαλύπτονται και να απομυστικοποιούνται. Οι άνθρωποι που βρίσκονται σ' αυτήν την κατάσταση, πρέπει να έρχονται αντιμέτωποι με τις αντιφάσεις τους, έτσι ώστε αμφιβολίες να προκύψουν στο μυαλό τους.» Jacques Camatte, "Against Domestication" Invariance Series II, no. 3, 1973. [ΣτΜ. Για την εξημέρωση Invariance Series II, no. 3, 1973. Κόμματι του κειμένου μεταφρασμένο είναι διαθέσιμο εδώ: <https://rioters.espivblogs.net/category/jacques-camatte/>]

75. Ό.π.

76. Ό.π.

77. Eric Hazan, "Sur La Police, Une Opinion Minoritaire" Lundi Matin, 18 Απριλίου 2016 (<https://lundi.am/Sur-la-police-une-opinion-minoritaire>).

78. Αναπτύσσοντας τη διάκριση του Sorel μεταξύ πολιτικής και προλεταριακής γενικής απεργίας, ο Benjamin γράφει: «Ενώ η πρώτη μορφή διακοπής της εργασίας συνιστά βία, καθώς προκαλεί μονάχα μια εξωτερική τροποποίηση των συνθηκών εργασίας, η δεύτερη, ως καθαρό μέσο είναι μη βίαιη, καθώς δεν αναλαμβάνεται με την πρόθεση επιστροφής στην εργασία μετά από εξωτερικές παραχωρήσεις και οποιεσδήποτε τροποποιήσεις των συνθηκών εργασίας, αλλά με την απόφαση επιστροφής μόνο σε μια εργασία εξολοκλήρου αλλαγμένη, μια εργασία την οποία δεν επιβάλλει το κράτος, μια ανατροπή, που αυτός ο τύπος απεργίας δεν την προκαλεί, αλλά μάλλον την πραγματώνει.» Benjamin, “Critique of Violence”, σ. 291-292.[ΣτΕ. Ελληνική μετάφραση Για μια κριτική της βίας, σ. 20. <https://mpineiolibrary.espivblogs.net>]

79. Ruth Wilson Gilmore, Golden Gulag (εκδόσεις University of California Press 2007), σ. 178

80. Δεν είναι μόνο ότι οι δαπάνες για την αστυνομία και τις φυλακές είναι (και πάντα θα είναι) ένα ελάχιστο κομμάτι των κοινωνικών δαπανών, αλλά στις Η.Π.Α αυτή η μορφή λιτότητας έχει ενταχθεί στο ομοσπονδιακό σύστημα φόρων και δαπανών, για αυτό οι δημοτικές αρχές που πληρώνουν για την αστυνομία έχουν την ελάχιστη ικανότητα να παράξουν έσοδα. Δες Eric Levitz, “Defunding the Police Is Not Nearly Enough”, New York Magazine, 12 Ιουνίου, 2020.

81. Δες Tristan Leoni, “Abolish the Police” DDT21, Σεπτέμβριος 2020. Δες επίσης το παράδειγμα του Camden, NJ που εξετάζεται παρακάτω (https://ddt21.noblogs.org/?page_id=3014).

82. Δες Marie Gottshaulk, The Prison and Gallows (εκδόσεις Cambridge University Press 2006) για τον κύριο ρόλο της δημοκρατίας και «των δικαιωμάτων του θύματος» στην κατασκευή του Αμερικάνικο σωφρονιστικού συστήματος.

83. Δες Gilles Dauvé, “For a World Without Moral Order” (1983) και La Banquise, “Pour un monde sans innocents”, (1986). Οι εκδόσεις Antagonism Press ή “For a World Without A Moral Order” είχαν στον οπισθόφυλλο μια ταιριαστή φράση: «Ο κομμουνισμός δεν ξέρει από τέρατα». [ΣτΕ. Το κείμενο «Για έναν Κόσμο χωρίς ηθική υπάρχει μεταφρασμένο στα ελληνικά στην έκδοση «Ξεγυμνώνοντας την Ηθική» από το Υπό-

γείο Στέκι. Στο διαδικτυο μπορεί να βρεθεί στην παρακάτω διεύθυνση:
<https://moralitystrippeddown.wordpress.com/>]

84. Οι Η.Π.Α είναι η 30η στο κόσμο σε αστυνομικές δολοφονίες κατά κεφαλήν, αλλά είναι εύκολα η πρώτη ανάμεσα στις πλούσιες χώρες (Αστυνομικές δολοφονίες ανά χώρα) (Police Killings by County <https://world-populationreview.com/country-rankings/police-killings-by-country/>).

85. Δες, π.χ., John Dollard, *Caste and Class in a Southern Town* (Double Day 1937). Η πρόσφατη δουλειά του Gabriel Lenz υποδεικνύει ότι το ποσοστό μαύρων ανθρωποκτονιών στις Νότιες πόλεις κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου ήταν υψηλότερο από κάθε άλλο μέρος και χρονική περίοδο στην Αμερικάνικη ιστορία. Πάνω στο ζήτημα της μαύρης πολιτικής απάντησης στην «υπο-αστυνόμευση» δες James Forman Jr., *Locking Up Our Own* (Farrar, Straus and Giroux 2017)

86. Christopher Rufo, “The End of Chaz”, *City Journal*, 1 Ιουλίου, 2020. Βασιζόμενος σε 2 ανθρωποκτονίες (με 4 επιπλέον πυροβολισμούς) κατά τη διάρκεια μιας ιστορίας 24 ημερών, ο Rufo εκτίμησε τον δείκτη ανθρωποκτονιών στο CHAZ σε 1,216 ανά πληθυσμό 100,000 ανθρώπων. Ο αριθμός είναι φυσικά φουσκωμένος λόγω του μικρού μεγέθους του CHAZ, αλλά ακόμα και αν υποθέσουμε ότι ο Rufo έσφαλε κατά μια κλίμακα μεγέθους, το CHAZ θα είχε και πάλι το διπλάσιο από το μεγαλύτερο ποσοστό ανθρωποκτονιών στον κόσμο (ένα ρεκόρ που προς το παρόν έχει το Ελ Σαλβαδόρ με 61 ανθρωποκτονίες ανά 100,000 το 2017).

87. Το Camden, που κάποιοι το θεωρούσαν λύση για ολόκληρες τις ΗΠΑ, απλώς αντικατέστησε το «δημοτικό» με ένα «περιφερειακό» αστυνομικό τμήμα (κυρίως για να διαλύσει τα αστυνομικά συνδικάτα), επαναπροσέλαβε όλους τους μπάτσους και προσέθεσε νέες προσλήψεις (τώρα έχουν μια από τις μεγαλύτερες αστυνομικές δυνάμεις κατά κεφαλήν στο έθνος) Joseph Goldstein and Kevin Armstrong, “Could This City Hold the Key to the Future of Policing in America?”, *New York Times*, 12 Ιουλίου, 2020. (<https://www.nytimes.com/2020/07/12/nyregion/camden-police.html>). Η Μινεάπολις πρόσφατα δημιούργησε ένα ‘γραφείο για την αποτροπή της βίας’, που υποδεικνύει τουλάχιστον μια πιο δημιουργική στρατηγική μετονομασίας.

88. Μερικοί μαύροι πολιτοφύλακες είχαν από ό,τι φαίνεται συνεργαστεί

προηγούμενως με μέλη των boogaloo boyz για την υπεράσπιση τοπικής περιουσίας – ένα παράδειγμα σε αυτό που αναφερόμαστε ως «μια Querfront άξιας της εποχής του Qanon» Nevada, “Imaginary Enemies: Myth and Abolition in the Minneapolis Rebellion”, Ill Will, 17 Νοεμβρίου, 2020 (<https://illwill.com/imaginary-enemies>).

89. Dauve and Nestic, “Jailbreak” στο An A to Z of Communisation, Tropicoin, 2015.

90. Nevada, “Imaginary Enemies” (<https://illwill.com/imaginary-enemies>).

91. Η αταξία διαιρεί τον πληθυσμό σε φασιστικές/ αντιφασιστικές γραμμές και εγείρει τη σκιά της ένοπλης πάλης. Όπως έγραψαν πρόσφατα κάποιοι σύντροφοι, «στην παρούσα στιγμή οι αντιδραστικές δυνάμεις θέλουν να μας εμπλέξουν σε ένα πολιτισμικό πόλεμο και σε ένοπλες αντιπαραθέσεις – ένα είδος πάλης στο οποίο η εργατική τάξη μπορεί μόνο να χάσει.» Angry Workers of the World, “The necessity of a revolutionary working class program in times of coup and civil war scenarios” Let’s Get Rooted, Οκτώβρης 2020 (<https://www.angryworkers.org/2020/10/10/the-necessity-of-a-revolutionary-working-class-program-in-times-of-coup-and-civil-war-scenarios/>).

92. Giorgio Agamben, “For a Theory of Destituent Power” (διάλεξη που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα το 2013 (<https://criticallegalthinking.com/2014/02/05/theory-destituent-power/>)). Ο Agamben παρέθετε τον Pasolini, ο οποίος με τη σειρά του παράφραζε τον de Sade.

93. Η ομιλία του Piñera μπορεί να βρεθεί στο Youtube (<https://www.youtube.com/watch?v=jlxnm7dGUA>).

94. Δες το κείμενο μας Θέσεις του LA και συγκεκριμένα το σημείο 5: Την ίδια στιγμή, η παρακμή της εργατικής ταυτότητας αποκάλυψε μια πολλαπλότητα άλλων ταυτοτήτων, οι οποίες οργανώνονται σε σχέση με αγώνες που, μέχρι τότε, ήταν λίγο πολύ καταπιεσμένοι. Τα «νέα κοινωνικά κινήματα» που προέκυψαν κατέστησαν σαφές, αναδρομικά, σε ποιο βαθμό η ομογενής εργατική τάξη ήταν στην πραγματικότητα διαιρεμένη όσον αφορά τον χαρακτήρα της. Θεμελίωσαν επίσης ότι η επανάσταση πρέπει να περιέχει κάτι περισσότερο από την αναδιοργάνωση της οικο-

νομίας: Συνεπάγεται την κατάργηση του φύλου, των φυλετικών και εθνικών διακρίσεων, κοκ. Αλλά στη σύγχυση των αναδυόμενων ταυτοτήτων, κάθε μια με τα δικά της επιμέρους συμφέροντα, είναι ασαφές τι ακριβώς πρέπει να είναι η επανάσταση. Για μας, ο πλεονάζων πληθυσμός δεν είναι ένα καινούριο επαναστατικό υποκείμενο. Μάλλον, σηματοδοτεί μια δομική κατάσταση στην οποία κανένα τμήμα της τάξης δεν μπορεί να εμφανίζει τον εαυτό του ως το επαναστατικό υποκείμενο. (https://endnotes.org.uk/other_texts/en/endnotes-la-theses) (ΣΤΜ: μετάφραση στα ελληνικά, από In.Media.Res: https://inmediasres.espivblogs.net/files/2016/06/la_theses-1.pdf).

95. Eric Hobsbawm, “Identity Politics and the Left” New Left Review, Μάιος/Ιούνιος 1996 (<https://newleftreview.org/issues/i217/articles/eric-hobsbawm-identity-politics-and-the-left>). Η εξάρτηση του επίσημου εργατικού κινήματος από την εγχώρια ανάπτυξη εξηγεί γιατί η καθολικότητά του σπάνια πήγε πέρα από τον κόσμο του citizen (πολίτη) και των δύο συστημάτων που τον διαμόρφωσαν: το εργοστάσιο και το κράτος. Οι πολιτικές των ταυτοτήτων αντιπροσωπεύουν την κρίση αυτού του κόσμου.

96. Δες τις ενότητες 122-124 του Apocalypse and Revolution και τη σημείωση των μεταφραστών στο Endnotes 5 σ. 299. Είναι ενδιαφέρον πως ο Cesarano τοποθετεί τους εργάτες πλάι σε άλλα «αντεπαναστατικά απελευθερωτικά κινήματα».

97. Bart Bonikowski και Daniel Ziblatt, “Mainstream conservative parties paved the way for far-right nationalism” Monkey Cage Symposium, The Washington Post, 2 Δεκεμβρίου, 2019

98. Shemon and Arturo, “Theses on the George Floyd Rebellion”, Ill Will, 24 Ιουνίου, 2020 (<https://illwill.com/theses-on-the-george-floyd-rebellion>).

99. Οι λευκοί άνθρωποι δεν αποτελούσαν την πλειονότητα σε πλειοψηφικά μαύρες πόλεις όπως η Ατλάντα και το Ντιτρόιτ, αλλά υπερ-εκπροσωπούνταν στο δρόμο συγκριτικά με το ποσοστό τους στον πληθυσμό αυτών των πόλεων. Να σημειώσουμε ότι η έννοια της «λευκότητας» είναι μεταβλητή. Λιγότεροι μετανάστες και λιγότερα παιδιά μικτών φυλετικών ζευγαριών επιλέγουν να ταυτοποιούνται ως «λευκοί» σήμερα. Αν, ακολουθώντας τον Ignatiev, θεωρούμε την ουσία της λευκότητας ως το υποτιθέμενο προνόμιο του να «γίνεσαι λευκός» τότε φαίνεται να

είναι κάτι που πολλοί Αμερικάνοι αρνιούνται σήμερα. Βλέπε “Whiteness Just Ain’t Worth What it Used to Be” The Nation, 28 Οκτωβρίου, 2020.

100. Για έρευνες κοινής γνώμης σχετικά με τη συμμετοχή σε διαμαρτυρίες δες Larry Buchanan et al. “Black Lives Matter May Be the Largest Movement in US History” (<https://www.nytimes.com/interactive/2020/07/03/us/george-floyd-protests-crowd-size.html>) όπως και πιο πρόσφατες αναφορές από το Pew (<https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/06/24/recent-protest-attendees-are-more-racially-and-ethnically-diverse-younger-than-americans-overall/>) and το Civis Analytics (<https://www.civisanalytics.com/blog/blm-police-pulse-survey-analysis/>). Η Dana Fischer με τους συνεργάτες της εκπόνησαν δημοσκοπήσεις και συνέταξαν αναφορές για αυτές (<https://americanresistancebook.com/>) και (<https://www.brookings.edu/blog/how-we-rise/2020/07/08/the-diversity-of-the-recent-black-lives-matter-protests-is-a-good-sign-for-racial-equity/>). Περιλήψεις δεδομένων από τις πρώτες συλλήψεις αναφέρονται στην Washington Post (<https://www.washingtonpost.com/politics/2020/06/22/who-caused-violence-protests-its-not-antifa/>) και στο Marshall Project (<https://www.themarshallproject.org/2020/06/02/police-arrested-fewer-people-during-coronavirus-shutdowns-even-fewer-were-white>). Τέλος, δες την αναφορά μιας τεχνολογικής εταιρίας (που έκλεισε λόγω πολιτικών πιέσεων) πάνω στα δημογραφικά στοιχεία για τους χρήστες κινητών τηλεφώνων, οι οποίοι εντοπίζονταν ως προς τη γεωγραφική τους θέση στις περιοχές και τις ώρες των ταραχών. Όλες αυτές οι αναφορές υποδεικνύουν ότι οι λευκοί ήταν είτε σε πλειονότητα είτε υπερ – εκπροσωπούνταν συγκριτικά με το ποσοστό τους στον πληθυσμό της πόλης. Αυτό, από την άλλη, έχει γίνει κεντρικό σημείο κριτικής από τους μαύρους και τους δημοκρατικούς τοπικούς πολιτικούς που απειλούνταν από τις διαμαρτυρίες.

101. Ο επίλογος του κειμένου μας Brown vs Ferguson (<https://endnotes.org.uk/issues/4/en/endnotes-brown-v-ferguson>) είναι σχετικός εδώ: «Αν η φυλή μπορεί να παρουσιάσει τον εαυτό της ως η λύση στο αίνιγμα της σύνθεσης, επινοώντας μια νέα ενότητα μέσα από φθίνουσες διαφοροποιήσεις, αυτή η ενότητα τίθεται σε ένα άλλο αδιέξοδο της σύθεσης, καθώς μια περαιτέρω παρακμή απειλεί να την αναίρει. Τώρα που το γκέτο ανακάλυψε και πάλι την δυνατότητά του να εξεγεί-

ρεται, και να επιβάλλει την αλλαγή με το να το κάνει πράξη, τα άλλα μεγαλύτερα φτωχά – λευκά και λατινογενή- κομμάτια της Αμερικής θα συνεχίσουν να στέκονται αδιάφορα;»

102. Δες: We Still Outside Collective, “On the Black Leadership and Other White Myths” Ill Will, 4 Ιουνίου, 2020 and Idris Robinson (<https://illwill.com/on-the-black-leadership-and-other-white-myths>), “How It Might Should be Done,” Ill Will, 20 Ιουλίου, 2020 (<https://illwill.com/how-it-might-should-be-done>).

103. Φυσικά μεγάλο μέρος από αυτό είχε και τις επιτελεστικές (performative) του διαστάσεις, αλλά ήταν μια επιτέλεση που υπηρέτησε ένα πρακτικό συλλογικό σκοπό (η πάλη ενάντια στην κτηνώδη και ρατσιστική αστυνομία) και όχι μια απόπειρα μεμονωμένων ατόμων να αυξήσουν το κύρος, την αναγνώριση ή τη φήμη τους.

104. Ακόμα και αν οι αιτίες για τη σύγχυση σίγουρα προϋπήρχαν και θα επιβιώνουν των ίδιων των αγώνων.

105. Η έννοια της κοινωνικής απομόνωσης φαίνεται να αναπτύσσεται σε πολλές ανεπτυγμένες χώρες και μπορεί να είναι άλλος ένας παράγοντας που πυροδοτεί το ξέσπασμα των εξεγέρσεων τα τελευταία χρόνια. Δες See Bianca DiJulio et al, Loneliness and Social Isolation in the United States, the United Kingdom, and Japan (Kaiser Family Foundation 2018).

106. Τα εκτιμώμενα 10 δισεκατομμύρια δολάρια (<https://candid.org/explore-issues/racial-equity>) που χορηγήθηκαν φέτος σε πληθώρα οργανώσεων που συναγωνίζονταν για τον μανδύα της αυθεντικής φυλετικής αντιπροσώπευσης, δεν θα «επαναφομοιώσουν» τίποτα, αλλά θα διευκολύνουν την επόμενη γενιά απατεώνων, πολλοί από τους οποίους θα παίξουν αναμφίβολα ειρηνευτικούς ρόλους, ενώ άλλοι αναμένεται να υποστηρίξουν μια κλιμάκωση.

107. Robinson, “How It Might Should be Done” (<https://illwill.com/how-it-might-should-be-done>). [Ελ. Μετάφραση στο Διαλυτικό #4, <https://dialytiko.espivblogs.net/2021/03/17/pos-tha-mporoysame-na-to-kanoyme/>]

108. Οι Angry Workers περιγράφουν την ανάγκη για «μια οργάνωση που

έχει τις ρίζες της ανάμεσα στους εργατές στον τομέα της τεχνολογίας που δεν θα διαφθείρονται από την διανοητική μεγαλοπρέπειά τους. Ανάμεσα σε παραγωγικές μάζες εργατών που δεν θα καταλήγουν να προωθούν το κλαδικό συνδικάτο τους. Ανάμεσα στους φτωχούς που δεν θα ανεμίζουν στον αέρα τις εξεγερσιακές ψευδαισθήσεις τους και τις λαϊκίστικες τάσεις τους» «Η ανάγκη για ένα επαναστατικό πρόγραμμα της εργατικής τάξης σε καιρούς με σενάρια πραξικοπημάτων και πολέμων» (<https://libcom.org/article/necessity-revolutionary-working-class-program-times-coup-and-civil-war-scenarios>).

109. «Σύμφωνα με τον Μπορντίγκα ο Στάλιν, και οι κατοπινοί Μάο, Χο Τσι Μινχ κλπ. ήταν «μεγάλοι ρομαντικοί επαναστάτες» με την έννοια του 19^{ου} αιώνα, δηλ. αστοί επαναστάτες. Ένωθε πως τα σταλινικά καθεστώτα που εγκαθιδρύθηκαν μετά το 1945, απλά εξάπλωναν την αστική επανάσταση, πχ. με την απαλλοτρίωση των γιούνκερς από τον Κόκκινο Στρατό, μέσω των αγροτικών πολιτικών τους, μέσω της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Ο Μπορντίγκα απάντησε στις θέσεις της γαλλικής υπεραριστερής ομάδας Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα με ένα άρθρο που έφερε τον τίτλο “Avanti Barbari!” («Εμπρός Βάρβαροι!») στο οποίο χαιρέτιζε την αστικο-επαναστατική πλευρά του σταλινισμού ως το μόνο πραγματικό του περιεχόμενο» Loren Goldner, «Ο Κομμουνισμός είναι η πραγματική ανθρώπινη κοινότητα: Ο Αμαντέο Μπορντίγκα σήμερα» Critique no. 23, 1991. [ΣτΕ: Ελληνική μετάφραση στο <https://cognhorti.wordpress.com/texts/goldner-kommounismos-bordiga/>]

Εμπρός Βάρβαροι; Ένας κριτικός σχολιασμός

φίλες της αναταραχής / εχθροί του έθνους

Το Onwards Barbarians κυκλοφόρησε διαδικτυακά τον Δεκέμβριο του 2020, στον απόηχο της εξέγερσης που ξέσπασε μετά τη δολοφονία του George Floyd στις ΗΠΑ. Τότε που διάφοροι αγώνες εκδηλώθηκαν ανά το παγκόσμιο μετά από μια σύντομη περίοδο υποχώρησης του κοινωνικού ανταγωνισμού λόγω της πανδημίας και της κρατικής διαχείρισής της. Το Endnotes, το εγχείρημα που υπογράφει αυτό το κείμενο, είναι μια διεθνής ομάδα συζήτησης, επηρεασμένη από την τάση της κομμουνιστικοποίησης, γνωστή κυρίως για το ομώνυμο περιοδικό. Πέρα από αυτό το κείμενο, στα ελληνικά έχουν μεταφραστεί τα 3 πρώτα τεύχη του περιοδικούⁱ, «Οι θέσεις του L.A.»ⁱⁱ, το κείμενο «Το κίνημα στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη τον Φεβρουάριο του 2014»ⁱⁱⁱ, η μπροσούρα «We Unhappy Few: Για τις

i. Τα τεύχη 1, 2 & 3 της κομμουνιστικής επιθεώρησης Endnotes μεταφράστηκαν στα ελληνικά το 2015 από τους *Φίλους του κεραυνοβόλου κομμουνισμού*. Τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου παρουσιάστηκαν με μέλη του περιοδικού σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα στην κατάληψη Φάμπρικα Υφανέτ και στην ΑΣΟΕΕ.

ii. <https://kommunismussolala.wordpress.com>

iii. Μεταφράστηκε το 2017 από το αντιεξουσιαστικό κομμουνιστικό εγχείρημα *Αντίθεση*.

Ριζοσπαστικές Ομάδες»^{iv} και το «Σημειώσεις από το δωμάτιο Χημειοθεραπείας»^v.

Ένας μικρός κύκλος ατόμων στην Κύπρο διαβάσαμε το *Onwards Barbarians* και ξεκινήσαμε να το συζητάμε τον Ιανουάριο του 2021, μια συζήτηση που διακόπηκε από το κινηματικό ξέσπασμα του Ως Δαμέ^{vi} τον Φεβρουάριο. Το κείμενο μας φάνηκε ιδιαίτερα χρήσιμο στο να καταλάβουμε και να εξηγήσουμε κάποιες πτυχές της κοινωνικής κίνησης. Αν και μπορεί να μην χρησιμοποιούσαμε όρους όπως «σύγχυση ταυτοτήτων», «επαναστάτες χωρίς επανάσταση», «μη-κινήματα», τα όσα περιγράφουν οι *Endnotes* ήταν ήδη κομμάτι των συζητήσεων και των αναστοχασμών μας. Αξίζει να αναφέρουμε ότι υπήρξε ένας σημαντικός παραλληλισμός ανάμεσα στην εξέγερση του George Floyd και τις αντιρατσιστικές διαδηλώσεις σε Λευκωσία και Λεμεσό που συνέβησαν τον ίδιο καιρό. Η ενότητα ενάντια στον ρατσισμό και την αστυνομία, που οι *Endnotes* αναδεικνύουν σαν κεντρικό συστατικό των σημερινών αγώνων, προέρχεται από την ευρύτερη πολιτική κατάσταση και ήταν αξιοσημείωτο πώς δύο αγώνες σε δύο πολύ διαφορετικά μέρη, με πολύ διαφορετικούς όρους τρέχουν παράλληλα με τα ίδια καύσιμα.

iv. Το κείμενο «We Unhappy Few» του περιοδικού *Endnotes* μεταφράστηκε από τα εγχειρήματα Αντίθεση, coghnoti και Shibboleth τον Ιούνιο του 2020. Αποτελεί κείμενο του 5ου τεύχους του περιοδικού.

v. Το κείμενο «Σημειώσεις από το δωμάτιο Χημειοθεραπείας» μεταφράστηκε από τη Φάμπρικα Υφανέτ τον Νοέμβριο του 2021.

vi. Το Ως Δαμέ αρχικά ξεκίνησε με ένα κάλεσμα για διαδήλωση στις 13/2/2021, με κεντρικούς άξονες την εναντίωση στον αυταρχισμό στη διαχείριση της πανδημίας και στη διαφθορά. Η διαδήλωση δέχτηκε πρωτόγνωρα βίαιη καταστολή για τα δεδομένα της Κύπρου και ανέπτυξε μια αρκετά μαζική δυναμική που κορυφώθηκε στις 20/2/2021 με πορεία 10.000 ατόμων στο κέντρο της Λευκωσίας εν μέσω απαγόρευσης διαδηλώσεων και απαγόρευσης κυκλοφορίας.

Αντίστοιχα και στη Γαλλία, τις μέρες που γραφόταν το κείμενο των Endnotes, μια σειρά κινητοποιήσεων ενάντια στο νομοσχέδιο καθολικής ασφαλείας^{vii} αμφισβήτησε στην πράξη τις απαγορεύσεις και συναντήθηκε στους δρόμους ενάντια στη θεσμοποίηση της αστυνομικής αυθαιρεσίας.

Λίγο μεταγενέστερα στην ελληνική πραγματικότητα της Θεσσαλονίκης, άλλος ένας κύκλος ανθρώπων διαβάσαμε το συγκεκριμένο κείμενο και παράλληλα αρχίσαμε να βλέπουμε τις θεωρίες περί απόλυτης παντοδυναμίας της καταστολής και του κράτους εν μέσω πανδημίας να αμφισβητούνται μπροστά στα μάτια μας. Αρχικά μέσα από το σπάσιμο των απαγορεύσεων που επιβλήθηκαν σε σχέση με τις διαδηλώσεις και, στη συνέχεια, μέσα από από ένα αληθινά αυτόνομο φοιτητικό κίνημα που κατέλαβε το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο αλλά και τους δρόμους της Θεσσαλονίκης για περισσότερους από 3 μήνες, αντιτασσόμενο στην εγκαθίδρυση της πανεπιστημιακής αστυνομίας αλλά και στη γενικότερη αναδιάρθρωση. Ταυτόχρονα, στην Αθήνα, με αφορμή ένα περιστατικό αστυνομικής βίας στη Νέα Σμύρνη το Μάρτιο του 2021, είδαμε δεκάδες χιλιάδες ανθρώπους να κατεβαίνουν στο δρόμο, να κυνηγάνε την αστυνομία παρά το γεγονός ότι αποτελούσαν ένα τρομερά ετερόκλητο και πολυποίκιλο πλήθος. Παράλληλα με όλα αυτά τα γεγονότα, και για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες, βλέπουμε τους δρόμους των πόλεων να κατακλύζονται από φεμινιστικά υποκείμενα ενάντια στις γυναικοκτονίες, στους βιασμούς και στην έμφυλη βία που πραγματώνονται στην ελληνική πραγματικότητα.

vii. Περισσότερα για τις διαδηλώσεις και τα όρια των κινητοποιήσεων ενάντια στο νομοσχέδιο καθολικής ασφαλείας: <https://tokoralli.word-press.com/2020/12/13/loisecuglobale/>

Γενικότερα πέρα από την ανάλυση για τις ταυτότητες που μας κίνησε το ενδιαφέρον αλλά παράλληλα μας προβληματίζει, ξεχωρίσαμε και τα σημεία που μιλάνε για τη διαφθορά, ως κομμάτι ενός καθεστώτος κρίσης. Όπως επισημαίνουν οι Endnotes, οι περισσότεροι εργάτες, άνεργοι, φοιτητές ανά το παγκόσμιο νιώθουν πως έχουν πέσει θύματα των προσοδικών πολιτικών. Σε συνθήκες κρίσης αυτό το αίσθημα οξύνεται, αφού λιγοστεύουν οι πόροι και οι ευκαιρίες και άρα πληθαίνουν οι δυσσαρεστημένοι.

Η καταγγελία της διαφθοράς του πολιτικού συστήματος στο κίνημα των αγανακτισμένων στην Ελλάδα και με τα χρυσά διαβατήρια/φούσκες ανάπτυξης στην Κύπρο τροφοδοτεί μια γενικευμένη κοινωνική δυσσέσκεια την οποία συναντάμε στα περισσότερα, αν όχι όλα, τα εδώ (μη)-κινήματα. Αυτό υπονοεί την ύπαρξη μιας ακατέργαστης οργής με ταξικό πρόσημο, η οποία προκαλεί μεν αισιοδοξία στους Endnotes, αλλά όπως θα δούμε παρακάτω χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, αφού συμβάλει και στην ανάπτυξη εθνικιστικών δυνάμεων. Η εναντίωση στη διαφθορά συχνά τροφοδοτεί άμεσα εθνικιστικά κινήματα, αφού θέτοντας ως πεδίο του αγώνα το (διεφθαρμένο) κράτος, ενισχύονται αφηγήσεις για το έθνος και τον λαό.

Όπως αναφέραμε, πολλά έχουν αλλάξει από τότε που γράφτηκε και κυκλοφόρησε αυτό το κείμενο. Η διάχυτη οργή, που επηρεάστηκε και από το σκληρό πρώτο lockdown και από τους αγώνες που εκδηλώθηκαν μαζί της, έχει δώσει τη θέση της σε μια κινηματική και κοινωνική υποτονικότητα. Βλέπουμε, επίσης, την πραγματικότητα του πολέμου και της καταστροφής στην Ουκρανία που (για την ώρα) δεν φαίνεται να αφήνει περιθώρια αισιόδοξων τοποθετήσεων.

Παρόλα αυτά οι συγγραφείς, μέσα σε μια αντίστοιχη περίοδο πεσιμισμού και απογοήτευσης κοιτάζουν τη μεγάλη εικόνα των αγώνων ανά το παγκόσμιο. Στον απόηχο της εξέγερσης του 2020 στις ΗΠΑ εκφράζονται αισιόδοξα. Η -σε βάθος χρόνου- τροχιά των διαδηλώσεων, των αγώνων και των ταραχών πιθανόν να τους δικαιώσει, ακόμα κι αν δεν μπορούμε να το δούμε σήμερα, ακόμα κι αν δεν το βλέπουν ούτε και οι ίδιοι/ες πλέον. Θα μπορούσαμε να πούμε πως το να διατηρήσουμε αυτό το πνεύμα ζωντανό είναι ένα σημαντικό εγχείρημα, ενάντια στην κινηματική και κοινωνική παράλυση που βιώνουμε και στις λογικές εγκλωβισμού στα όρια της περιχαράκωσης των πολιτικών ομάδων ή οργανώσεων.

Με ποδοσφαιρικούς όρους, προσπαθούμε να κινηθούμε ενάντια στη ροή του παιχνιδιού. Για αυτό τον λόγο, πιστεύουμε πως ακόμα και αν έχει αργήσει αρκετό καιρό η κυκλοφορία αυτής της μετάφρασης, και παρά το ότι η βιωμένη εμπειρία μας δεν αφήνει ιδιαίτερο χώρο για αισιοδοξία, το *Onwards Barbarians* είναι ένα σημαντικό κείμενο που αξίζει να διαβαστεί. Μένει να φανεί πώς οι κριτικές και τα συμπεράσματά του στέκουν σε βάθος χρόνου, και πώς μπορούν να επηρεάσουν και να βοηθήσουν τους αγώνες που έρχονται.

Ο ρόλος των (μη) κινημάτων

Τα κινήματα, ανεξάρτητα από το τι διακυβεύουν και προς ποια κατεύθυνση κινούνται, αποτελούν ένα κομβικό στοιχείο του μετασχηματισμού αυτού του κόσμου και είναι αδύνατον για όποιο άτομο επιθυμεί το ξεπέρασμα του να τα αγνοήσει. Εκτός βέβαια και αν έχει μετοικήσει σε κάποιο γυάλινο πύργο της θεωρίας ή σε κάποια νεολενινιστική οργάνωση που πιστεύει ότι θα αλλάξει τον κόσμο αποκλειστικά μέσω της προπαγάνδισης των ιδεών της και της αύξησης των μελών της εν έτει 2022. Αντιλαμβανόμαστε δηλαδή ότι η ιστορία των κοινωνιών είναι η ιστορία του κοινωνικού ανταγωνισμού, των κοινωνικών αγώνων και εξεγέρσεων που αναδύονται και επιβεβαιώνουν είτε και αμφισβητούν τις μυριάδες εξουσίες που διαπλάθουν αυτό τον άκαρδο κόσμο. Επιπλέον *μέσα στην ιστορία των αγώνων, θεωρούμε ότι μπορούμε να αναζητήσουμε τη γνώση του ότι, πάντοτε τα κοινωνικά κινήματα άρχισαν να βρίσκουν τα όρια των επιτυχιών τους στο εσωτερικό τους, και όχι μόνο εξαιτίας της κρατικής καταστολής που προέκυπτε.* Συνεπώς, η παρατήρηση και η προσπάθεια ανάλυσης τους αποκτά μεγάλη σημασία γιατί μόνο μέσα από αυτήν μπορούμε να αναζητήσουμε το πώς «η ανάγκη γίνεται ιστορία» αλλά και το πώς «η ιστορία γίνεται σιωπή». Αυτή η αναζήτηση μπορεί να μας ωθήσει στο να διερευνήσουμε νέους τρόπους διεκδίκησης των ρητών (και άρρητων) επιθυμιών μας και να συνδεθούμε με υπάρχουσες τάσεις των κοινωνικών αγώνων. Η αυθορμητικότητα άλλωστε σε κάθε νέο κύμα αγώνων διαμορφώνεται και από μικροσυστήματα αγώνα^{viii} με πολιτική εμπειρία εξαιτίας της

viii. Η ιδέα περί «μη ύπαρξης της αυθορμητικότητας» που μεταστρέφεται σε αυτό το σημείο, προέρχεται από συνέντευξη του Sergio Bologna στον

σύνδεσης τους με τα παλαιότερα κύματα αγώνων^{ix}. Παρόλα αυτά, δεν διατηρούμε την αυταπάτη ότι οι κοινωνικοί αγώνες στο τώρα μπορούν να ξεσπάσουν ή να επεκταθούν απλά μέσα από τη μελέτη του παρελθόντος. Οι αγώνες αναδύονται, ανασυντάσσονται και επανομηματοδοτούνται λοιπόν, δίχως απαραίτητα να έχει υπάρξει μία μεταβίβαση της μνήμης των προγενέστερων που αγωνίστηκαν. Και αυτό γιατί οι άνθρωποι άλλαξαν πραγματικά τον κόσμο του κεφαλαίου και δημιούργησαν τις νέες συνθήκες εκμετάλλευσης απέναντι στις οποίες ξεπηδούν οι νέες μορφές ανυποταξίας.

Οι Endnotes προκείμενου να περιγράψουν τις αλλαγές στους τρόπους υποκειμενοποίησης των ανθρώπων και τα νέα χαρακτηριστικά των κινημάτων, οικειοποιούνται τον όρο μη κινήματα. Ως μη κινήματα ο Bayat* είχε ορίσει τα κινήματα που η ανάπτυξη τους δεν καθορίζεται από συλλογικούς φορείς (κόμματα, σωματεία, οργανώσεις συλλογικότητες) αλλά αναπτύσσουν αυθόρμητη μαζική συλλογική δράση για χάριν των πολυποίκιλων συμφερόντων τους. Ένα βασικό τους στοιχείο είναι ότι δεν διαθέτουν επίσημη ηγεσία και σφιχτές οργανωτικές δομές αλλά τεράστιο αριθμό συμμετεχόντων. Ο Bayat χρησιμοποιεί τον συγκεκριμένο όρο επί το πλείστον για να μιλήσει για κινήματα στις αραβικές χώρες με καθεστώτα

Patrick Cuninghame στο *Left History An Interdisciplinary Journal of Historical Inquiry and Debate* το 2000.

ix. Ένα καλό παράδειγμα αποτελεί ο αυτόνομος φοιτητικός αγώνας που διεξάγεται τα δύο τελευταία χρόνια (2021-2022) στο ΑΠΘ, όπου και υπήρξαν πολλαπλά πεδία ανταλλαγής εμπειριών αγώνων μεταξύ παλαιότερων συμμετεχόντων και πιο πρόσφατων. Φυσικά, υπήρξαν και υποκείμενα που συμμετείχαν άμεσα και στα δύο διαφορετικά κύματα αγώνα ('11-'14 και '21-'22).

x. Ο Asef Bayat είναι Ιρανοαμερικανός κοινωνιολόγος. Έχει γράψει για τα κινήματα στο Ιράν, τη σχέση του Ισλάμ με τη Δημοκρατία και για τα πρόσφατα κινήματα της Αραβικής Άνοιξης.

που ασκούν σκληρούς περιορισμούς στη δυνατότητα της διαμαρτυρίας, του συνδικαλισμού κλπ. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι η σύνθεση αυτών των κινημάτων αποτελείται κυρίως από γυναικεία υποκείμενα, έφηβους, φοιτητές και *basse classe*^{xi} υποκείμενα των πόλεων. Οι Endnotes επιλέγουν να οικειοποιηθούν αυτό τον όρο επεκτείνοντας τον, με κάπως επιπόλαιο τρόπο θα λέγαμε, στο σύνολο των σύγχρονων κινημάτων, θεωρώντας ότι διαθέτουν κάποια κομβικά χαρακτηριστικά που έχει ορίσει ο Bayat. Προσπαθούν έτσι να ανιχνεύσουν τους μηχανισμούς που τα συνθέτουν και τα καθορίζουν. Για αυτό και θεωρούμε ότι έχει αξία αυτή η προσπάθεια τους, παρά τις διαφωνίες που ήδη εκφράσαμε και όσες θα επισημάνουμε στη συνέχεια. Γιατί στην τελική δεν θα είναι τα κινήματα που μεταβάλλονται πολύ γρήγορα αλλά εμείς που χωρίς εργαλεία, μένοντας άπραγες και αποστασιοποιημένοι, δεν θα μπορούμε να τα δούμε και να συνεισφέρουμε στη ριζοσπαστική τους κατεύθυνση. Αυτά τα ζητήματα δεν μας απασχολούν μόνο επειδή μπορεί να αυτοκαθοριζόμαστε ως αναρχικές, κομμουνιστές, φεμινίστριες ή αυτόνομοι, αλλά γιατί βρισκόμαστε σε συλλογικές δραστηριότητες, σε αγώνες και στα κινήματα καθώς διαμορφώνουν άμεσα τις ζωές μας, την υποτίμηση ή και την ανατίμηση μας, τον τρόπο και τον κόσμο που ζούμε.

Όπως αναγνωρίζουν οι Endnotes, τα σύγχρονα κινήματα αποτελούν *την υποκειμενική έκφραση μιας γενικότερης σταξίας που έχει τις ρίζες της στην καπιταλιστική στασιμότητα*. Η έννοια της καπιταλιστικής στασιμότητας αναλύεται διεξοδικά από τους Endnotes στο κείμενο «Αθλιότητα και χρέος» του

xi. Τα άτομα που θεωρούνται κατώτερα από πλευράς κοινωνικής τάξης. Στα ελληνικά εκφράζεται στην αργκό ως «μπας κλας» και υπάρχει η γενικότερα φημολογία ότι μπορεί να αναφέρεται σ' αυτούς που λόγω χαμηλού εισοδήματος πηγαίνουν με το λεωφορείο (bus class).

δεύτερου τεύχους. Μπορούμε να ορίσουμε ως στάσιμο καπιταλισμό την κατάσταση στην οποία τα ποσοστά του κέρδους είναι πολύ μικρά, ενώ παράλληλα μεμονωμένα κεφάλαια έχουν υπερκέρδη τα οποία όμως δεν επενδύουν ξανά στην αγορά. Αντίθετα, τα κέρδη αυτά συσσωρεύονται. Αυτό δημιουργεί μια ανισορροπία μεταξύ επενδύσεων και αποταμίευσης. Ταυτόχρονα, η αυτοματοποίηση και το πλεονάζον κεφάλαιο ωθούν όλο και περισσότερο ανθρώπινο δυναμικό εκτός εργασίας, ενώ παράλληλα με τη μη-αύξηση του πραγματικού μισθού εδώ και χρόνια, οδηγούν μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού σε μειωμένη κατανάλωση. Η κατάσταση στασιμότητας έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει ένας κυρίαρχος τρόπος συσσώρευσης στη δεδομένη ιστορική συγκυρία.

Μπροστά σε αυτές τις συνθήκες, τα αναδυόμενα κινήματα αποτελούν και μια έκφραση αντίθεσης στην καταπίεση και στην εκμετάλλευση που βιώνουμε καθημερινά. Είναι η αντίδραση στη συσσωρευμένη οργή και απογοήτευση απέναντι σε μια κατάσταση αυξανόμενης φτώχειας και υποβάθμισης της ποιότητας ζωής. Αλλά όσο καταφέρνει να κινητοποιήσει κόσμο η βιωμένη μιζέρια της καθημερινότητας άλλο τόσο παγιδεύει τη συνολική κίνηση σε ένα τέλμα, σε μια αρνητική ενότητα εμποδίζοντας την να διερευνήσει επαναστατικές προοπτικές. Για παράδειγμα στη συνθήκη της πανδημίας, η εναντίωση στο lockdown βασίστηκε στην πολύ πραγματική συμπίεση του προσωπικού χώρου, τη στέρψη οποιασδήποτε κοινωνικότητας, στην απώλεια τμήματος των μισθών και την επιβολή της διαρκούς συνύπαρξης με τα άτομα που κατοικούν κάτω από την ίδια στέγη. Από μόνα τους αυτά τα ζητήματα είναι αρκετά για να δημιουργήσουν μια κοινωνική δυσαρέσκεια ικανή να κινητοποιεί τον κόσμο ενάντια στα

μέτρα. Είναι ένα πρώτο επίπεδο συνάντησης στη βάση των κοινών καταπιέσεων και καθημερινών προβλημάτων. Αν όμως η κίνηση αντί να αναζητά τη βαθύτερη αιτία της ανυπόφορης αυτής κατάστασης, παραμένει στην εναντίωση στα εκάστοτε νέα μέτρα ή στις πολιτικές αποφάσεις, τότε θα περιορίζεται από μονόπλευρες και εφήμερες λύσεις, όπως την διεκδίκηση άρσης κάποιων μέτρων, την πλήρη αδιαφορία για υποκείμενα που πλήττονται από την πανδημία ή ακόμα χειρότερα την επιθυμία επιστροφής στην καπιταλιστική κανονικότητα. Οπότε, το κρίσιμο σημείο είναι η μετάβαση από την απόρριψη της πραγματικότητας στην κριτική της ίδιας της κίνησης και τη δημιουργία ενός κοινού οράματος. Με άλλα λόγια, το φράγμα που δεν καταφέρνουν να ξεπεράσουν τα σύγχρονα κινήματα είναι η αρχική αφορμή της κινητοποίησης. Όταν μια κίνηση δεν μπορεί να διευρυνθεί, να επεκταθεί στη διάσταση του βάθους, προσπαθώντας να ακουμπήσει τη ρίζα του προβλήματος ή στη διάσταση του πλάτους, συνδεόμενη με άλλους αγώνες και καταπιέσεις τότε είναι καταδικασμένη να συναντήσει τα όρια της.

Φυσικά, η έννοια του κινήματος δεν είναι ενιαία, αλλά παίρνει τη μορφή των ανθρώπων που την απαρτίζουν, και με τη σειρά της, η μορφή αυτή μπορεί να αλλάζει στο χρόνο. Δηλαδή, το κίνημα μπορεί να συρρικνώνεται ή να παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις και να αλλάζει χαρακτηριστικά καθώς εξελίσσεται. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι που κάνουν το κάθε κίνημα μοναδικό και καθιστούν μια κατηγοριοποίηση των κινήματων με βάση ορισμένους άξονες, απλή γενίκευση και συνεπώς αντίθετη στην προσπάθεια κατανόησής τους. Με άλλα λόγια, τα κινήματα δεν είναι μια αφηρημένη, απρόσωπη έννοια και η συμμετοχή σε αυτά δεν αποφασίζεται με έτοιμες θεωρητικές αναλύσεις ή γενικευμένους κανόνες. Αντίθετα,

είναι μια δυναμική πολυδιάστατη ροή που ανακλά τους τρόπους σύνδεσης και τα χαρακτηριστικά των ατόμων. Αν τα υποκείμενα που συμμετέχουν στα κινήματα γνωρίζουν μόνο τις σχέσεις ιεραρχίας για να αλληλοσυσχετίζονται ή αναγνωρίζουν τις εαυτές τους μόνο μέσα στην έννοια της ταυτότητας τότε και τα κινήματα θα αναπαράγουν επακριβώς αυτές τις σχέσεις και τις κατηγοριοποιήσεις. Δηλαδή, τα εργαλεία που χρησιμοποιούμε στους αγώνες είναι αυτά που ξέρουμε και εξασκούμε και δεν μπορούμε να εφεύρουμε άλλα από το μηδέν, αν όχι με μια μακροχρόνια προσπάθεια και επιμονή. Για αυτό η επιλογή των μέσων και των πρακτικών ενός κινήματος προδίδει ως ένα βαθμό τη σύνθεσή του, τους λόγους που γεννήθηκε και τις προοπτικές διεύρυνσής του. Το κίνημα εν τέλει *είναι το κατώφλι της απροσδιοριστίας μεταξύ μιας υπέρβασης και μιας έλλειψης που σηματοδοτεί το όριο κάθε πολιτικής στη συστατική της ατέλεια*^{xii}.

xii. Giorgio Agamben 2011, απομαγνητοφωνημένο και μεταφρασμένο από ομιλία του 2005.

Το άρρητο των (μη) κινημάτων

Ένα βασικό ζήτημα που απουσιάζει από το κείμενο «Onward Barbarians», είναι μία διάκριση, μεταξύ των διαφορετικών κοινωνικών και ιδεολογικών τάσεων εντός των λεγόμενων (μη) κινημάτων. Ενώ επιλέγουν να θέσουν καίρια ζητήματα όσον αφορά τη σύνθεση, την υποκειμενοποίηση αλλά και τους λόγους ανάδυσης των μη κινημάτων και των εξεγέρσεων, ταυτόχρονα αποφεύγουν να καταπιαστούν με το ζήτημα του εθνικισμού ή των αντιδραστικών ιδεολογιών που μπορεί να ενυπάρχουν στα μη κινήματα.

Οι Endnotes μας συμβουλεύουν ότι δεν πρέπει να ανησυχούμε για τον εθνικισμό και την ακροδεξιά που μπορεί να ακολουθούν μετά το πέρας των μη κινημάτων, καθώς η πολιτισμική αντίδραση, που εξελίσσεται από το 1968 και μετά, είναι αυτή που εδώ και δεκαετίες ανατροφοδοτεί γενικά τον ακροδεξιό λαϊκισμό. Σχηματικά ως πολιτισμική αντίδραση^{xiii}, μπορούμε να περιγράψουμε την άποψη ότι ο ακροδεξιός λαϊκισμός εντείνεται επειδή τα κράτη ενσωματώνουν όλο και περισσότερο πολιτισμικές και κοινωνικές διεκδικήσεις στον ορίζοντά τους, μετατρέποντας τις σε φιλελεύθερες. Αυτό οδηγεί σε μία αίσθηση αδικίας όσον αφορά περιθωριοποιημένα κομμάτια, της επί το πλείστον λευκής, εργατικής τάξης σε σχέση με την αντιπροσώπευσή της στο κράτος, η οποία εκφράζεται στο πολιτισμικό πεδίο με όρους επαναδιεκδίκησης του έθνους, του ανδρισμού, της ετεροκανονικότητας, των τοπικών παραδόσεων κλπ.

xiii. Η έννοια που χρησιμοποιείται στην αγγλική γλώσσα είναι το Cultural Backlash.

Οι συγγραφείς χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη (ενδιαφέρουσα) άποψη προκείμενου να ξορκίσουν το φόβο για τη συμμετοχή στα μη κινήματα. Παρά τη θετική πρόθεση, όμως, υποπίπτουν σε ένα αναλυτικό λάθος που διαγράφει την αναγκαιότητα των συγκρούσεων και των ρήξεων εντός των κινήματων. Τα κοινωνικά κινήματα και ο εθνικισμός με αυτό τον τρόπο παρουσιάζονται σαν να βρίσκονται σε δύο διαφορετικές πραγματικότητες. Από τη μία, τα κινήματα περιγράφονται ως εκφραστές του άμεσου, των επιθυμιών, των αναγκών στον τόπο του κοινωνικού αλλά και του οικονομικού. Από την άλλη, ο εθνικισμός μοιάζει απλά να προκύπτει από τις κρατικές πολιτικές, την ενσωμάτωση των κοινωνικών διεκδικήσεων και την ιδεολογία. Οι Endnotes μας λένε «Μην ψάχνετε τον εθνικισμό στα κινήματα αφού όλα οφείλονται στο κράτος». Φαίνεται να υπονοούν ότι η δύναμη των αγώνων και η ενοποίηση των «Βαρβάρων» θα σαρώσει τους εθνικιστικούς λόγους. Ο εθνικισμός, εντούτοις, δεν είναι μία απλή αντανάκλαση ενός ανίσχυρου ταξικού ανταγωνισμού. Είναι υλική δύναμη που κινητοποιεί κοινωνικές δυνάμεις, οργανώνει συμφέροντα, παρεμβαίνει στην ιστορική συνθήκη τροποποιώντας την. Υπάρχει δυναμικά διαρκώς εντός των αγώνων και των κινήματων. Δεν επισφραγίζει την δική μας ήττα, την απεργάζεται.

Όσα από εμάς έχουμε βρεθεί σε μαζικά κοινωνικά κινήματα τα τελευταία χρόνια έχουμε βρεθεί κατάματα με τον εθνικισμό και έχει καθορίσει ριζικά τους τρόπους που εμπλεκόμαστε σε αυτά. Είδαμε δίπλα μας να στέκονται ακόμα και οργανωμένοι φασίστες, να υπάρχουν ρατσιστικές επιθέσεις και αποκλεισμοί, έμφυλη βία και διαχωρισμοί, όπως είδαμε και την εκπροσώπηση όλων αυτών των στοιχείων στον ορίζοντα της πολιτικής. Από τους «αγανακτισμένους» της πλατείας

Συντάγματος μέχρι και τα «Κίτρινα Γιλέκα» πιστεύουμε ότι όσο σημαντικές ήταν οι συγκρούσεις με την αστυνομία, οι κοινωνικές πιέσεις για απεργία, οι επιθέσεις στους ναούς του εμπορεύματος, άλλο τόσο (ή και περισσότερο) σημαντικές ήταν και οι συγκρούσεις με τα εθνικιστικά και αντισημιτικά κομμάτια των διαμαρτυριών, οι κριτικές στα περιεχόμενα και στην κατεύθυνση των κινημάτων, η ρήξη με τους εκφραστές της «σοσιαλδημοκρατικής κοινοβουλευτικής λύσης», η δημόσια συζήτηση για τα όρια των αγώνων. Φυσικά, όλες αυτές οι ρήξεις και οι κριτικές δεν έγιναν στο βαθμό που να ριζοσπαστικοποιήσουν και να επεκτείνουν τα συγκεκριμένα κινήματα, με αποτέλεσμα να χάσουν την μαζικότητα τους ή να ενσωματωθούν.

Τα ερωτήματα που τίθενται κάθε φορά είναι άπειρα: Ποια υποκείμενα εμπλέκονται, τι εργαλεία χρησιμοποιούν, ποιά είναι η ταξική, έμφυλη και φυλετική τους σύνθεση, που απευθύνονται, ποιές πρακτικές επιλέγουν να χρησιμοποιούν και πάει λέγοντας. Εάν ένα κίνημα αποτελείται από μαγαζάτορες γιατί το κράτος τους κλείνει τα μαγαζιά, τότε το περιεχόμενο θα εξαρτάται από την κοινωνική του σύνθεση και οι πρακτικές θα είναι φιλικές προς το τελικό σκοπό. Η δυνατότητα παρέμβασης σε ένα κίνημα πατά πάνω ακριβώς στα χαρακτηριστικά που μπορούμε να αναγνώσουμε ως γνώριμα ή θεμιτά στην προοπτική να μεταβληθούν και να μας μεταβάλλουν. Κάθε κομμάτι του κινήματος μπορεί να αποτελέσει πεδίο συμμετοχής και παρέμβασης για να οξυνθούν οι αντιφάσεις και να αποκαλυφθεί το ευρύτερο φάσμα και το συνολικό υπόβαθρο της κοινωνικής πραγματικότητας που δεν μας αφήνει να ζούμε στο μέγιστο. Να οξύνουμε τις αντιφάσεις σημαίνει να αναδεικνύουμε κομμάτια του προβλήματος που παραμένουν ακόμα αφανή,

να δίνουμε φωνή στα αποκλεισμένα υποκείμενα και στους περιθωριακούς τρόπους σκέψης και επιβίωσης. Η έννοια των μη κινήματων, όπως εισάγεται από τους Endnotes, προσπαθεί να αποδείξει ότι η ύπαρξη μιας γενικευμένης κίνησης χωρίς επαναστατική κατεύθυνση αξίζει κάθε φορά να εξετάζεται γιατί αναδεικνύει τις ανάγκες των ανθρώπων και τους τρόπους που μεταλλάσσεται η σχέση του κεφαλαίου. Τα κινήματα μετασχηματίζονται σε κάτι καλύτερο ή κάτι χειρότερο μέσα από την εμπλοκή των ανθρώπων σε αυτά. Για όσα υποκείμενα συλλογικοποιούνται ήδη στον ορίζοντα του πολιτικού, η συμμετοχή τους σε αυτά προϋποθέτει τη φυγή από την ασφάλεια της απογειωμένης πολιτικής ταυτότητας και τη ρευστοποίηση εντός των κοινωνικών ορισμών τους. Συχνά απαιτείται, δηλαδή, να ξε-μάθουν τους τρόπους που έχουν συνηθίσει να σκέφτονται και να δρουν. Η συμμετοχή όμως σε ένα κίνημα προϋποθέτει και την κριτική εμπλοκή με τα χειρότερα και τα καλύτερα χαρακτηριστικά του. Γενικότερα, όσο οι άνθρωποι αγωνίζονται για να ανακτήσουν τον έλεγχο πάνω στις ζωές τους, τόσο λιγότερο ο κόσμος παρουσιάζεται ως σχέση πραγμάτων. Όσο εντείνονται οι κοινωνικοί αγώνες, τόσο λιγότερο ο κόσμος καθορίζεται από αόρατες και μυστηριώδεις δυνάμεις. Και αντίστροφα: όταν υποχωρεί ο κοινωνικός ανταγωνισμός η πραγματικότητα επαναμυστικοποιείται, γίνεται ακατανόητη.

Όμως δεν υπάρχουν μόνο κινήματα με μία χειραφετική κατεύθυνση που εμπίπτουν στην κατηγορία των μη κινήματων. Υπάρχουν εξίσου κινήματα που ενώ είναι ριζοσπαστικά, τείνουν να εγκλωβίζουν τις διαμαρτυρίες τους στα πλαίσια των εθνικών διεκδικήσεων. Κινήματα που

συγκρούονται με την αστυνομία, ενώ ταυτόχρονα κυνηγάνε μετανάστες. Κινήματα που καίνε καταλήψεις αναρχικών υπό τις εθνικές σημαίες. Κινήματα που προτεροποιούν τις ζωές των νέων, υγιών και παραγωγικών μπροστά στις ζωές των γηραιότερων, των πλεοναζόντων και των ανοσοκατασταλμένων. Κινήματα που ονειρεύονται να κάνουν την «Αμερική ξανά σπουδαία», ενώ ταυτόχρονα εισβάλουν στο Καπιτώλιο. Οπότε, ακόμα και αν κατηγορηθούμε για απραξία ή αν βιώσουμε την απόλυτη μοναξιά, υπάρχουν κινήματα που δεν είναι δυνατόν να εμπλακούμε, αλλά να σταθούμε απέναντι τους και να συγκρουστούμε, γιατί βλέπουμε ότι ο ριζοσπαστικός τους χαρακτήρας μετασχηματίζει τον κόσμο προς το χειρότερο και ενισχύει την πολιτικοποίηση του κοινωνικού κάτω από αντιδραστικές και φασιστικές λογικές.

Δεν είναι δυνατόν στη δεκαετία που έχουμε δει τα παραδείγματα της Ουκρανίας, της Καταλονίας, των διαδηλώσεων για το Μαρί στην Κύπρο του ελληνικού παραδείγματος των πλατειών, αλλά και των μαζικών (αντί) Μακεδονικών συλλαλητηρίων που συγκρούστηκαν με την κυβέρνηση και την αστυνομία της, να μην μιλάμε για τον εθνικισμό εντός των κινημάτων και το πώς αιτήματα ή αγώνες μπορούν να έχουν οπισθοδρομική ή αντιδραστική κατεύθυνση. Είναι εμφανές για εμάς, δηλαδή, ότι υπάρχουν αντικαπιταλιστικές ή και αντικρατικές κραυγές και αρνήσεις που μπορεί να έχουν άκρως καταστροφικά αποτελέσματα για τους χειραφετικούς αγώνες ή ακόμα και για το ξεπέρασμα των σχέσεων αυτού του κόσμου.

Μια ερμηνεία, όμως, για αυτή την επιλογή των Endnotes, που δεν αναφέρουν οι ίδιοι ρητά αλλά συζητάνε άλλα κείμενα στα οποία μας παραπέμπουν^{xiv}, είναι η αναγνώριση πως η εξέγερση στις ΗΠΑ αλλά και πολλά από τα (μη) κινήματα που βλέπουμε σήμερα σηματοδοτούν σημαντικές αλλαγές στις αντιλήψεις και συμπεριφορές όσον αφορά τη φυλή, το φύλο και τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής συνολικά. Έχουν γραφτεί πολλά για το "Great Resignation" μέσα στην πανδημία, ή για τις απόψεις των νεότερων γενιών για τον καπιταλισμό και την εργασία. Η αφομοίωση των πολιτικών της ταυτότητας σε κοινωνικό επίπεδο βρίσκεται σε σύγκρουση με την πιο αργή αφομοίωσή τους σε θεσμικό πλαίσιο. Η κατάσταση ακυβερνησίας που περιγράφουν οι Endnotes σχετίζεται άμεσα με τη δημιουργία υποκειμένων που δεν είναι ευχαριστημένα με τον τρόπο που ζουν και τις κοινωνικές σχέσεις που τα περιβάλλουν. Τα εθνικιστικά κινήματα μέσα σε αυτή τη συνθήκη ακυβερνησίας δεν θα εξαφανιστούν, αλλά θα βρουν νέες εκφράσεις, όπως υπήρξαν στους κόλπους του αντιεμβολιαστικού κινήματος τα τελευταία δύο χρόνια. Επίσης, γίνεται ξεκάθαρο πως αυτό δεν είναι μια ενιαία παγκόσμια διαδικασία, ακόμα κι αν υπάρχουν οι ίδιες τάσεις παντού.

Έτσι, η επιλογή των Endnotes, να μην μιλήσουν για τον εθνικισμό εντός των κινήματων, δεν μπορεί παρά να αποτελεί μία σημαντική παράλειψη ή στη χειρότερη περίπτωση μία λανθασμένη τακτική. Εδώ και καιρό, πλέον, έχει γίνει κατανοητό με πολύ οδυνηρό τρόπο ότι δεν υπάρχει μόνο ως ριζοσπαστική τάση η κομμουνιστική πρακτική και η εξέγερση

xiv. Shemon and Arturo (2020), *Theses on the George Floyd rebellion* στο illwill.com. Επίσης: Idris Robinson (2020), *How it Might Should be Done* στο illwill.com.

εντός των κινημάτων, αλλά και ο εθνικισμός και η άνοδος της ακροδεξιάς. Η κυριαρχία του εθνικισμού, του λαϊκισμού και της συνωμοσιολογίας δύναται να καθορίσει την κατεύθυνση και τις στοχεύσεις του εκάστοτε κινήματος ή και να προωθήσει την ήττα και την ενσωμάτωσή του. Είναι άρα απαραίτητο να πολεμήσουμε αυτούς τους παράγοντες τόσο εντός των εξελισσόμενων αγώνων, όσο και στην καθημερινότητα μας, για να μην δούμε κάποια στιγμή τους αγώνες μας να σαρώνονται από την ορμή της εθνικιστικής βαρβαρότητας, του αντιδραστικού αντικαπιταλισμού ή και από τις φρούδες ελπίδες της λαϊκιστικής αριστερής διακυβέρνησης. Γιατί αν θέλουμε να διατηρήσουμε μία οπτική που επιθυμεί διαρκώς να στρέφει το βλέμμα της (αλλά και το σώμα της) προς τους κοινωνικούς αγώνες, τότε θα πρέπει ταυτόχρονα να αναδείξουμε τις καλύτερες αλλά και τις χειρότερες εκδοχές τους.

Το αίνιγμα των ταυτοτήτων

Ένα άλλο σημαντικό σημείο του κειμένου είναι ο τρόπος που αντιμετωπίζει τις ταυτότητες. Οι συγγραφείς αντί για να προσπαθήσουν να κατακρίνουν, να απορρίψουν ή και να θεοποιήσουν τις ταυτοτικές πολιτικές και τις πολιτικές της ταυτότητας όπως πράττουν εύκολα πολλοί και πολλές, προσπαθούν να περιγράψουν τους τρόπους που αυτές συντίθενται και συνυπάρχουν στα σύγχρονα κινήματα.

Βέβαια πρέπει να σημειώσουμε ότι περιγράφουν τις ταυτότητες σαν δεδομένο και τις υιοθετούν άκριτα σαν εργαλείο ανάλυσης. Φαίνεται να μην χρησιμοποιούν τις προγενέστερες αναλυτικές μεθόδους τους όπως αυτές της φυλετικοποίησης^{xv} και της λογικής του φύλου^{xvi}, που προσπαθούσαν μέσα από μία συστηματική αναλυτική μέθοδο να περιγράψουν το πώς παίρνουν υπόσταση οι επιδράσεις των διαφόρων εξουσιών πάνω στις ζωές των υποκείμενων μέσα από τις σφαίρες του κεφαλαίου. Αντίθετα, μιλάνε για «την ταυτότητα σαν κεντρική πολιτική κατηγορία ενός στάσιμου καπιταλισμού» και θεωρούν ταυτόχρονα ότι οι ταυτότητες έχουν ρευστοποιηθεί και ανασυντάσσονται άμεσα μέσα από τα κινήματα, μέσα από μία διαδικασία σύγχυσης και σύνθεσης ταυτοτήτων.

Από την άλλη πλευρά, όμως, διαπιστώνουν ότι τα ίδια τα (μη) κινήματα βρίσκουν τα όρια τους με παρόμοιο τρόπο όπως και οι πολιτικές της ταυτότητας, δηλαδή μέσα από την

xv. Chris Pen (2013), *Το οριακό σημείο της καπιταλιστικής ισότητας* στο 3ο τεύχος του περιοδικού Endnotes (Φύλο, Φυλή, Τάξη και άλλες Δυστυχίες).

xvi. Endnotes (2013), *Η λογική του φύλου* στο 3ο τεύχος του περιοδικού Endnotes (Φύλο, Φυλή, Τάξη και άλλες Δυστυχίες).

εξατομίκευση και των κατακερματισμό όσων συμμετέχουν σε αυτά. Επιπλέον, προειδοποιούν ότι όποιοι ακτιβιστές εν μέσω μιας κοινωνικής κίνησης ή εξέγερσης προσπαθήσουν να διαιρέσουν τα αγωνιζόμενα υποκείμενα με βάση την επίκληση στη διαφορά της ταυτότητας, τότε λειτουργούν για χάριν του κράτους.

Πέρα από το ερώτημα για το αν είναι αναγκαίο να χρησιμοποιούμε την ταυτότητα ως παγιωμένη έννοια για να μιλήσουμε για διαδικασίες ταύτισης και υποκειμενοποίησης μέσα στα πλαίσια των κοινωνικών ορισμών υπό τη σχέση του κεφαλαίου, υπάρχει άλλος ένα προβληματισμός που εντοπίζουμε στην ανάλυση των Endnotes όσον αφορά το συγκεκριμένο ζήτημα. Ένα κομβικό πρόβλημα κατά τη γνώμη μας είναι ότι δεν αποπειρώνται να διακρίνουν τους διαφορετικούς τρόπους εμπλοκής σε σχέση με τις διαδικασίες υποκειμενοποίησης, δηλαδή αυτές που ορίζουν ως ταυτότητες. Υπάρχουν δηλαδή τρόποι υποκειμενοποίησης και ταύτισης που μπορούν να οδηγήσουν δυνητικά σε χειραφετικούς αγώνες και σε αυτές που μπορούν να μας οδηγήσουν σε μία ακόμα πιο αντιδραστική εκδοχή του καπιταλισμού. Για εμάς, εντός των κινημάτων οι λεγόμενες ταυτότητες και τα υποκείμενά τους βρίσκονται διαρκώς σε σύγκρουση αλλά και σε από κοινού δράση. Τα υποκείμενα δεν συγκροτούνται, ταυτίζονται και αγωνίζονται μόνο στη βάση αντίθεσης στη γυναικεία καταπίεση, στη ρατσιστική βία, στην ομοφοβία, στην τρανσφοβία, στην εκμετάλλευση της μισθωτής εργασίας, στην καταστροφή του περιβάλλοντος, στους αποκλεισμούς που φέρει η μεταναστευτική καταγωγή. Συγκροτούνται, εξίσου, στη βάση του εθνικισμού, της κοινωνικής ανέλιξης, της ανδρικής υπερηφάνειας, της γυναικείας εναντίωσης στις εκτρώσεις, της θρησκευτικής

μισαλλοδοξίας, της υπεράσπισης της ιδιοκτησίας και του διάχυτου εξατομικευμένου ανταγωνισμού. Οπότε, κάποιες φορές δεν αρκεί απλά να *αμφισβητήσουμε τους διαχωρισμούς μας για να γίνουμε μία μάχιμη δύναμη απέναντι στην αστυνομία*. Έχει σημασία εξίσου για ποιους λόγους εναντιωνόμαστε στην αστυνομία, όπως και ποιοί είναι οι διαχωρισμοί που άρονται κάθε φορά εν μέσω της συλλογικής κίνησης. Γιατί η άρση των διασπάσεων μπορεί να μας οδηγεί στο να αγωνιζόμαστε υπό το πρίσμα ενός ενιαίου ετεροπατριαρχικού λαού με κοινά εθνικά συμφέροντα στον ορίζοντα του κράτους* αντί οι διαφορές μας να γίνονται εφαλτήρια νέων αγώνων και αλληλεγγύης ενάντια στη βία των σχέσεων εξουσίας που διαμορφώνονται εντός του κόσμου του κεφαλαίου και μας καθηλώνουν σε συγκεκριμένες μορφές υποκειμενοποίησης και συσχέτισης.

Γενικότερα οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι όσον αφορά το συγκεκριμένο θέμα δυσκολευτήκαμε να εξάγουμε ένα συλλογικό συμπέρασμα. Η χρήση διαφορετικών εργαλείων ανάλυσης, η διαφορετική αντίληψη περί του ορίζοντα των ταυτοτήτων, οι διαφοonίες σχετικά με την «φύση» του εργατικού κινήματος, οι διαφορετικές ιστορικές αφηγήσεις περί της έννοιας της ταυτότητας μας έκαναν να στεκόμαστε συλλογικά αμήχανα μπροστά στο συγκεκριμένο ζήτημα και για αυτό το λόγο να μην μπορούμε να καταθέσουμε έναν ενιαίο σχολιασμό πάνω στην απόπειρα των Endnotes.

Περιμένοντας τους βαρβάρους;

Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής και η κοινωνική οργάνωση περιορίζουν τις ζωές των σύγχρονων υποκειμένων σε μια σειρά από εξαναγκασμούς. Η μισθωτή εργασία, τα σύνορα, οι κοινωνικοί ρόλοι και οι θεσμοφύλακες όλων αυτών με τη μορφή θεσμών (σχολείο, φυλακή, οικογένεια) και εκτελεστικών οργάνων (μπάτσοι, στρατός, δικαστές) περιφρουρούν αδιάκοπα τις ζωές μας σπρώχνοντάς μας με το ζόρι σε ασφυκτικούς ρόλους και αποξενωμένες καθημερινότητες. Τα παραπάνω, και άλλα τόσα, μας δίνουν πολλούς λόγους να είμαστε οργισμένες και εκνευρισμένοι.

Παράλληλα, η καπιταλιστική στασιμότητα μαζί με την επακόλουθη πτώση του βιοτικού επιπέδου έχουν επιφέρει μια κρίση στην παραδοσιακή πολιτική της αντιπροσώπευσης. Αυτή η πολιτική εκφράστηκε στο παρελθόν με τα δυνατά συνδικάτα, τα πολιτικά κόμματα και τα μαζικά εργατικά κινήματα. Με υποσχέσεις κοινωνικής ανέλιξης, κρατική ενσωμάτωση και πελατειακές σχέσεις. Σήμερα, το ποσοστό συνδικαλισμένων εργαζόμενων είναι χαμηλότερο από ποτέ και τα κόμματα μοιάζουν περισσότερο με πρόσκαιρες start-up που θα βγάλουν μια-δυο θητείες πριν διαλυθούν. Τα όνειρα κοινωνικής ανέλιξης και καταναλωτικής ευημερίας έχουν αντικατασταθεί από νιχιλιστικά μιμς για το αβέβαιο μέλλον και ατέρμονο doomscrolling.

Πλέον, οι οργισμένες συσπειρώνονται γύρω από κοινωνικές ταυτότητες (φύλου, καταγωγής, σεξουαλικότητας), εφήμερα σύμβολα (κίτρινο γιλέκο) και διαδηλώνουν ενάντια στην εξαθλίωση των ζωών τους. Αυτές οι ταυτότητες και

τα σύμβολα μπορεί να μην περιέχουν μέσα τους κάτι χειραφετητικό ή επαναστατικό αλλά αποτελούν κοινές εμπειρίες καταπίεσης ή σημεία αναφοράς για τη συγκρότηση (αρνητικής) ενότητας σε έναν κατακερματισμένο κόσμο.

Ήδη στο πρώτο μισό του 2022 μαζικές εξεγερτικές διαδηλώσεις διατάραξαν την καπιταλιστική κανονικότητα στο Καζακστάν και στη Σρι Λάνκα. Την πρώτη εβδομάδα του Γενάρη, μια απότομη αύξηση της τιμής του υγραερίου πυροδότησε συγκεντρώσεις, μπλόκα κυκλοφορίας και απεργίες στη βιομηχανική πόλη της Zhanaozen, στο Καζακστάν. Σύντομα το κίνημα επεκτάθηκε σε όλη τη χώρα με μαζικές συγκρουσιακές πορείες, εμπρησμούς και λεηλασίες εμπορευμάτων. Η εξέγερση έληξε μετά από την επέμβαση του ρωσικού στρατού, 208 νεκρούς διαδηλωτές και 10.000 συλληφθέντες. Στη Σρι Λάνκα, οι διαδηλώσεις συνεχίζονται μέχρι και τη μέρα που γράφονται αυτές οι γραμμές. Οι κάτοικοι του νησιού βρίσκονται αντιμέτωποι με έναν υπέρογκο πληθωρισμό, ελλείψεις καυσίμων και ενεργειακά μπλακ άουτ (μεγάλο κομμάτι του ηλεκτρισμού παράγεται από την καύση εισαγόμενων καυσίμων). Οι συγκρουσιακές πορείες συνεχίζονται πάρα την απαγόρευση κυκλοφορίας και την παραίτηση πολλών κυβερνητικών στελεχών.

Ταυτόχρονα εδώ και κάποια χρόνια σε πολλές και διαφορετικές χώρες εκατοντάδες χιλιάδες υποκείμενα βγαίνουν διαρκώς στο δρόμο ενάντια στις γυναικοκτονίες ή τον περιορισμό των εκτρώσεων. Τα τελευταία χρόνια έχουμε δει να ξεσπάνε κινήματα ή και ταραχές σε σχέση με αυτά τα ζητήματα ιδιαίτερα σε χώρες της Νότιας Αμερικής και πρόσφατα στις ΗΠΑ.

Γενικότερα όμως, οι κρατικές πολιτικές της ενσωμάτωσης των κοινωνικών διεκδικήσεων παρουσιάζονται όλο και πιο περιορισμένες. Το καρότο μικραίνει και το μαστίγιο σκληραίνει. Τα πολλαπλά μπλοκαρίσματα της οικονομίας και οι εξεγερτικά συγκρουσιακές διαδηλώσεις των Κίτρινων Γιλέκων κέρδισαν μόλις 100 ευρώ το μήνα αύξηση στο βασικό μισθό και ένα εξάμηνο αναβολή στην αύξηση της τιμής των καυσίμων αλλά, έστειλαν 8000 αγωνιζόμενους και αγωνιζόμενες στη φυλακή και τραυμάτισαν χιλιάδες άτομα, τυφλώνοντας και ακρωτηριάζοντας πολλά από αυτά. Το κράτος επιμένει στη στρατηγική της έντασης, ανεβάζοντας το επίπεδο της βίας και επενδύοντας στις δυνάμεις καταστολής για να πετύχει τη σταθερότητα μέσω του φόβου.

Με το κείμενο τους, οι Endnotes κοιτάνε την κοινωνική πραγματικότητα κατάματα. Αφήνοντας πίσω ιδεαλιστικές εικόνες για τα εργατικά κινήματα του παρελθόντος, επιλέγουν να ασχοληθούν με τις κινήσεις των αγωνιζόμενων στο σήμερα, να μιλήσουν για το κομμάτι του κόσμου που κατεβαίνει στον δρόμο, ακόμα και αν δεν οργανώνονται πίσω από τα λάβαρα των επαναστατικών οργανώσεων ούτε μιλάνε τη γλώσσα των προοδευτικών διανοούμενων.

Πιστεύουμε ακράδαντα πως όλη η ελπίδα για ριζικό μετασχηματισμό αυτού του κόσμου βρίσκεται στον κοινωνικό ανταγωνισμό. Στη σύγκρουση με ό,τι μας πνίγει στην καθημερινότητά μας αλλά και ενάντια σε αυτήν, όπως διαμορφώνεται σε αυτόν τον κόσμο. Στη συμμετοχή και συνδιαμόρφωση των κοινωνικών κινημάτων, οξύνοντας τις αντιφάσεις τους και επεκτείνοντας τα όριά τους. Όχι ως επαναστατική πρωτοπορία ή μέντορες αλλά και χωρίς εκπτώσεις στην κριτική και τη σύγκρουση με όσους

οργανώνουν νέους τρόπους διαχείρισης της μιζέριας μας, είτε προς αντιδραστικές εθνικιστικές κατευθύνσεις είτε προς ρεφορμιστικές σοσιαλδημοκρατικές.

Με κάποια δυσπιστία αγκαλιάζουμε την ορμητική αισιοδοξία του κειμένου λοιπόν, αφού μας προτρέπει να αντικρίσουμε τα όρια και τις προοπτικές των αγώνων, των ρήξεων, των αναταράξεων στην παγκόσμια πραγματικότητα.

Ταυτόχρονα όμως δεν νιώθουμε ότι μπορούμε να αγκαλιάσουμε τόσο εύκολα την προσπάθεια τους να κατασκευάσουν το νέο υποκείμενο («Βάρβαροι») αυτών των κινημάτων, δημιουργώντας μία τεχνητή ενότητα. Άλλωστε η δύναμη των κινημάτων δεν βρίσκεται απλά στην κοινωνική τους εξάπλωση και στο ξεπέρασμα των διαχωρισμών αλλά και στις αποκλίνουσες δυνάμεις που αμφισβητούν την όποια λαϊκή ή λαϊκιστική ενότητα. Βρίσκεται στα ρεύματα υποκειμενοποιήσεων που διαπερνούν το κίνημα και διαφεύγουν στιγμιαία από τις ροές της σχέσης του κεφαλαίου. Η ισχύ της επανάστασης *βρίσκεται στην ανατροπή των κοινωνικών σχέσεων και στη ριζοσπαστικοποίηση των περιεχομένων, στην πολλαπλότητα των εξουσιών που αμφισβητούνται*^{xvii}. Δηλαδή στις προλεταριακές αρνήσεις, στις κομμουνιστικές χειρονομίες, στο μπαστάρδεμα της φυλής, στις αναταραχές του φύλου, στην υπονόμευση της αξίας, στην κριτική της ατομικής ιδιοκτησίας και της πυρηνικής οικογένειας.

Παρόλα αυτά, δε χρειάζεται να είμαστε αισιόδοξα υποκείμενα για να δεχτούμε ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο που θα πρέπει

xvii. The ajanib project (2017), *Ο πόλεμος και το πολιτικό: μεταφράσεις σε συριακό έδαφος*

να ριζοσπαστικοποιήσει παρά να καταστείλει τη φαντασία μας. Μπορούμε να δούμε μια παγκόσμια συσσώρευση κρίσεων και στιγμών ανυποταξίας και αυτό από μόνο του είναι ένα σημάδι ότι η τάξη μας κλονίζεται. Το ζήτημα είναι το αν θα καταφέρουμε να επηρεάσουμε το προς τα που θα καταρρεύσουν τα συντρίμια της.

